

Ed. 1.

~~F.810~~

~~A286~~

923-T813

A286

T.C.

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

AHMET MUHİP DIRANAS'IN FİKİR VE HİS DÜNYASI

(Yüksek Lisans Tezi)

T. C.

Öndokuzmayıs Üniversitesi

Merkez Kütüphanesi

Demirbaş No. : 8253

Tasnif No. : 923-T813

A286

Hazırlayan

Mustafa KIRCI

Danışman

Doç.Dr.Celâl TARAKÇI

Samsun-1988

Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

İş bu çalışma jürimiz tarafından Türk Edebiyatı
Anabilim Dalında YÜKSEKLİSANS tezi olarak kabul edilmiş-
tir.

Başkan İmza
Ünvanı, Adı ve Soyadı
Prof. Dr. Şerif AKTAŞ

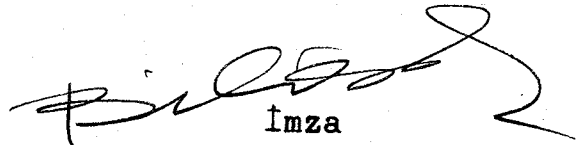
Üye İmza
Ünvanı, Adı ve Soyadı
Doç. Dr. Celal ZARAKÇI

Üye İmza
Ünvanı, Adı ve Soyadı
Dr. Mustafa ÖZBALCI

Onay

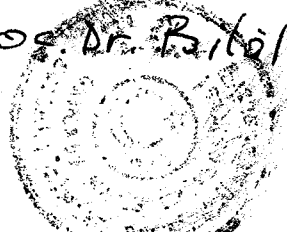
Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyele-
rine ait olduğunu onaylarım.

18.10.4/1988

İmza

Ünvanı, Adı ve Soyadı
Enstitü Müdürü

Doç. Dr. Bitol ŞINDA

I Ç İ N D E K İ L E R

İçindekiler	
Önsöz	
Kısaltmalar	
Giriş	1

I - FİKİRLERİ

1. Güzel Sanatlar Hakkındaki Fikirleri.....	21
A- Plastik Sanatlar	36
a) Resim	36
B- Fonetik Sanatlar	46
a) Musikî	46
b) Edebiyat	49
aa) Edebî Tenkid	54
bb) Dil, Dili Kullanma ve Yazma	56
cc) Garp Dillerine Tercüme Dâvâmız....	65
çç) Edebî Şahsiyetler	66
dd) Kitaplar ve Dergiler Hakkında....	75
C- Dramatik Sanatlar	77
a) Tiyatro	77
2. Siyasî Fikirleri	79
a) Politikacı, Devlet Adamı ve Aydın.....	79
b) İç Siyaset	84
c) Dış Siyaset	87
ç) Hürriyet ve Demokrasi	91
3. Sosyal Fikirleri	100
a) Garpcılık	101
b) Sosyal Meseleler	104
aa) Bürokrasi	104
bb) Sağlık	106
cc) Karaborsacılık	107
çç) İnsan Emniyeti	108
dd) Kumar	109
ee) Grev Hakkı	110

ff) Te'lif Hakkı	110
gg) Anadolu'nun Çeşitli Meseleleri..	111
hh) Moral Değerler	113
1. Ergin İnsan	114
2. Âdetler ve Gelenekler	114
3. Oruç	114
4. Eser Bırakma	115
5. Nâmus	116
II - HIS DÜNYASI	
1. Zaman ve Kaçış Duygusu	119
2. Ölüm, Yalnızlık ve İhtiyarlık Duygusu..	128
3. Tabiat Sevgisi ve Yaşama Sevinci	136
4. Aşk Duygusu	152
5. Hüzün	160
6. Vatan Sevgisi ve Kahramanlık Duygusu..	164
III - SONUÇ	173
IV - BIBLIYOGRAFYA.....	177

ÖNSÖZ

Kültür ve edebiyat tarihimizin yazılabilmesi için fikir ve sanat adamlarımızın dergi ve gazete köşelerinde kalmış yazılarıyla basılmış eserlerinin incelemesi bunlara sinmiş fikir ve hislerin de tesbit edilmesi gerektiğine inanıyorum. Çünkü kültür ve edebiyat tarihi hem eserlerin hem de eserleri fikir ve hisleriyle dolduran sanat ve fikir adamlarımızın tarihidir.

Ahmet Muhip Dıranas, Cumhuriyet'ten sonraki sanat ve fikir hayatımızda önemli yeri olan bir şahsiyettir. Balkan, Çanakkale, Kafkasya ve Çöl savaşlarının etkilediği ortamda yetişen Dıranas'ın Cumhuriyet sonrası sanat ve fikir dünyamızın temellerinin atılmasında, çok partili sisteme geçişte, hürriyet ve demokrasi ortamının memleketimizde kurulması çalışmalarında bir fikir ve sanat adamı olarak büyük katkıları olmuştur. Demokrasi ve hürriyetin faziletlerini kamuya benimsetmeye çalışan Dıranas, Cumhuriyet hükümetlerinin ve aydınların memleketin sosyal ve siyasî meselelerine dikkatlerini çekmiştir.

Dıranas'la ilgili bu araştırmamda Dıranas'ın bütün eserlerinden hareketle fikir ve his dünyasının temel unsurlarını belirtmeye çalıştım. Amacım sadece Dıranas'ın fikir ve his dünyasını tesbit olduğu için kendi düşüncelerimi hiç katmadım.

Çalışmamı; giriş, Dıranas'ın fikirleri, his dünyası, sonuç ve bibliyografya olmak üzere beş genel başlık altında topladım.

"Giriş" bölümünde, Dıranas'ın fikir ve his dünyasının temellerini tesbit için şairin hayatı; ailesi, bulunduğu sosyal mevkiiler ve çevreler hakkında kısa

bilgiler vermeyi gerekli gördüm.

"Fikirleri" genel başlığı altında bir sanat ve fikir adamı olarak tesbit ettiğim Dıranas'ın sanat, edebiyat, siyasî ve sosyal konulardaki fikirlerini sıraladım.

"His dünyası" genel başlığı altında ise şairin incelediğim bütün eserlerine sinmiş olan hislerini değişik altbaşlıklar altında topladım.

"Sonuç" bölümünde Ahmet Muhip Dıranas hakkında genel ve kısa tesbitlerle yetindim.

"Bibliyografya'da Dıranas'ın faydalandığım kendi eser ve yazılarıyla alıntı yaptığım kaynaklardan önemli göndüklerimi zikrettim.

Çalışmam boyunca bana rehberlik eden, yerinde ve zamanında uyarmalarıyla yardım eden hocam Doç.Dr. Celâl Tarakçı'ya teşekkür ederim. Ayrıca değerli yardımlarını gördüğüm Dr. Mustafa Özbalcı'ya ve Ahmet Muhip Dıranas'ın eşi Münire Dıranas Hanımefendi'ye şükran borçluyum.

Mustafa KIRCI

Ocak-1988

Dipnotlardaki kısaltmalar

- a.g.y. : adı geçen yazı
a.g.e. : adı geçen eser
a.y. : aynı yazı
a.e. : aynı eser
a.g.g. : adı geçen görüşme
S. : sayı
s. : sayfa
Zafer : Zafer Gazetesi
Hisar : Hisar Mecmuası
Ülkü : Ülkü Mecmuası
Yücel : Yücel Dergisi
Şadırvan : Şadırvan Mecmuası

G İ R İ Ş

Günümüze kadar insan şahsiyeti üzerinde yapılan çalışmalar insanoglunun şahsiyetinin irsî olarak doğuştan ailesinden getirdiği özellikler, beden yapısı ve sosyal çevrenin ortak etkileri sonucunda teşekkül ettiğini ortaya koymuştur. Bu sebeple fikir ve his dünyasını tesbit etmeye çalışacağımız Ahmet Muhip Dıranas'ın çocukluğundan itibaren hayatının ana çizgilerini, aile yapısını, yaşadığı sosyal çevreleri bilmek faydalı olacaktır.

Dıranas 1909 yılında İstanbul'da doğmuştur.¹ Şairin babası Galip Efendi Sinop'un Erfelek kazasına bağlı Salı köyündendir. İstanbul'da itfaiye teşkilatında çalışmış, askerliğinden sonra da ordudan ayrılmamıştır.² İri yarı Galip Efendi İstanbullu Seniha Hanım'la evlenmiş, bu evlilik sonucu Ahmet Muhip 1909 yılında İstanbul'da doğmuştur.³

Şair anne tarafından İstanbulludur. Annesi Üsküdar'daki tekkelerden birine mensup olan Hacı Salim Efendi'nin kızı Seniha Hanım'dır. Yüzü ileri derecede çiçek bozuğu olan Seniha Hanım okuması yazması olan hanımefendi bir kadındır. Seniha Hanım'ın bu evlilikten Ahmet Muhip ve Fehime adlı iki çocuğu dünyaya gelmiştir.⁴

Okuması yazması olmayan Salı köylü Galip Efendi, şair iki yaşlarında iken, Balkan Savaşlarına, daha sonra da Çanakkale Savaşlarına katılmış, oradan da Kafkasya'ya, çöllere gönderilmiştir. Katıldığı savaşlar sırasında İstanbul'daki ailesi ile bağlarını koparan Galip Efendi

1. Anthologie Des Ecrivains Turcs d'Aujourd' hui, Publié Par la Direction Générale de la Presse au Ministre de l'Intérieur, Devlet Basımevi, İst.1955.

2. Demir Kalabay, A.M.Dıranas, Basılmamış Mezuniyet Tezi, Ank. Üniv.DTCF, 1966.

3. 12.10.1985 tarihinde Sinop'ta Münire Dıranas'la yaptığım görüşme notlarından.

4. Adı geçen görüşme.

savaşlardan sonra İstanbul'a döneceği yerde Sinop'a Salı köyüne dönmüş, orada yeniden evlenmiş, ev ocak sahibi olmuştur. Bu evliliğinden de bir oğlu dünyaya gelmiştir.

Zor geçen savaş yıllarında kocasının dönmesini bekleyen Seniha Hanım, kocası dönmeyince onu aramaya çıkmıştır. O günlerin zor şartlarında nasıl gelmişlerse Sinop'a gelmişler, Salı köyüne gitmişler, Salı köyünde eşinin ikinci karısıyla aralarında kavgalar, tartışmalar olmuştur. Kocasını ikinci karısından koparan Seniha Hanım Sinop'a yerleşmiş, ancak Salı köyü ile ilişkilerini de sürdürmüştür.

Dokuz yaşında Sinop'a gelen şair, burada ilkokula başlamış, yazları da baba köyü dediği Salı köyüne gidip orada çobanlık yapmıştır.⁵ Salı köyü tabii güzelliklerle dolu bir orman köyüdür. "Yaz kış yemyeşil ormanı, berrak akarsuları ile pek güzel ve şirin bir köydü, Tabiat burasını en güzel renkleri ve manzaraları ile süslemişti." diyen Dıranas'ın şair olmasının ve tabiata karşı duyduğu aşırı sevginin sebeplerini o köyün büyüleyici güzelliklerinde aramak gerekir. Gerçekten Dıranas Salı köyünü çok sever. Küçük yaşta geldiği bu köyde dünyaya ve hayata ait ilk intibaları teşekkül eder. Gözlerini Salı köyünde dünyaya açan Dıranas bunu ifâde etmek için orada dünyaya, tabiata âşık olduğunu sık sık tekrar eder.

"Ben her köylü çocuğu gibi sığirtmaçlık etmiş, yalınayak gezmiş tozmuş, sonra yaşı biraz geç de olsa ilkokula gitmiş bir köylüyüm. On yaşından sonraki çocukluk, ilk gençlik, gençlik, ilh... Beni ihtiyarlığa doğru götüren bütün yıllar ve yollar boyunca hulyâlarımda küçüklüğümün ormanlarını kurdum."⁶

5. A.g. görüşme.

6. Dıranas, "Bir Kârî Mektubu", Zafer, 4.8.1949

İlk tabiat sevgisini Salı köyünden alan şair, san'atında önemli bir yer tutan tabiatın, beyninde negatiflerini hep bu köyde oluşturur: "İlk tabiat sevgimi babaköyümde aldım. Çocukluğumun geçtiği o yerin tabiatını, kırlarını o zaman sahiden sevip sevmediğimi, daha doğrusu anlayıp anlamadığımı bilemem. Bilmediğim bir şey varsa, yol ve zaman aramıza girdikçe bu köyün ve çevresinin garip bir peyzaj halinde hafızamda hayatlandığı ve hep "şövaliye (ressam tabelası)" de bir resim gibi yapıladurduğudur. Eskidikçe güzelleşmesinde bir sır, bir hayal fantazyası mı var? Hayır, çok sade bir hâl. Çocukluğumun o tabiatına, otlaklarında kaygısız ve şen güttüğüm mallardan daha anlayışlı, bilgili gözlerle bakamamış olduğum bellidir. Ben sadece bir tabiatın gözlerimle fotoğrafını çektim. Elbette ki, yedediğim ineklerin gözleri dahi aynı oyunu oynuyordu. Ancak, onların hayatına insanlar, kitaplar, resimler, düşünceler girmediği için, gözlerinde manzaraların negatifleriyle ölüp gittiler. Halbuki zaman ve bilgi çocuğun gözlerindeki negatifi beyaz etti; görülür, anlaşılır ve düşünülür hâle getirdi."⁷

Şairin Sinop'taki üç yıllık ilkokul hayatı oldukça hareketli fakat savaş yılları sebebiyle yoksulluklar içinde geçer. Dıranas'ın gerek İstanbul'daki gerekse Sinop'taki çocukluk yılları hep yokluklar ve sıkıntılar içinde geçmiştir. Ayrıca bu çocukluk yıllarının düzenli bir aile içinde geçmemesi, şahsiye-

7. Dıranas, "İnek Gözleri", Ülkü Mec. S.2 s.15, 1941.

tinde etkili olan, dikkat edilmesi gereken bir husustur. Şairin ilk çocukluk yıllarında babasından ayrı kalması, ailesinin tam, düzenli bir aile olmaması onun ilkokula geç gitmesine ve aşırı derecede annesine düşkün olmasına sebep olmuştur. Üzerinde önemle durulması gereken bir husus da babasının iki evli olması, özellikle, çok sevdiği annesinin üzerine ikinci bir hanım almış olmasıdır.

Çok sıkıntılı geçen, özellikle Sinop limanındaki gemilerin attıklarını toplayarak geçirilen çocukluk günlerinden, şair, 'güzel günlerdi' diye söz eder. Çocukluk günlerini 'şehrin bütün surlarının sağlam olduğu zamanlarda kasabanın etrafını fır dolayı' döndükleri günleri hiç unutmaz.⁸ Dıranas Sinop'taki ilkokul günlerinde Numan Bey isimli hocasının etkisinde kalır ve şiirle, dille ilgilenmeye daha o günlerde başlar.

İstiklal savaşının başlamasıyla babası tekrar askere alınan şairin savaş yıllarında Sinop'un bombardıman edilmiş hiç unutamadığı günlerden biridir. 1920-21 yıllarında Dıranas'ın ailesi Ankara'ya taşınır. Baba Galip Efendi silah tamir edilen askerî fabrikada usta olarak çalışmaktadır. Dıranaslar burada Hamamönü'nde küçük bir evde otururlar. Şair yarım kalan ilköğrenimini Ankara'da Taşmektep'te devam eder, ilkokulun dördüncü sınıfına kaydolar. Dıranas'ın Hamamönü ve Üstcebeci'deki çocukluk günleri de hareketli fakat sıkıntılar içinde geçmiştir. "Hamamönü kaldırımlarından çocukluğumun ayak izlerini silemezler." diyen Ahmet Muhip ortaokulu ve liseyi Ankara lisesinde tamamlamıştır.⁹ İlk şiir denemelerini de ortaokulun son sınıfındayken yapmaya başlar. "Ta, küçük yaşımdan beri güzel şeyleri seviyordum. Resme istidadım vardı. Portreler büyültüyordum. Bir ara-

8. Dıranas, "Sinop Şehri", Sadırvan, S.1 s.8, 1949.

9. Dıranas, "Şehir Yolları", Zafer Gazetesi, 6.7.1949.

lık musikî ile uğraştım. İlk münteşir yazım, Talebe Mecmuasında çıkan 'Çiçek' adlı bir hikâyedir. Aynı mecmuda daha sonra şiirlerim çıkmaya başladı. Mecmua beni daimî yazıcıları arasında sayıyordu, fakat o yazılar ne kötü şeylerdi azizim."¹⁰

Dıranas 1964 yılında Ankara Radyosunda tertiplenen "Bizim Sanatçımız" programında şiire başlayışını şöyle anlatır: "Şiire girişimi tesbit etmek için, çocukluğumu ele almak lazım. Benim çocukluğum zengin tabiatlı bir köyde geçti kısmen. Kısmen de İstanbul'un mütareke yılları içinde, bir çeşit yoksulluklar ve sıkıntı içinde. Hatırlıyorum, ilk defa elime bir şiir kitabı tutuşturan dayımı. Edirne askerî lisesinde öğrenciydi. Verem oldu, öldü. İlk şiiri o zaman görmüş olacağım. Bu bir antoloji idi. Ama adının ne olduğunu şimdi çıkaramayacağım. Sonra, seneler geçti Ankara'ya geldik. Ankara da uzun zaman çocukluğumun tabiatını hatırladım. Bir ara bir tesadüfle karşıma Abdullah Cevdet çıktı. Ben o zaman akşamları bir kitapçının yanında çalışıyordum. O zaman karaladığım bir şiiri elimden aldı. Beğendi ve 'İçtihad' dergisinde yayınlandı. O şiir de, gene dayımın ölümü üzerine yazılmış bir ağıttır. Şimdi şiiri hatırlayamayacağım tabii." Şairin sözünü ettiği şiir "Köpek Havlamaları" adlı şiiridir.¹¹

10. İhsan Aygün, "Gençler Diyorlar ki", Ahmet Muhip, Yücel, C.II, S.7, s.13, Eylül-1935.

11. Köpek Havlamaları adlı şiirin metni şudur:

KÖPEK HAVLAMALARI

Bu gece, ıssız gece
Geçen yılı düşündüm
Ah, bu yıldızsız gece,
Kopuyor sanki ödüm.

Uzaklardan uluyor,
Sesi kısık bir köpek..
İçime derd oluyor
Beni mi öldürecek?

Oluyor tam bir sene
Köpekler uluyorken
Böyle bir gece yine
Korkunç sessizliklerden;

Ölmüştü dayım benim
Nurumu bekliyenim
Ah o yıldızsız gece, ah o köpek sesleri
O seslere karıştı onun son nefesleri.

Dıranas'ın sanatında çocukluk yıllarının büyük etkisi olmuştur. Çocukluk yıllarında ailesinin durumu, İstanbul, Sinop, Ankara gibi çeşitli çevreler ve bu çevrelere ait fizikî dış yapı, şairin dünyasının temellerini atan mekanlar olmuştur. Kendisinin de belirttiği gibi tabiata yönelme, çocukluğunda çektiği sıkıntılar gelecekteki şiirinin, sanatının ipuçlarını taşır. Hatta şiire, tabiata ve sanata yönelme, bu çocukluk yıllarının sıkıntılarının ve değişken çevrelerinin sonucudur da denebilir.

"Ondan sonra, asıl şiire girişim, olağanüstü iki tesadüfle olmuştur. Ankara Lisesi'nin ortaokulunun son sınıfında falandık sanıyorum. İşte; talih o zaman bizim karşımıza Faruk Nafiz'i çıkardı, hoca olarak. Faruk Nafiz, o zaman Ankara'da, yarı şiir ilahı gibi geziyordu. Yakışıklı da bir adam. Şiire asıl başlayışımın ona bir özentisi olabileceğini sanırım. Ve o zaman yazdığım bir şiiri bazı okul arkadaşlarım bu hocamıza götürmüşler. O, şiiri gerçekten mi beğenmemiş, yoksa benim derslerimden ayrı bir şeyle uğraşmamı istemediği için mi, tabii bir hoca olarak "Yok,yok. Bunda iş yok. Boşu boşuna bunlarla uğraşmayın, derslerine baksın." demiş. Bu, tahmin edersiniz, o yaşlarda beni çok üzmişti. Sonra tesadüf bir iki ay sonra bir başka büyük adamı, Ahmet Hamdi Tanpınarı karşıma çıkardı. Bende asıl sanata girişin büyük etkisi onunla başlar. Yine aynı gayret-keş arkadaşlar, aynı şiirimi bu defa Ahmet Hamdi'ye götürmüşler. Ahmet Hamdi; o zaman lise kısmının edebiyat öğretmeni idi. Hemen alelacele beni aratıyor. Odası hâlâ gözümün önündedir. Küçük bir bekar odası; okulun içinde, lojman kısmında, yerler kitaplarla dolu idi, darmadağın atılmış vaziyette. Beni karşısına oturttu, şiirimi okuttu ve şiirimi çok beğendiğini söyledi. Gitti kitapları arasından bir kitap çekerek benim elime tutuşturdu. "Bunu okuyacaksın." dedi. Kitabı açtım, baktım, anlamaya imkan yok. Sonradan anlıyorum

ki, Fransız şairi Baudelaire'in "Les Fleurs du Mal"i ve gerçekten de ben o kitabı sonradan okudum."¹²

"Kolum kanadım kırık,
Çabaladıkça yazık,
Beni pis bir bataklık
Kendisine çekiyor."

Tanpınar'ın beğendiğini söylediği, Faruk Nafiz'in şairde kabiliyet görmediği "şiirle uğraşmasın" dediği şiir budur. Bunların olduğu ve şiirin yazıldığı tarihler 1926-27 yıllarıdır. Dıranas'ın ilk şiiri "Bir Kadına" Millî Mecmua'da 15 Eylül 1926 tarihinde yayınlanmıştır.

Daha sonra İstanbul'a giden şairin orada Uyanış dergisinde hikayesi de yayınlanır. Ayrıca Dıranas'ın Uyanış dergisinde "Muhip Atalay" imzası ile bir dizi şiirleri de yayınlanmıştır. Ancak şairin 'benim şiirlerim' dediği "Serenad" gibi şiirleri ise zamanın Avrupalı sayılabilecek dergilerinden olan Ahmet Hamdi ve Ahmet Kutsi'nin Ankara'da çıkardıkları "Görüş" adlı dergide yayınlanmıştır.

Bu yıllarda liseyi bitiren Dıranas iki yıl kadar Ankara Hukuk Fakültesi'ne devam etmiş, fakat mizacına uygun bulmadığı bu tahsili terketmiştir. Bu sıralarda yine Uyanış'ta sözünü ettiği şiirleri yayınlanan şair, o günleri de Ankara Radyosu'nun programında şöyle anlatıyor: "Ondan sonra bizim bir topluluğumuz oldu. 'Genç Türk Edebiyat Birliği' diye bir edebî birlik, dernek kurduk. Bir de dergi çıkardık, 'Hep Gençlik' adıyla. Bu derneğin kurucuları şunlardır: Behçet Kemal Çağlar, Hamit Mâcit Selekler, Zeki Kumrulu, Hıfzı Oğuz Bekata, Rüştü Atillâ, Sıtkı Korkmaz, ben, Sahir Kurutluoğlu, İbrahim Saffet Omay ve daha bir kaç kişi. O zaman, bir edebî görüş çerçevesinde samimiyetle birleşmiş ve o günlerin edebî heyecanını dolguncasına yaşamış bir topluluk.

12. Kalabay, a.g. Mezuniyet Tezi.

Tabii sonradan ayrılmaya başladık. Ben Ankara'yı bırakarak İstanbul'a geçtim. İstanbul'a geçişim yine bir edebî hayatın başlangıcıdır benim için. Orada yeni bir toplulukla karşılaştım. Malum topluluk; Cahit Sıtkılar, Sait Faikler, Orhan Veliler, Şevket Rado, Fâzıl Hüsni Dağlarca, Bâki Süha yani böyle bir topluluk."¹³

Şair, buarada, İstanbul Edebiyat Fakültesi felsefe bölümüne devam etmiş ve Prof. Reinbach'ın talebesi olmuştur. Ayrıca felsefe tahsili sırasında Güzel Sanatlar Akademisi Kütüphane Müdürlüğü, daha sonra Dolmabahçe Resim ve Heykel Müzesi müdür yardımcılığı görevlerinde bulunmuştur. "Dolmabahçe Resim ve Heykel Müzesini yakından bilirim. Müze müdürü ressam Halil Dikmen'le birlikte, o müzeyi biz hazırladık. Çivilerini bile elimizle çaktık. Ben müzenin katibi idim. Bu müze o zaman 1937 senesinde nasıl tertiplendiye hâlâ öyle durur."¹⁴

İstanbul'a geçmeden önce Ankara'da bir ara 1930-32 yıllarında Hâkimiyet-i Milliye'de gazetecilik yapan şairin, ilk sayısından itibaren Varlık'ta, Çığır, Kültür Haftası, Ağaç, Yücel, Gündüz gibi edebî dergilerde "Kargalar, Şehrin Üstünden Geçen Bulutlar, Selâm, Fahriye Abla, Darağacı, Ayaklar ve Kezban" gibi şiirleri neşredilmiştir.

Yine bu sıralarda Fransız edebiyatını inceleyecek kadar Fransızcasını da ilerleten Dıranas Fransız edebiyatı vasıtasıyla Rus ve dünya edebiyatı hakkında geniş bilgi sahibi olmuştur. "Vallahi ben, Fransız edebiyatından başka bir edebiyatı pek tanımadığımı açıkça söyleyeyim. İşte, biraz da Fransız lisanına tercümelelerinden Rus edebiyatını tanırım. Fransız şairlerinden de en çok sevdiğim 'André Chenier'dir. Daha sonra 'Rimbaud' gelir. Bir vakitler 'Baudelaire'i çok okuyordum. Belki

13. Kalabay, a.g. Mezuniyet Tezi.

14. Dıranas, "Resim ve Heykel Müzesinde de Politika" Zafer Gazetesi, 31.1.1951.

Fransız edebiyatının en büyük adamı olan bu şair benim fikrimde bir müddet kasırga gibi esmiştir. Ondan ne kadar bitkin ve harab çıkmışımdır. Belki bende, belki benim kendimde mevcut her şeyi önüne katıp götürmek üzere idi. Ondan kurtuluşumu müjdeleyen Dostoyevski olmuştur. Dostoyevski denen bir adam beni elimden tutup bir anda kendi dünyasına çekiverdi. Şimdi iki sene var ki Baudelaire'i okuyorum. Buna karşılık 'Rimbaud'nun Sarhoş Gemi'sindeyim."¹⁵

Ancak Dıranas İstanbul'da başladığı felsefe tahsilini de tamamlayamamış 1938 yılında Ankara'ya dönmüştür.

Ahmet Muhip Dıranas çocukluğundan beri çok yer değiştirmiş, çok okul ve çevre değiştirmiş; hem çalışmış hem okumuş, hiç bir okulda ve işte karar kılmamıştır. Ailesinin bir tarafının Ankara'da bir tarafının da İstanbul'da bulunması ona her iki büyük şehir çevresinden -biri yeni kurulmuş ve gelişmenin sembolü Ankara, diğeri eski kültürümüzün kaynağının ve devamının sembolü İstanbul- istifade etme imkanını sağlamıştır. Bu değişik yerler ve kişilerle beraber olabilme imkanı şaire değişik bir kişilik, sanatına gelişme, çok renklilik, derinlik ve genişlik imkanları kazandırmıştır.

Bu yer değiştirme, okul ve iş değiştirmeden dolayı kararsızlık diyebileceğimiz durumunu ve tutumunu Ankara Radyosunun daha önce adı geçen programındaki konuşmasında şair, hürriyete düşkünlüğü ile izah eder. " Benim için hürriyet çok mühim bir şeydir. Fakat tahsil hayatında kendimi bir tutsak olarak kabul ediyordum. Gelmemiş bir düzen arıyordum ve mutlak surette hür olmalıydım. Bu hürriyeti ise ancak sanatta bulabildim. Üstelik İstanbul'dan da soğumuştum. Bu yüzden de tahsil hayatını terk edip kendimi tamamiyle sanata verdim. Sebati etseydim, bir üniversite bitirir, hatta ihtisas sa-

hibi bile olabilirdim. Hürriyete karşı olan bu kutsal bağlılığım sayesinde de hayatım boyunca hiç memur olmadım. Daima muhtelif ve rahat işlerde çalıştım."

Ankara'ya döndükten sonra 1940 yılında Münire Hanım'la evlenen Dıranas 1942 yılına kadar Halkevleri için yapılan kültür ve sanat yayınlarını yönetmiş ve bu yayınların gelişmesinde, özellikle kültür ve sanat-resim sanatı- politikamıza büyük katkıları olmuştur. Bu tarihlerde yine "Oluş, Yücel, Varlık" dergilerinde şiirler ve edebî makaleler neşretmiştir.

1942 yılından 1944 yılına kadar Ağrı'nın Sürbehan köyünde askerlik yapan şair, bu yıllar arasında çevresindeki köylülerle, o yöre insanların yaşayışlarıyla yakından ilgilenmiş, Doğu Anadolu'yu ve insanını yakından tanıma fırsatını bulmuştur. "Ben toprağı, Anadolu'yu ve Türkiye'yi bu iki senelik askerlik hayatımda öğrendim. Toprağı ve tabiatı o zaman sevdim."¹⁶ "Bu satırların yazarı askerlik ödevi dolayısıyla şarkın en ücra yerlerinde tam iki yıl, köy köy gezmiş, yatıp kalkmış olduğu için Doğu faciasının iç yüzünü pek yakından bütün sahneleriyle bilir."¹⁷

Şair askerlik yaptığı müddet içinde sanatla ilişkisini devam ettirmiş ve vatanî görevi sırasında Doğu Beyazıt'tan özellikle şiir sanatının doruklarından sayılan 'Ağrı' ve 'Bu Köyün Bir Garip Kişisi' isimli şiirleri, "Gölgeler" adlı piyesiyle dönmüştür.

1946 yılında Çocuk Esirgeme Kurumu Neşriyat Müdürü olan Dıranas, bu sıralarda "Varlık, Ülkü, Sanat ve Edebiyat Gazetesi ve Yaprak" gibi dergilerde şiirler neşretmiştir. 1947 yılında "Gölgeler" piyesi Sanat ve Edebiyat Gazetesi'nde tefrika edilmiş, yine aynı yıllarda "O Böyle İstemezdi" adlı tiyatro eserini de bitirmiştir.

16. Kalabay, a.g. Mazuniyet Tezi.

17. Dıranas, "Topyekün Vatan", Zafer Gazetesi, 6.6.1950.

1949 yılı 1 Mayısından itibaren sanat hayatına, özellikle şiire ara veren şair "Zafer Gazetesi"nde günlük yazılar yazmaya başlamıştır. 1949 yılı şairin hayatında bir değişim ve dönüm yılı olmuş, şair Dıranas yazılarıyla memleketimizde hürriyet ve demokrasinin yerleşmesi mücadelesine soyunmuştur. Ayrıca yine 1949 yılından itibaren kısmen politikaya giren şair, ilerde milletvekili adayı olarak tamamen politikaya atılmıştır. Politikaya soyunan şair bu yıldan itibaren "Osman Binbaşı" şiirinin Şadırvan dergisinde 2 Eylül 1949 yılında yayınlanmasından itibaren sekiz sene bir tek şiir yazmıştır. Şiirlerinde onarıcı olan, fazîlet, disiplin ve birliğin sağlanmasını öngören şair, mısralarına siyaset ve ideolojiyi sokmama prensibini bozmamıştır. "Toplum hürriyetinin gerçeğine vardığım için fıkralar ve makalelerle hürriyet mücadelesine atıldım. Bu yüzden de şiirimi bir yana bıraktım. Çünkü şiirime dedikoduyu ve siyasî hayatın münakaşalarını sokamazdım."¹⁸

Gerçekten Dıranas, Zafer Gazetesi'nde günlük yazılar yazmaya başladıktan sonra memleket meseleleriyle yakından ilgilenen, demokrasinin yerleşmesine ve memleketimizin demokrasinin nimetlerinden faydalanmasına çalışan bir fikir adamı olarak karşımıza çıkar.

"Biz bu sütunlarda şahıslarla değil, memleket meseleleriyle uğraşıyoruz. Bırakın ki şahıslarla uğraşacak kadar fikir haysiyetinden uzak bulunsaydım bile, yine sizinle meşgul olmazdım. Bu memlekette hiç kimsenin vatanseverliğinden şüphemiz yoktur. Mesele, o sevgiyi ifade ediş ve memleket hizmetlerimizde kullanım tarzımızdadır, bir kelimeyle, zihniyetimizde. O valinin bu belediye başkanının, yahut şu bakanın asıl memleket hizmetlerini yüzüstü bırakıp, mensup olduğu partiye meşru, gayri meşru, taraf taraf oy toplaması, yahut o parti adına ve şahsî mevki hesabına hakikatleri milletten gizlemeğe çalışması artık yeter olmalıdır. Bizim şahıslarımız

18. Kalabay, a.g. Mezuniyet Tezi.

bugünkü bedbaht haline getirdiğimiz bu zavallı memlekette kaimdir."¹⁹

Olaylara bakış tarzı hakkında, zihniyeti konusunda bilgi veren Dıranas, gazeteciyi de "İyi, alnının teri, halkın teveccühüyle o mevkie yükselmiş, demokrat ruhlu, hakikatlerin açıkça söylenişinden sevinir, vatandaşlarını incitmez" kişi olarak tarif eder.²⁰ Zafer Gazetesi'nde gazetecilik yaptığı yıllarda tarifine uygun bir gazeteci ve fikir adamı gayreti içine girer.

"Hergün yazı yaza yaza insanların, hayatın ve hadiselerin çok daha yakınına, çok daha içine, içyüzüne girdiğinin farkına varan" Dıranas, geçmişteki sanat hayatını "bir rüya gibi, sıcak bir yaz gününde bir yelpaze kıpırdanışından esen serinlik gibi saadet verici" olarak hatırlar. Sanatla ilişkisini, hatta sanata ilgisini kesmesini de "kendi kendine itirafa cesaret edemediği bir hissizliğin, tıpkı son uykularını uyuyan bir insanın vücuduna, bütün varına yoğuna sinen ölüm katılığı halinde" kendisini sarmakta olduğunu, esefle söyler: "Ben bu sütuna girmeden önceleri, neye saklamalı, şairdim. Arada sırada, şimdi açıklıyorum, resim de yapardım. Sanat denen harikulâde alevin etrafında dolaşan küçük insan pervanelerinden biriydim."²¹

Geçmiş günleriyle ilişiği kalmadığını ifade eden şair 1949 yılından sonra sanatkâr mizaçlı bir gazeteci kişiliğiyle de karşımıza çıkar. Gerçekten Dıranas'da 1949 yılından sonra, sanat disiplini almış, gerçek sanatkâr bir kişinin hayata, olaylara ve siyasî durumlara bakışta, çok disiplinli, hassas, objektif, makûl ve makbul tenkitler yapan bir fikir adamı hüviyeti

19. Dıranas, "Karakola Davet mi?", Zafer Gazetesi, 25. 5.1949.

20. Dıranas, a.y.

21. Dıranas, "Sanat mı Zavallı", Zafer Gazetesi, 5.2.1950.

görürüz. Edebiyatımızın bu hüviyette kişileri, az da olsa, vardır. Yahya Kemal, Ahmet Hâşim siyasî ve edebî yazılarındaki sosyal ve pratik hayata, siyasî ve diplomatik hayata ait tenkit ve tesbitleriyle mükemmel birer fikir adamıdır. Yeri gelmişken hassas, sanatkâr mizaçlı kişilerin yazar olarak, fikir adamı olarak sosyal ve siyasî meselelerde daha geçerli ve başarılı değerlendirmeler yapabildiklerinin edebiyatımızda örnekleri olduğu, bu örneklerin iyi değerlendirilmelerinin çok faydalı olacağı, ayrı bir konu olarak, hatırlatılabilir.

Gazetecilik yıllarında özgeçmişi hakkında değerlendirmeler yapan, bilgiler veren gazeteci şair, daha çocukluk yıllarından itibaren, bir sanat ve fikir adamı olma gayreti içinde olduğunu ifade eder: "Gençlik yıllarım gözlerimin önüne geliyor. Bazan bir kafiye peşinde bütün bir gün aç gezdiğim olurdu. Maddî refah ve istikbâl namına ne yapılmak gerekirse, hepsini şiir yazma, kitap okuma, fikir ve sanat adamı olma peşinde harcadım. Bugün, hayat için, parmaklarımda ezilmiş bir kelebek gubarından başka iz yok."²²

1949 yılından sonra Dıranas'ın sanattan, eski velûd durumundan ayrıldığını görürüz. Artık şiiri bırakmıştır. Bu yıldan sonra, denilebilir ki, Dıranas bir daha tamamen şiire dönmemiştir. Şairin şiiri bırakmasının en önemli sebebi toplumun sanat ve fikir adamına karşı giderek azalan ve yok olmaya yüz tutan ilgisidir. "Şiiri niçin bıraktın diyenlere, niçin bıraktırdınız demeye kendimizde hak göremediğimiz bir memlekette, neyi neye ve kimi kime çarpıp bir kemiyet ve keyfiyet muhasebesi yapacaksınız. Tek bir fikir ve sanat dergimiz yoktur. Çıkma-ya yeltenirse, okuyucusu bini geçmez. Zaten o okuyucular da kim? Bir kült bir mezhep sâlikleri gibi sadece birbirlerini okuyan yine aynı insanlar."²³

22. Dıranas, "Fikir ve Sanat Üzerine", Zafer Gaz. 8.10.1950

23. Dıranas, a.y.

Zafer Gazetesi'nde başladığı köşe yazarlığından, 1950 seçimlerinde Sinop'tan Demokrat Parti'nin milletvekili adayı olduğu için geçici bir müddet ayrılır. Seçimlerde kazanamayınca tekrar gazeteye döner.

Uzun süren ayrılıktan sonra köşesine dönmenin memnuniyetini, seçimdeki başarısızlığının üzüntüsünü dile getirdikten sonra azminin daha da arttığını belirtir. "İnanmışım, doğru bellediğim dâvamda, örsümü dövmeye devam edeceğim. Demokrasinin faziletine ve memlekete hayrına inanıyorum. Demokrasi sayesinde ki, şehirli yüzü görmemiş köylere girdik. Çıktık. Memleketin köy ve köylü hayatı bakımından realitesi, azıcık okumuş yazmış insana dahi hicap verici durumdadır. Yirmi yedi yıllık devrimin sonucu böyle mi olmalıydı? Şu kadar yıldır köy ve köylü için hiç, hiç bir şey yapılmamış olduğunu yahut yapmamış, yapamamış olduğumuzu ne diye birbirimizden saklamalıyız? Tarihten önceki zamanları yaşayan sayısız köylerimiz bulunduğu bir gerçektir. Bu gerçeği 1946'dan sonra mı kavrayabilmeliydik? İşte demokrasinin fazileti burada başlıyor. Bugüne kadar devrimin sadece edebiyatını yaptık. Çünkü demokratik bünyeden mahrum bulunmak, halk hakimiyetini fiilen kavramamış olmak, bizi asıl temelimiz olan köylerden uzak tutmuştur. Mesela köyleri mütevazi yollarla birbirimize bağlamamız, hükümet merkezinde beş on apartıman veya bir Büyük Millet Meclisi binası yapmaktan çok daha basit, kolay, ucuz olabileceğini anlayamıyorduk. Çünkü köye girmiyor, köy realitesi üzerinde düşünmüyorduk. On beş milyonu aşkın insan gücü uzun yıllar beyhude akıp gitmiştir. Traktörü ancak 1946'dan sonra akıl etmeyi, demokrasinin faziletinden başka neyle izah etmek mümkündür?"²⁴

"Yanık yanık" söyleyecek çok şeyleri olduğunu belirten Dıranas, söyleyeceklerini tamamlamadan Zafer Gazetesi'nden ayrılmış ve Çocuk Esirgeme Kurumu Başkanlığına getirilmiştir. Bu görevinden sonra 1960'lı yıllara

kadar il genel meclisi, belediye meclisi üyelikleri, Anadolu Ajansı idare meclisi başkanlığı ve Devlet Tiyatroları Edebî Heyet Başkanlığı gibi çeşitli görevlerde bulunmuştur. Bu arada Avrupa'nın çeşitli memleketlerine seyahatler yapmış olan Dıranas, Avrupa kültür ve sanatı ile yakından temas imkanlarını bulmuştur. 1956 yılında merkezi İsviçre'de bulunan Milletlerarası Çocuk Koruma Birliği'nin altı yıl süreli icra komitesine seçilmiştir. 1958, 1965 milletvekili seçimlerinde Sinop'tan adaylığını koymuşsa da seçilememiştir.

"1960 devriminden sonra bir çokları gibi yön değiştirmeyi beceremeyen şair, bir köşeye atılmış ve unutulmuş gibidir. Üzerine bir kaçını birden aldığı ve bazı kimselerin ağızlarının suyunu akıtıp, haset damarlarını kabarttığı çeşitli görevlerin hiç birisi kendisinde değildir. Bir zamanlar sağcısının, solcusunun, ilericisinin, gericisinin dilinden düşmeyen, bütün antolojilerin baş köşesine oturtulan Ahmet Muhip Dıranas adı artık fazla anılmamaktadır."²⁵

Giderek ekonomik sıkıntılar içine düşen şair, uzun bir süre işsiz kalmış, şiirlerinde de belirttiği gibi, Türkiye'deki iç çatışmaların derin ızdırabını duymuştur. Hisar'da yayınlanan "Testi" adlı şiiri üzerine, bazı dostlarının yardımıyla Türkiye İş Bankası yönetim kurulu üyeliğine getirilmiştir(1964). 1964 yılından itibaren şiirlerini Hisar mecmuasında yayınlayan şair, bu arada, yeniden gözden geçirerek, şiirlerini ve tiyatrolarını, bütün yazılarının telif haklarını teslim ettiği İş Bankası kültür yayınları arasında yayınlamıştır.

1970'li yılları da çeşitli ekonomik sıkıntılar içinde geçiren şair, bir ara Türk Ticaret Bankası yöne-

25. Çınarlı Mehmet, "Hatıraların Işığında", A.Muhip Dıranas, Hisar, S.273, s.7, Ağus.1980.

tim kurulu üyeliği de yapmıştır. 21 Haziran 1980'de öldüğü zaman Devlet Tiyatroları Edebî Kurul üyesi idi. Şairin mezarı Sinop'tadır.

Buraya kadar hayatının ana çizgilerini tesbit etmeye çalıştığımız Dıranas, yaşadığı yetmiş iki yıllık ömründe, Cumhuriyete geçiş, Cumhuriyetten çok partili düzene geçiş, memleketimizdeki Atatürk inkılâplarını, demokrasi ve hürriyet mücadeleleri adı altında çeşitli müdahaleler ve iç çatışmalarla yoluna devam eden Cumhuriyet hükümetlerinin elli yılını idrak etmiştir.

Dıranas ve nesli cumhuriyet nesli sayılabilir. Padişahlık devrini hayâl-meyâl yaşayan, padişahlığa ait tecrübeleri çocuk kafasının kırık dökük hatıralarından öteye geçemeyen bu nesil, okumaya gözünü laik okulda açmıştır. Onların âminlerle mektebe başlamaları, yahut pencereden kılıç alayını seyretmeleri, onlar için, sırmalı güneşli, şakırtılı bir rüyadan başka bir şey değildir. Onlar cumhuriyet rejiminin her çeşit mutlakiyet rejiminden iyi olduğunu kitaplardan öğrendiler.

Cumhuriyet davulları çalındığında ilk gençlik yıllarını yaşayan Dıranas, ard arda gelen inkılapları da öğrencilik yıllarında görmüştür. Dıranas'ın yetiştirme döneminin başlangıç çizgisini 1923 tarihinden başlatmak mümkündür. Bu tarih cumhuriyet Türkiye'sinin yeni yapısı içinde başlayan yeni edebî faaliyetin başlangıç tarihleridir. Bilindiği gibi 1923'ten sonraki yıllar tarihimizde yeniden kuruluş ve doğuş safhası olarak kabul edilir. Böyle zamanlarda cemiyetin ekonomik, sosyal, kültürel ve diğer çeşitli alanlarında meydana gelen değişikliklerin sanatkârlara yaptığı tesirlerle, sanat hayatına da geniş çapta yeni bir hava ve yapı getirmesini beklemek lazımdır. İstiklâl savaşının zaferle sonuçlanması memleketimizde köklü değişikliklere sahne olmuş, Lozan'dan sonra Cumhuriyeti müteakip, geçmişten kopma başlamış ve hızla garplılaşma hareketlerine girişilmiştir.

1923'ten 1980'e kadar bir "yeniden kurulma" ve "çağdaşlaşma" çalkantılarıyla geçen elli yedi yıllık süreyi sanat ve fikir adamı olarak yaşama gayreti içinde bulunan Dıranas'ın şahsiyetinde bu dönemin etkileri vardır. Çocukluk ve ilk gençlik yıllarında Balkan, Birinci Dünya ve Kurtuluş savaşlarını, daha sonra Türkiye'nin içinde bulunduğu kuruluş sancılarını ve dışarıda İkinci Dünya savaşını ve bu savaşın içteki etkilerini yaşayan Dıranas ve nesli, eserlerinde ve fikirlerinde hep bu etkileri yansıtır. Eskiye bilemeyen, eskinin moral değerlerini tam alamayan bu nesil, yeninin kurulup tam disipline edilemediği bir dönemde yaşadığı için kendilerini rahat ve huzur içinde hissedememişlerdir. Sağlam bir iç dünya kuramayan bu neslin, yıkılan dış dünya karşısındaki durumu da sallantılı ve kırık döküktür.

Dıranas'la hayatının kırk yılını paylaşan bayan Münire Dıranas "O yıllar, o nesil üzerinde nasıl bir etki yaptı ki, bunlar hep içkiye düşkün kişilerdi. Ahmet Muhip de içkiye -hem de her türlüsüne- çok düşküdü." diyor. "Bu alışkanlığı onun hayatını alt üst etti, kendisini de bitirdi." diyen Münire Hanım, Dıranas'ı anlatırken makul, objektif, hatta bilimsel davranıyor. Dıranasın özel ve kendi nesliyle ortak taraflarını, en objektif ve açık seçik anlatan, değerlendirmelerine aynen katıldığım, Bayan Dıranas'ın anlattıklarını buraya olduğu gibi almayı, gelecekte Dıranas'la ilgili çalışma yapacaklara faydalı olacağı kanaatiyle, uygun buldum:

"Ben bu eve daha çocuk denilebilecek bir yaşta geldim. Ahmet Muhip'e hem annelik (çünkü annesine çok düşküdü), hem babalık, hem de karılık ettim. Beni de Ahmet Muhip yetiştirmiştir. Bana bir sanatçıya eşlik etmenin ne demek olduğunu o öğretmiştir. O bazan eve geç gelirdi. Bu davranışları bazan zoruma giderdi, ama, bana karşı davranışlarının inceliği ile kızgınlığımı hoşgörüyeye çevirmesini bilirdi.

İçki, sigara -içkinin her türlü- Ahmet Muhip'in, hatta o dönemin diğer şairlerinin de hayatını perişan etmiştir. O dönemin diğer şairleri de içki müptelası idiler. Bu içkiye düşkünlükleri onların hem ferdi hayatlarını, hem de aile hayatlarını mahvetmiştir. Bunlar, cumhuriyet sonrası ortamında yetişen kuşaklar, hep bir takım yeniliklerin peşinde koşmuşlardır. Sanatta bu yenilik yapma çabası, devrin durumu, onları bu duruma getirmiştir. Hele Cahit Sıtkı... Onun son zamanlarını hatırlıyorum; ne fecî duruma düşmüştü, her tarafı dökülüyordu. Bu kuşağın en büyük hastalığı -her çeşidi ile-içkiye düşkünlüktür. Sonra perişan ve düzensiz oluşları, onların, en büyük kusurlarıdır.

Ahmet Muhip dağınık ve düzensiz bir adamdı. Bu düzensiz, derbeder yaşayışı giderek onu bitiriyordu. Aile düzenimizi etkiliyordu. Aile düzenimizi ayakta tutmak zorundaydık. Özellikle ömrünün son yıllarında bir hayli tedirgin durumdaydım. Ahmet Muhip ölürse ben hayatımı nasıl devam ettirebileceğimi düşünmeye ve korkmaya başlamıştım. Ekonomik hiç bir dayanağımız yoktu. Muhip paraya hiç değer vermeyen bir adamdı. Bir arkadaşının yardımıyla, çalıştığı yıllara ait sigortalarını toplatmış, sigortadan emekli olmuştu. Ancak son yıllarda ekonomik durumumuz iyice bozulduğu için emekli parası da yetmiyordu. Ekonomik durumumuzu düzeltmek zorundaydık. Bu yüzden aramızda, son yıllarda, çok münakaşalar olmuştur. Bugün eğer bazı düzenlemeler yapmamış olsaydık Muhip'ten kalan yedi bin lira maaşla geçinmek zorunda kalacaktım.

Ankara'da Zafer Gazatesi'nde çalıştığı yıllarda arkadaşlarıyla aldıkları bir arsa vardı. O, arsayı müteahhide vermek istemiyordu. Nihayet mücadele, münakaşa arsayı müteahhide verdik. Kayserili birisi o arsayı bizden kaptı ve bize üç daire verdi. Bu üç daire bitti Ahmet Muhip de bitti. İşte bugün benim hem kendimi, hem

de Ahmet Muhip'i yaşatmamın veya yaşatmaya çalışmamın temelinde bu daireler kaynaklık etmektedir. Hatta bugün dostlarım 'Sen bugün kendi çabanla hem kendini, hem Ahmet Muhip'i yaşatıyorsun' diyorlar."

Bayan Dıranas ayrıca Dıranas'ın şahsiyeti ile ilgili yaptığı tesbitleri de dile getiriyor. Bütün ömrünce Dıranas'a ait ve onun çevresine ait bildiklerini bir araya toplamayı düşünen Münire Hanım'ın Dıranas'ın şahsiyetiyle ilgili yaptığı tesbitleri onun fikir ve his dünyasını aydınlatmaya ışık tutacağı kanaatıyla buraya alıyorum.

"Ahmet Muhip ilk çocukluk yıllarını İstanbul'da yaşamış bir İstanbulludur. O tam bir centilmen, bir İstanbul efendisidir. Evinde tam bir "kazak" erkek, evinin hakimi bir kişidir. Tekrar edeyim, beni yetiştiren de odur.

Ahmet Muhip olduğu gibi görünen, içini dışına yansıtan bir adam değildi. Olması gerektiği gibi görünen bir adamdı, olması gerektiğine inandığı gibi görünen bir adamdı. Bu yüzden hayatının bazı gerçekleri gizli kalmıştır. O inandığı gibi görünmeyi severdi."

Dıranas'ın hayatının önemli ve üzerinde durulması gereken noktalarından birisi de hiç çocuğu olmamasıdır. Bayan Dıranas bu konuda "Çocuğumuz olmadı. Hayatta ikimiz yalnız kaldık. Zaten 'İki Yalnız Ağaç' adlı şiirde Muhip bizi anlatıyor." diyor.

Ayrıca Münire Hanım Dıranas'ı değerlendirirken "Ahmet Muhip içi başka, dışı başka olan, içi kaynayıp taşıdığı, içinden çok acılar geçtiği halde bunları dışa vurmayan, dışa görünmesi gerektiği gibi görünen bir adamdır." diyerek şairin önemli bir yanını daha aydınlatıyor.

Yine Bayan Dıranas, şairin baba memleketine düşkünlüğünü de şöyle anlatıyor: "Ahmet Muhip Sinop'u

çok severdi. Her sene Sinop'a gelirdik. Ve sinop'tan 'kara üzümünü, mantarını ve kestanesini yemeden gitmem' derdi."

Sonuç olarak, bütün nesli gibi Dıranas da, cumhuriyet devrinde Türk aydınlarının geçirdikleri derin buhranı yaşamıştır. Ancak Dıranas hiç bir zaman bu buhrandan ideolojik bir takım saplantılara düşmemiş, sanat anlayışında ve şiirlerinde, bu buhran karşısında sapıtmamıştır. Dıranas'ın şiirlerinde bu buhran daima, ideolojik değil, lirik ve estetik bir şekilde ifade edilmiştir. Ahmet Muhip sanat adamı şahsiyetini hiç bir zaman bir politikacı, bir sosyolog, bir iktisatçı ve bir psikolog şahsiyeti ile karıştırmamıştır.

Politikaya atılmış, belli bir partiye mensup olmuşsa da, parti anlayışı, piyasadaki partilerin anlayışından daima farklı olmuş, sonunda parteciliği bırakmıştır.

"Benim parteciliğim piyasadaki partecilerin anlayışına uymuyor. Çünkü bunların büyük çoğunluğu partilerin havasından kurtulup gerçekler üzerine eğilemiyorlar. Evet, bir bakıma parteci, partisine gerçekten yararlı olmak istiyorsa otokritik bir anlayışa da sahip olmalıdır. Gerektiğinde partisini eleştirebilmelidir. Haklıysa etrafındakiler tarafından hoş karşılanmalıdır. Eksikleri düzeltmek için gereken çabayı göstermelidir. Ben bugünkü gibi parteciliği istemiyorum. Durum beni doyurmadığı için parteciliği bıraktım,,kendi kabuğuma çekildim. Benim de eksik düşüncelerim olabilir. Bunu gösterdikleri zaman direktmekten vazgeçerim, geçmeğe çalışırım.Ben kalıplaşmış fikirlerden daima uzak kalmak istemişimdir.Bunun bana yararı oldu mu? Hiç sanmam. Ama böylece kişiliğimi satışa çıkarmamış oldum.Bunun bana maddî yönden zararı dokunmuş olabilir.Önemsiz.Kendine sahip olmaktan edindiğim kazancım daha değerli olduğuna inanıyorum."²⁶

26. Engin Sabahattin, "A.M.Dıranas'la Konuşma", Hisar, S.275, s.25, Ekim,1980.

I - F İ K İ R L E R İ

1. Güzel San'atlar Hakkındaki Fikirleri:

Ahmet Muhip Dıranas, bütün hayatı boyunca "maddî refah ve istikbâl namına ne yapılmak gerekirse" hepsini ihmâl ederek "fikir ve san'at adamı" olmak için uğraşmıştır. Ancak bu konuda, hayat için, elinde bir "kelebek gubârından başka bir iz" kalmamıştır.¹

Şâir Dıranas'a göre "İnsanoğlunun ferdî ve maşerî ölüme karşı bulduğu tek çare san'attır."² San'at, insanoğullarının en güzel, en yaşamaya lâyık taraflarını, ölümlerin üzerinden aşırarak zamanlar ötesine ulaştırır. Sonra, dünyaya gelen insanların kafa ve hayat hazinelerini zenginleştirir. San'at insanların "günlerinin mânâsını, geleceklerinin güvenini ve ümidini veren şey" dir.

Sanat "hârikulâde bir alevdir, san'atkâr ise o hârikulâde alevin etrafında dolayan insan pervanelerinden biridir."

"San'at gerçekten bir rüya âlemidir ve içinde yaşadığımız bu acayip, çirkin, katı, insanlı ve karıncalı, ekmecli ve ekmezsiz, giyimli ve çıplak, katilli ve maktullü, zamparalı ve orospulu, hırsızlı ve polisli, cumhurreisli ve çöpçülü, penisilinli ve kokulu, alıcılı ve satıcılı hayatla, bizim, şiir yazan, tablo çizen, nota düzen, taş yontan ellerimizin bağlı olduğu hayat arasında, hiç bir değilse bile bir münasebet yok" tur.

San'at bir sarhoşluktur. Ama "san'at öyle bir sarhoşluktur ki, müşterilerine içki sunan meyhanecinin,

1.Dıranas, "Fikir ve San'at Üzerine", Zafer Gazetesi, 8.10.1950.

2.Dıranas, C.H.P. Neşriyatından, Halkevleri Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisi, Ankara, 1941, s.5.

sunduğu içki nasıl müşterilerinin gerçeklerini onlara unutturursa, san'at da hayatın asıl "fâcialarının üzerine insan dimağında bir hûmâr perdesi çekip, yaşama denen fâciayı" unutturur. San'at sayesinde hayat yaşanır ve sevilir hale gelir. San'at hayatı, yaşamayı giydirir. San'atsız hayat yalın, çıplak, tatsız tuzsuz ve kurudur. San'attan ayrı olan, san'atsız olan bir cemiyette her şey bütün çıplaklığı ile ortadadır. San'atsız bir cemiyette bütün insanlar çıplaktır. San'at olmazsa insanlar ancak "çıplaklıklarını giyinebilirler."³

San'at bir cemiyetin tamamlayıcısıdır. "İlerleme hızı içinde bulunan bir memleket, san'atı ihmâl edemez. İnkılâpları, ictimâî ve hattâ siyasî ve hattâ iktisadî yenilikleri, hamleleri, san'atsız ne insanların ruhlarına, ne de toplumun vicdanına sindirmek ve mal etmek imkanı vardır." "Hattâ daha da ileri giderek diyebiliriz ki, insanoğlunu insan yapan san'attır. Musiki, şiir, resim, raks... mîmârî, tabiatı bunlar güzelleştirir."⁴

San'at, insan ve cemiyet için hayatî önem taşır. Bir cemiyetin hayatiyetini, devamını sağlayan en önemli unsur san'attır. San'atsız insan ve cemiyet olmaz. Çünkü "ruhlara sükûn, akıllara derman, gönüllere muhabbet ancak san'atla verilebilir." Devirlerine göre meşhur olmuş eserler hep bu görevi yerine getirmişlerdir: Dante'nin nedametleri, Bach'ın duaları, Vergilius'in kır havası, Yunus'un yakarıları..⁵

San'at "geçmiş zamanlar içinden cennetler çıkarıp gözler önüne serer. İnsanoğlu san'atın sunduğu cennetlerden birinde yaşamaya can atar. Kendi yaşadığı hayatı, san'atın sunduğu, geçmiş zamanlar içinden çıkardığı cennetler-

3. Dıranas, "Sanat mı Zavallı", Zafer Gazetesi, 5.2.1950.

4. Dıranas, "Sanata Dair", Zafer Gazetesi, 18.5.1951.

5. Dıranas, "Sanat", Zafer Gazetesi, 31.8.1950.

den birini görünce, hiç yaşanmamış kabul eder. San'at günlük hay-huy içinde kaybolan bir cennettir. Ancak san'at "ciddî bir meşgaledir, bir fantazyaya değildir."⁶

İnsanlar arasında, cemiyet içinde, hattâ milletler arasında anlaşma, sevgi ancak san'at yoluyla gerçekleşir. San'atın milletler için, dünya için önemi de çok büyüktür. "Milletler arasında en samimî bağların, en sağlam sevginin ve karşılıklı anlaşmaların ancak san'at yoluyla, sanat eserleri değiş tokuşuyla, edebiyatla, edebî ve fikrî tercümelerle gerçekleştiğinde şüphe yoktur."⁷

İnsanoğlunun "en büyük mucizesi çirkinî güzelleştirebilmiş olması"dır. İnsanlar için "çirkin" veya "güzel" mefhûmu cinsî başlangıca bağlanır. İlk insanlar soyun üremesine tek çare olarak aykırı cinslerin birleşmesini görmüşlerdir. Bu "tabiat kanunu"na körükörüne boyun eğmişlerdir. İlk insanlar "aykırı" cinsin çekiciliğe ve bu çekicilikten doğma "hazzın çocuğu olan güzelliğe, tenkid fikrinin farkında olmaksızın, râm olmuştur." Daha sonra ise insan, belirlenen güzelliğin "neliğini, niçinliğini, nedenliğini kurcalamak ihtiyacını duymuştur. İşte san'atın ve aşkın başlangıcı budur. Artık kadın veya erkek, insan, kadın veya erkek üzerinde bir tercih yapma san'atını kendinde görmeğe başlamış ve bu hakkın manifestasyonu halinde, her çeşit imkân ve vasıttan gaydalanarak san'atı yaratmaya başlamıştır."⁸

"Acayip bir yaratığı insan payesine yükselten, sihirbaz değneği, sadece san(attır."⁹

San'at "kaypak, sonsuz derecede imkânlı, her şart içinde verimlidir." San'atın "bir ucu meçhulde, bir ucu

6. Dıranas, "Zenaat Mahsulleri", Zafer Gazetesi, 7.6.1949.

7. Dıranas, "Yine Garp Dillerine Tercüme Davası", Zafer Gazetesi, 20.12.1950.

8. Dıranas, "Kaleme Geldiği Gibi", Zafer Gazetesi, 14.1.1951.

9. a.g.y.

en basit mâlumda "dır.Yaşamayı "birbiri içinde çoğaltır." Sır sanılan her şeyin bir ayanlık noktası bulunabileceğini kavratır. "Kaba, iptidaî mânâsındaki seksüel çirkinle güzeli hallühamur edip bu yuğurudan ideali çıkarıp ve daha türlü anlaşmazlıklarıyla her kapalı kapıya bir anahtar sokan" san'attır. Bu "soyut" kuvvetiyle, birdenbire, insana sadece yeni bir ifade, yeni bir mana, yeni bir çehre vermekle kalmaz; yaşamının elle tutulur tarafı, idraki olan şeyi meydana çıkarır: Bedbahtlık ve bahtiyarlık."¹⁰

San'attan önce dünyada, sadece, acı ve tatlı vardır. San'at doğduktan sonra "ıstırap ve saadet başlıyor." San'attan önce ne güzel ne çirkin vardır. San'attan sonra "çirkin ve güzel başlar ve birdenbire insanın, bu san'at vasıtasıyla çirkinle savaşa girdiğini görüyoruz."¹¹ Ancak uzun süre san'at da âmiyâne cinsî güzelliğe "râm olmuştur." San'at hep tabiatın ve cinsiyetin tercih ettiği figürleri ve manzaraları ele alır. Ancak san'at onları "yeniden yaratmaya çalışırken, bir şey, tabiatla ve aslında olmayan bir şey, bir iştihakı eserine katmağa çalışmaktadır; tüy gibi, duman gibi, rüya gibi, elle tutulmayan, izah edilemeyen bir şey." Bu "iştihak" imkânsız gibi görünenin ifadesidir. San'at gittikçe gelişiyor ve bir merhalede, tabii hayatımızla çirkin saydığımız şeylerin aslında güzel olabileceği şüphesine bizi düşürüyor. İşte bugünkü zekâ ve san'at bu noktadadır. Bayağı var ama çirkin onu yendi."¹²

Sanatkâr

Ahmet Muhip Dıranas bütün ömrünce bir "fikir ve san'at adamı" olmak için uğraşmıştır. Bunun için san'atkâr hakkında bilgiler verirken şâir, fikir adamlığı ile

10.Dıranas, "Kaleme Geldiği Gibi", Zafer Gazetesi, 14. 1.1951.

11. a.g.y.

12. a.g.y.

san'atkârlığı birbirinden pek ayırmaz.

Dıranas san'atkârı "san'at denen hârikulâde alevin etrafında dolaşan insan pervanelerinden biridir" diye tarif eder. Bu tarif Andre Gide'nin tarifine uygundur: "San'at adamı güçlüğün coşturduğu adamdır; engeli, kendisine sıçrama tahtası yapan adamdır."¹³ San'atkâr "ciddî bir meşgale olan" san'atla uğraşan adamdır. Yoksa san'atla şöhret avcılığına çıkan, şaşırtıcı olmak isteyen, kolay avlanan hayaller peşinde koşan ve yorulmayan; üstelik insanların kolay ve pek çabuk alkışladığı kişiler gerçek san'atkâr değillerdir. Hem ölümlü seyircinin yahut okuyucunun, çok defa ve bir anda nefretten sevgiye, sevgiden nefrete dönüveren pusulasız takdiri san'at değerine, san'atkârın değerine ölçü olarak alınamaz.

Bu konuda, piyesindeki bir mısraın alaya alınması ihtimâlini düşünerek, değiştirilmesini isteyen bir kadın okuyucuya, Hügo'nun verdiği "Ben kötü bir mısra yazmaktansa iyi bir mısra uğruna ıslıklanmayı tercih ederim" cevabı, san'atkârın ilkesi olmalıdır. Dıranas'a göre san'atkârlar "müşterilerine içki sunan meyhaneciler" gibidir. "Onlar, dünyanın asıl fâcialarının üzerine insan dimağında bir humâr perdesi çekip, yaşama denen fâciayı unutturmaktan başka bir şey yapmazlar."¹⁴

Fikir ve san'at adamı "meta satmaya çıkan", gecede yürümeye uğraşan insanların yolunu aydınlatmaya, onlara ışık tutmaya uğraşan" adamdır. Ancak ülkemizde -ne yazık ki- san'at ve fikir adamı "yaktığı kandilin aydınlığında, yolunu aydınlatmaya çalıştığı insanların, gece içinde kalmış olduklarından dolayı yollarını şaşırmış olmayıp körlüklerinden ötürü o çileyi çekmekte olduklarını gören, onların gecelerini gündüz etse bile,

13.Dıranas, "Zenaat Mahsulleri", Zafer Gazetesi, 7.6.1949

14.Dıranas, "Sanat mı Zavallı", Zafer Gazetesi, 5.2.1950

ebedî karanlıklarını nasıl dağıtacağını bilmek için uğraşan adamdır."¹⁵

Ahmet Muhip fikir ve san'at adamının yurdumuzda karşılaştığı zorlukları dile getirerek fikir ve san'atın kendisine sahip olanı aç bıraktığı bir memlekette yaşamının ıstırabını duyar. "San'at adamı iki çeşit nankörlükle karşı karşıyadır. Birisi kendi öz kabiliyetinin nankörlüğü, öbürü de çevresinin! Gelecekte anlaşılmak hayâli kadar boş bir teselli olur mu? O zaten bir kumardır. Öte yanda insan, et olarak, kemik olarak, kafa ve mide olarak, birlikte yaşadığı insanların, doldurduğu zamanın mürüvvetini görmek ister. Bu belki dünyanın her tarafında böyledir. Ama bizler, bir memlekette yaşıyoruz ki, en saf ve çetin cehtile dahi bu mürüvveti görmek ümidimiz yok gibidir."¹⁶ Memleketimizde san'atkârlar hiç ilgi ve teşvik görmezler. "Bu memlekette en çok teşvike muhtaç olan san'attır, yine bu memlekette en fakir, en alâka görmeyen, hattâ hor görülen adam da san'atkârdır. Üstelik, tuhaftır ama, en ileri olan şey de yine san'attır."¹⁷

Bütün zor şartlara rağmen yine de san'at adamı, san'ata gönül veren adam, eline fırça alma, kalem alma istegindedir. Çünkü san'atkâr san'atını, san'atiyle beş-on dostunu memnun eder, kendisi memnun olur; bu sayede "ölümü daha sakin ve anlayışla" karşılayabiliriz. Hiç değilse san'atkâr eseriyle fakiri kulubesinde, "piyasa şarkısından, Arap filminden, zina romanından, baldır-bacaktan daha bahtiyar yapar. San'at adamının kimsenin görmediği, bilmediği; gözlerinden akan suların en berragıdır. San'at adamını o sular kandırmasa bile "susatmaz" da.

San'atkâr ve fikir adamının yurdumuzdaki durumu

15. Dıranas, "Fikir San'at Üzerine", Zafer Gazetesi, 8.10.1950

16. a.g.y.

17. Dıranas, "İnönü Armağanı", Zafer Gazetesi, 18.1.1950

konusunda, zaman zaman iyice ümitsizliğe ve üzüntüye kapılan Dıranas, "san'atkâr olarak, şâir olarak, fikir adamı olarak hiç kimsenin, maalesef, bu memlekette ikliminin adamı olmadığına inanır. Bazan o kadar kötümserliğe düşer ki "demokrasiyi bile, sokakta saldırganlık, gazetede küfür haline getirmek üzere olan bir memlekette, şâir, san'atkâr, filozof, düşünür; bütün bu adamları medenî dünyanın bahçesinden koparılıp bir arsaya atılmış çiçekler gibi, bu memlekette solmaya, çürümeye, çignenmeye mahkûm" olarak görür. Hattâ bazan bu adamlar bir vazoya konmuş olsalar bile orada da garipsenmeye mahkûmdurlar."¹⁸

Dıranas'ın yazılarında üzerinde durduğu temel düşünce memleketimizde san'atkârdan çok, san'ata karşı olan ilgisizliktir. Bütün ilgisizlikler içinde yine san'at adamının "en şaşmaz kaabiliyet ölçüsü, pîr aşkına ve ivazsız çalışmasıdır."¹⁹

Bir san'at adamı olarak Ahmet Muhip'in sözünü ettiği san'at adamları gibi çok sıkıntı çekmiş, kıymetinin bilinmediği zamanlar ve yerler olmuştur. Fakat asil ruhla, sabırlı ve tam bir Türk olduğu için, san'atını olumsuz görüşlere, gündelik kırıncılıklara âlet etmemiştir. Bir san'atkâr olarak hiç bir zaman kolay alkışa ve şöhret avcılığına yanaşmamıştır. Şâir, sıkıntılı veya müreffeh, hep bir san'at adamı olarak kalmasını bilmiştir.

Şiir Anlayışı

San'atın bütün dallarıyla ilgilenen Ahmet Muhip Dıranas'ın edebiyatımızda şâir olarak önemli bir yeri vardır. Ayrıca tiyatro yazarı olarak da tanınan şâirin resim san'atıyla ilgilendiğini, desenler çizdiğini,

18. Dıranas, "Fikir ve Sanat Üzerine", Zafer Gazetesi, 8.10.1950

19. a.g.y.

bunların bazılarını evinde koruduğunu, bazılarının ise, tiyatro eserlerinde olduğu gibi yayınlandığını biliyoruz. Ancak bütün bunların üzerinde bir san'at adamı olarak kabul ettiğimiz Ahmet Muhip, şüphesiz şiir dünyamızın ustalarından ve üstadlarından birisidir. Gerçekten şâir Dıranas, 1949 yılından itibaren san'at adamlığının yanında bir de "fikir adamlığı" çehresiyle karşımıza çıkmış olsa bile, o daha çok bir şâir ve san'at adamı olarak kabul edilmelidir.

Ahmet Muhip Dıranas'a göre "şiir evvelâ, her şeyden evvel bir insan eseridir. Ve bu eseri yazarken insanoglu ona katacağını katar. Yalnız, şiire, daha umumî ifadeyle san'ata, bu mânâyı biz ne şekilde katarız? Bakın bu keyfiyetten ne anlıyorum ben, şiirde ve san'atta. Tabiat, her şeyin anası olan bir tabiat vardır. Güzeldir. Bir de san'at vardır. O da güzeldir. Her şeyin anası olan tabiat güzelin de anası değildir. Biz tabiata güzelliği izafe ederiz. Güzeli onda ararız. San'atta ise güzel içinde, tabiatı ve insanı ararız. Birincide izafî olan şey ikincide asıldır. Ve izafi olan tabiatla insandır. Bir tabiat parçası, bilgimize ve tecrübelerimize göre, az veya çok, güzeldir. Halbuki san'at, çok veya az güzel olamaz. Bütün mânâsı içinde güzeldir. Binaenaleyh denebilir ki, tabiattaki güzel, sanatın çocuğudur. Estetik tabiat bir ferdle doğup bir ferdle ölen bir tabiattır. Demek ki biz tabiata insanı ilave ederek onu güzelleştiririz.

Halbuki san'ata gelince, san'attaki güzele, bu, bilâkis, insana ilave edilen bir tabiattır denebilir."²⁰ San'atta temel, bir çoklarının zannettiği gibi tabiat değildir, insandır. San'at işte bu insan temeli üzerinde inşa edilen bir tabiat yapısıdır ki, bu yapı ne tabiattır ne de insan." Şâire göre daha açık bir şekilde san'at "ayrı ma'nâda, ayrı kanunlar ve nizamlarda kendi başına

20. B. Kemal Çağlar, "A.M. Dıranas ile", Yücel, C.13, S.78, s.246, Ağustos, 1941.

buyruk bir varlık, bir vâkıa, bîr bütün, bir kemâldir. Bu ne tabiattir ne insandır. Evet, lâkin hem insandır, hem tabiattir." Şu halde, canlı ve cansız diye ikiye ayrılan kâinatı üçe ayırmak gerekir. Kâinatımız canlı, cansız diye ikiye ayrılırken buna biz de "cansız canlı"-yı ilave etmek gerekir. Kısaca kâinatımızı üçe ayırabiliriz: canlı-insan, cansız-tabiat, bir de "cansız canlı" diye ifade edebileceğimiz san'at. San'atı kâinatta "üçüncü varlık"olarak gören Dıranas, san'atı "insanla tabiatın çok muayyen bir doz dahilinde birleşmesinden doğan bir dünya" olarak belirler. Ancak bu san'at adı verilen dünyayı oluşturan insan ve tabiatın birleşme dozu çok iyi ayarlanmalıdır. Eğer bu birleşme dozu "ister insan, isterse tabiat lehine değişirse" san'at ortadan kalkar, nâ-mevcut olur.²¹

San'atın "millî, beşerî ve sosyal" hüviyetinin de buradan geldiğini kabul eden Dıranas bu konuyu şöyle izah eder: "Sefil bir dilencinin ifade ettiği ma'nâ nedir? Bir dilenci bizde merhamet hissi uyandırır. Ferden yardımına koşmak isteriz. Bütün dilencileri düşünürüz. Cemiyetçe bir takım tedbirleri almak isteriz. Fakat bir de bu dilencinin bir heykeli veya bir şarkısı vardır. Bu heykeli, bir san'at eseri olarak düşünüyorum tabii, hiç bir maddî menfaatimiz olmadan seyretmeyi isteriz. Onu sevmeyi biliriz. Ve nihayet zengince bir adamsak, büyük paralardan da kaçmayarak satın almayı düşünürüz. Bu heykel bir şehrin bir meydanını, bir bahçeyi veya bir parkı süsleyebilir. Hattâ bir müzeye girerek millîleşebilir. Tarih için, insanlık için onunla övünülebilir. Bu heykelin ifade ettiği ma'nâ nedir? Çünkü artık o müşterek ve devamlı, millî ve sosyal, ne bileyim, hülâsa bir gaye! Halbuki dilencinin kendisi, dilencinin tarifi ve merhamet hissi sosyal değildi, ferdî idi; bunu biliyoruz."²²

21. Yücel Dergisi, a.g.y.

22. a.y.

San'at anlayışını bu şekilde açıklamaya çalışan Ahmet Muhip'in üzerinde durduğu önemli konulardan biri de "san'atın yurt bütünlüğü ve müstakil politik birlikle olan hayat bağı"dır. Şâire göre bütün san'atlarda "iki türlü verim" bahis mevzuudur. Bir fikrin, bir dünya görüşünün mahsulü olması gereken san'at, kaynaşma ve kımıldanışında, maddî verimleri kadar, ma'nevî verimleriyle de, yani kendisini içine alan fikir ve düşünüş çevresiyle de varlığını duyurur. Ve alış-verişini yapar. Bizim san'atımız da bu ma'nevî varlığı ile canlı, özlü, hızlı ve benlikli olmalıdır." Şâire göre san'atımızın kök salacağı bu fikir "millî san'at" fikridir. "Gerçekten, bir insan topluluğu, millet olabilmek, millet vasfına değer kazanabilmek için, bütün dünyayı ve insanlığı ilgilendirebilecek millî bir san'ata mâlik olmalıdır. Fakat aynı zamanda millî bir san'at ve dolayısıyla beşerî bir san'at, ancak bir millî birlik içerisinde, bir müstakil politik bütünde doğabilir."²³

Bu fikrini ispat için Dıranas örnek olarak eski Yunan'ı gösterir. Tarihin en san'atkâr milletlerinden biri olarak kabul edilen Yunanlıları büyük millet, kahraman bir millet olarak tanıtan vesikalar onların san'at verimleridir. "Yeryüzünde bugün büyük, beşerî san'at, ilkin millî, sonra beynelmileldir. Bu san'atı yaratan güç, Yunan'ın bir millet olma haysiyetinden fıskırmıştır. Gerçekten Yunan san'atkârı, ancak bir sitenin vatandaşları oldukça ve bir milletin kaderini kendi öz kadriyle birlikte götürdükçe ve müstakil bir politik birlik içerisinde iş gördüğü müddetçe o büyük san'at eserlerini yaratabilmiştir."²⁴

Ancak Atina sitesi devrildikten, Atina'nın politik birliği, sevgili demokrasisi ayaklar altına düştükten sonra Yunan san'atının da ölüm saati çalmıştır.

23. Dıranas, "San'at ve Yurt Bütünlüğü", Ülkü Dergisi, S.4, 16.2. Teşrin. 1941.

24. a.g.y.

Yunan, Roma'nın esareti altına girdikten sonra, Yunan san'atını yaratan eller ve kafalar politik birliklerini kaybettiler, millî kaderlerini kendilerinde taşımak külfetinden kurtuldular. "İstiklâllerini kaybettikten sonra bu eller, yaratıcı olarak işlemez, bu kafalar, ışık gibi düşünmez oldular. Çünkü bu başlar ve eller de siteyle beraber hürriyet ve istiklâllerini, hürriyet ve istiklâlle birlikte fazîlet ve mes'uliyetlerini kaybetmiştiler."²⁵ Artık Yunanlı san'atçılar mideleri için iyi bir gelir olan san'ata bütün enerjilerini verdiler ve heykellerini, fresklerini, edebiyetlerini, tiyatrolarını, müziklerini, yemeklerini yabancı kibarları memnun edebilmek, kolayca geçinebilmek için sata sata bitiremediler. Ama "heyhât ki, kaderlerinin mes'uliyetini, siyasî istiklâllerini kaybeder etmez, san'atlarındaki millî rengi de kaybettiler. San'atkârlar topluluğu duygusunu, mes'uliyetini eserlerine koyamaz oldular. Müstakil fikir ve hür düşüncelerin verebileceği politik vahdetin ve millî birliğin doğurabileceği mes'uliyet, fazîlet ve ilhamdan mahrum kalan teknik, dinamik bir yaratma elemanı olmaktan çıkıp statik, ölü ve kalıp halinde bir vasıta haline düştü. San'at artık Yunan sitelerinde tabii bir mahsul gibi alınmaz oldu. Millî ve siyasî istiklâl ve birlikte atbaşı giden san'ata, bu itibarla, bir milletin siyasî, millî, medenî ve ekonomik miyârıdır denebilir."²⁶

Millî san'at fikrinin gereğine kesin inanan, ancak bunu bir tarif içine almanın kolay olamayacağını ifade eden Dıranas, bu fikrin demogojiye müsait olduğuna da değinir. Bunun için "hassas olmak gerekir" diyen şâire göre "millî san'at fikri", san'atkâr için bir ilham ve kültür meselesidir. Kendimize dönmenin, orijinal ve öz olmanın ne demek olduğunu düşünmekle beraber, "çalış-

25. Dıranas, Ülkü Dergisi, a.g.y.

26. a.g.y.

mak ve araştırmak; gene çalışmak ve araştırmak" her san'atkârın asıl görevidir. Her halde, her Türk san'atkârının, tarihimizi, mazimizi, toprağımızı ve bu toprak üzerindeki eserlerimizle halkımızı benliğinde hissetmesi, vereceği eserler nâmina bir borçtur. "Bu, gayrı milletlere ve medeniyetlere ve onların san'at verimlerine kapılarımızı ve gönüllerimizi kapamak yoluna bizi götürmez, fakat yabancılardan ihraç maddelerini sıkı bir elekten ve gümrükten geirmeği bize dev ve âdet ettirir. Çünkü, hepimiz biliriz ki, bir millet bir türlü değil, bir kaç Şekilde istiklâlden mahrum ve tutsak edilir; harple, ekonomi ile, fikirle ve san'at yoluyla. Ve bir millet kendini koruma tedbirlerini bu geçitlerin hepsinde birden alır."²⁷

Dıranas'a göre "gerçek hayat sahnesiyle, san'at eserinin kompozisyonu arasındaki tıpkılık ve benzerlik, bu san'atın millî karakteristiğidir. Bir san'at eserinin liyâkatini bulması, değer kazanabilmesi millî karakteristiğe kavuşturulmasıyla kabil olur."²⁸ Yani san'atkâr eserine "bir millete has anlayış, görüş ve duyuru koyabilmek, bir memleketin; âdetleriyle, gelenekleriyle, destanlarıyla, yaşama tarzı ve tavrı, inanışlarıyla, aşklarıyla ruhunu " nakşedebilmelidir."²⁹

Bütün san'at dallarında, san'atkârları ayırmadan millî san'at ülküsüne çağıran Dıranas'a göre Şiir san'atı "malzemesi dil olan bir san'at" Őubesidir. Şiir san'atı, alelâde konuşmaların mecmu'u demek değildir. Genel bir tarif olarak Şâir Dıranas'da "san'at insan içindir, Şiir ise kelimelerle dördüncü bir buud yaratma san'atı"dır.³⁰ "Şiir, hem behemahâl bir ma'nâ çıkarma gayretine vasıta olan söz demek de değildir. Şiirde gaye ma'nâdır,

27. Dıranas, lk Dergisi, a.g.y.

28. a.y.

29. a.y.

30. Turhan Dökmeci, "Ahmet Muhip Dıranas'la Karşı Karşıya", Kaynak Dergisi, S.37, 1. Temmuz.1941.

ancak ma'nâ vasıta değildir. Bizim san'attan, bizzat san'attan aldığımız bir ma'nâ vardır. Buna 'müstesna' diyebiliriz. Ancak şiiri-san'atı belli bir dozda birleşerek meydana getiren, "insan ve tabiat" şâirin tabiriyle, 'müstesna'ya ancak vasıtalık etmektedir. Bu müstesna sun'î bir vasat içindedir. Varlığı san'atın mevcudiyetiyle kaimdir. Ve hayatı her şeyden evvel bir formla, şekille kaimdir."³¹

Şiirde-san'atta şekil-form konusuna da değinen şâir bu konunun izahının güç olduğundan söz eder. "Bir çokları vezin ve kafiye sanmıştır bunu, şiirden söz ettiğimize göre bu biraz da tabiî görünür. Ancak bu görüş pek de yanlış bir görüş değildir. "Şimdi size vezin ve kafiyenin methiyesini yapacağım." dedikten sonra Dıranas, tekrar san'atı meydana getiren elemanlar üzerinde durur. San'atın bir doz meselesi olduğunu tekrar eden şâire göre, bu dozda, insana ilave edilecek tabiat ve tabiata ilâve edilecek insan miktarını tayin konusuna çok önem verir. Bu dozu ayarlama işinde çalışan, güzeli meydana getirmeye çalışan insanın, "sezişi, derûnı, insiyak haline gelmiş bilgiyi ve tecrübeleri icrâ mahareti, hülâsâ, san'atkârın bir fabrikada çalışan işçilere benzer kül halindeki melekeleri, esas olmakla beraber bu vezin ve kafiye dediğimiz nesnelere işe yardım eder. İş, meselâ: Bir sürü hammadde halindeki imajlar ve buluşlara tamah meyli taşıyan şâiri kendisini bir dut ağacı gibi silkelemekten kurtarır, bir... Şâirin sun'îleşmesine ve bu suretle şiirin vasatını, iklîmini bulmasına yardım eder, iki... Şiirin ve umumiyetle san'atın kolay buluşların derhal elde edilen güzelliklerin tahribi demek olduğunu bilmek lâzım. İşte, vezin ve kafiye bu tahrib ameliyesinde bize yardımcıdır. Üç ve dört: San'at bir ruh disiplini olduğuna ve her disiplin de bir tahditten doğduğuna göre, vezin ve kafiye bu tahdidi azamiye çıkaran-

31. "A. Muhip Dıranas ile", Yücel Dergisi, Ağustos. 1941.

lardandır. Kim demiş şiir hudutsuzluktur diye?"³²

Vezin ve kafiye, şiir san'atında, disiplin ögesi olarak kabul eden Şâir Dıranas, şiir san'atında ma'nâ konusuna dönerek bunu bir misalle açıklamak yoluna gidiyor. Şiirde ma'nâ konusunda bir fikir verebilmek amacıyla 'Darağacı' adlı şiirinden;

Geçiyor sabahın yolu alnından
Ve yalın ayakları gecede

mısralarını alıyor. "Bu iki mısra acaba, bir adamın başının aydınlıkta, ayaklarının karanlıkta olduğunu mu söylemek istiyor? Yoksa şiirin adı Darağacı olduğuna göre asılmış bir adamı tasvir etmek gayesini mi güdüyor? Ve nihayet gece ile gündüz zıt münasebetlerinde bir tenâzur kurmayı mı? Filana göre birincisi; falana göre ikincisi; bir başkasına göre de üçüncüsü dlabilir. Bu iki mısra yazmış olana, yani bana göre, her üçü de olmamak lâzım. Burada bir terkip, bir ameliye var. Burada tabiatla insanın, söylediğim doz dahilinde bir kaynaşması ve bu kaynaşmadan, bir mânânın şekillenip yükselmesi var. Şu halde, burada darağacı bir vasıta, hayâl bir hareket noktası, geceyle gündüz münasebeti bir perçin ve hey'et-i umûmiye san'at vasatında müstakil bir tarif isterseniz ben ne diyebilirim? Şöyle bir tarif yapsam sizi ikna edebilir miyim? Şu kadar ton sıkleti, şu kadar santimetre karede teksif etme."³³

Şiirde ma'nâ konusunu böylece belirleyen Şâir Dıranas, san'atın "gayesi" konusunda "san'atı herkesten çok cemiyetin ve yüksek maksatların ifâdesi" sayanlardandır. Şâirin bu tarifinde birinci plâna alınmış bir fazâlet, bir disiplin ve bir birlik vardır. Bu tarif şâire göre başıbozğun, dejenerenin, anarşist telâkkinin hicviyesidir. Dıranas'ın anladığı ma'nâdaki "san'at vâkısı" tamamen sosyaldir. "Cemiyetin ve ferdin buna fe-

32. Yücel Dergisi, a.g.y.

33. a.y.

ragat edilmez ihtiyacı vardır. Bu, müsbet ma'nâda bir aksiyondur, ferdin ruhunda ve sosyetedede. Temel insan olduğuna göre san'atın millî hakikati de bu temelde mündemiçtir. Esasen, san'atın kapasitesi onun saf şeklinde ve bünyesi çindedir. San'ata muayyen ideolojilerin cemiyet maksatlarının bir takım millî dava ve hedeflerin hamulesi tefrik edilir. Ve daima böyle olagelmıştır. Hattâ bazılarınca san'at, sadece bir propagandadır. Hakikaten san'at, telkin vasıtası olarak emsalsizdir. Ancak, bu telkinin müessir olabilmesi için, onun san'at vasatından ayırmamak yani bizzat san'at eseri olma haysiyeti içinde ve sun'î haysiyetinde muhafaza etmek gerektir. San'at eserine yüklenen maksatlar bir geminin ambarlarına tonajının müsadesi nisbetinde alınan hamûleler gibidir. Bu hamûlenin, denizleri aşip varacağı limana varması için, geminin evvelâ gemi olması nasıl lâzımsa ve bunda hamûleyi düşünmeden evvel nasıl gemiyi düşünmemiz ve onda prezisyonu temin etmemiz icabediyorsa, san'atta da hedeften evvel, bu hedefe selâmetle varacak bünyeyi inşa etmemiz şart. Zamanın karanlık denizinde bizim selâmetimize doğru yürüyen ışıklar işte bu gemilerdir."³⁴

Kendi cümlelerini aynen tesbit ettiğimiz Dıranas'a göre şiir ciddî bir meşgaledir. Onun şiiri ruh disiplini, icra mahareti ve tecrübe ister. Bu şiirde; mutlak surette bir nizam, bir oran ve ahenk vardır. Daima san'at haysiyetini kaybetmemesi ve sun'î vasatını muhafaza etmesi, yani, bir takım tabiî hadiselerin san'atçının bünyesindeki unsurlarla kaynaşip deforme edilerek san'ata kazandırılmaları gerekir. İnsan, şiirlerinin ilk ve belli başlı gayesi şeklinde değerklenir. Dikkat edilecek olursa Dıranas'ın şiir anlayışındaki bir çok noktalar "sembolizm" in temel unsurlarıdır denebilir.

34. Behçet Kemal Çağlar, "Ahmet Muhip Dıranas ile" Yücel Dergisi, Ağustos.1941. s.247-248, S.78

A - Plâstik San'atlar

a) Resim:

Küçük yaşından beri güzel şeyleri sevdiğini, resme istidadı olduğunu, portreler büyülttüğünü söyleyen Dıranas'ın en çok ilgilendiği plastik san'at dalı resim san'atıdır. Dıranas Cumhuriyetle başlayan plastik san'atlarla ilgili çalışmalara hem meraklı, hem görevli, hem san'atkâr; en önemlisi de, bir resim san'atı tenkitçisi olarak katılmıştır. Zamanın iktidar partisinin Halkevleri Bürosu şefi olarak Cumhuriyet sonrası Türk resim san'atının gelişmesine katkıları olmuştur. Ayrıca Güzel San'atlar Akademisi'nde çalıştığı, Dolmabahçe Resim ve Heykel Müzesi Müdür Yardımcılığı yaptığı yıllarda da resim san'atıyla yakından ilgilenme imkânı bulmuştur. Dıranas'ın resim san'atına karşı çok ilgili olduğunu, kendisinin de yayınlanmış desenleri bulunduğunu biliyoruz. Ayrıca şâirin çok değerli tablolarından oluşan bir resim koleksiyonu da vardır. Bu koleksiyonun çok değerli ve zengin olduğunu belirten Bayan Dıranas, onları şâirin diğer bütün eserleriyle birlikte, Sinop'ta bir Ahmet Muhip Dıranas Müzesi açarak sergilemeye, Dıranas'ı da bu şekilde ebedileştirmeye çalışmaktadır.

Dıranas'a göre "insanoğlunun ferdî ve ma'şerî ölümüne karşı bulduğu tek çare, mesut çare, san'attır." Milletleri tarihin boşluğuna yuvarlanmaktan kurtaran da san'atlarıdır. "Arkasında san'at eserleri bırakmamış asırları tarih unuttur. İnsan topluluklarının millet vasfına liyakat kazanabilmeleri için, bütün dünyayı alâkadar edebilecek millî bir san'ata mâlik olmaları şarttır."³⁵ Tarihler kanla yazılır, şüphe yok, fakat san'atla ebedileştirilir. Meselâ Mısır, Bâbil, Hitit, Sümer, Yunan, Roma dediğimiz zaman, ayrı ayrı vasıfta birer san'at dünyası gözümüzün önüne gelmektedir.

35. Dıranas, C.H.P. Neşriyatından, Halkevleri Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisi, Ank.1941.

Hıristiyanlığı bir medeniyet, bir bütün, muzdarip hıristiyana bir sığınak yapan şey, Golgota tepesinde başlayıp Roma arenasında devam eden kan tragedyasından ziyade ressam ve heykeltıraşların yaptığı çarım sahneleri ve ikonlardır ve katedrallerdir. Milletlerin devamlılığını sağlayan plastik san'atlardır.

"Türk milleti bütün fetihlerinin ve cihangirliklerinin yanında san'at realitesini de beraber götürmüştür. Türk milleti bu hayatı ebedileştirme hakikatini dünyada ilk toprak parçasına bayrağını diktiği andan itibaren bilmiş ve atlarının nalı dokunan her yerde hiç değilse bir küçük taş parçasından bir san'at hatırası bırakmıştır. Türk atlarının geçtiği kıt'aların toprakları Türk san'at hazineleriyle doludur."³⁶

Türkiye Cumhuriyeti de "çağdaş milletler arasında yerini almak için bir çok inkılaplar yapmıştır". "Türk inkılâbı da kendisiyle beraber bir san'at realitesi yaratmıştır. Bugünkü millî inşâ dâvâsında, san'atkârimıza büyük bir pay düşmüştür." San'atımızda hummalı bir işçiliğin devam ettiği bu yıllarda "iyi yaratan bir ressam, iyi döğüşen bir erdir de."³⁷

Özellikle Türk inkılâbında ressamın ve Türkiye'de genç sayılabilecek bir resim san'atının takip edeceği "millî san'at politikası" üzerinde duran Dıranas "Türk san'atını yaratmanın bir mesele ve dâvâ haline" geldiğini savunur. İrkin san'at kabiliyetiyle inkılâbın enerjisi ve ruhu "şeflerin de san'atın millet ve medeniyet bünyesindeki ehemmiyetini müdrük yapıcılıklarının birleşmesinden doğan bu dâvânın" bir bütün halinde, bir gelişme içinde olduğunu belirten Dıranas, Türk inkılâbından sonraki senelerde özellikle resim san'atının mesut bir inkişaf" gösterdiğine işaret eder. Resim san'atın-

36. Dıranas, "San'at ve Yurt Bütünlüğü, Ülkü Der. S.4, 16.2. Teşrin. 1941.

37. a.y.

daki bu "inkîşaf" millîliği kadar beşerî de olan Türk inkılâbının en kuvvetli zaruretlerinden biridir.

San'atın halkla münasebetini, ağacın toprakla münasebeti gibi girift ve çözülmaz gören Dıranas san'atın feyzinin halk tabakalarının ruhunda saklı olduğunu belirtir. Köklerini "anaç toprak" dediği halk toprağına salmış olan san'atın büyük olmayı, beynelmilel olmayı hak etmiş olduğunu savunur. San'atkâr, fitrî deha bile olsa, san'atının köklerini hep bu toprağına salmadıkça, cennette münzevî ve tek cins olarak yaşayan Âdem gibi soysuzluk, kısırlık kaderine mahkum olacaktır. Dıranas ressamın böylece, zevkiyle, alâkasıyla, hevesiyle bütün bir millet halkının ruhunda beslenen adam olmasını ister. "Millet halkı ile san'atkâr arasındaki bu ilgi istenen millî ve beşerî san'atı doğuracak, san'atımızın kök saldığı millî san'at fikridir." diyen Dıranas, ressama, tarihimizi, mâzimizi, toprağıımızı ve bu toprak üzerindeki eserlerimizle halkımızı benliğinde hissetmek gereğini, öz olmanın ne demek olduğunu düşünmekle beraber; çalışmak ve araştırmak, araştırmak ve çalışmak gerektiğini tekrar tekrar hatırlatır.

Cumhuriyetten sonra resim sanatının bir lüks ihtiyaç olmaktan çıkmağına başladığını ifâde eden şâir, zamanın iktidar partisinin san'atkârın elinden tutarak onu Anadolu'ya götürdüğünü, onu steple, millî realiteyle karşı karşıya bıraktığını, böylece ressamlarımızın memleket gezileri ile istenilen düzeyde eserler vereceklerini belirtir.

Ressam san'atkârı milletin kültürünün derecesi kadar, halkının san'ata olan sevgisinin nisbetinin yetiştireceğine inanan Dıranas, büyük ressamı yetiştirmek konusunda Avrupa'ya talebe göndermek, san'atta ileri gitmiş memleketlerden ressamlar getirtmek, eserler almak, büyük klasikleri etüd etmek, müzeler, galeriler, atölyeler kurmak gerektiğine inanır. Ayrıca san'at dâvâsının

en önemli noktasının ise halka san'at zevkini ve heyecanını aşılacak, "memleket miyasında" estetik hava yaratmak gerektiğine inanan şâir Halkevlerinin mahallî resim sergilerini, bu konuda yapılan çalışmalar olarak, över.

Resim san'atının memleketimizde gelişmesi, büyük ressamların yetiştirilebilmesi için fikirler ileri süren Dıranas, aynı zamanda resim san'atının teknik özellikleri üzerinde de "eleştiriler" yapar. Gazete ve dergilerde resim sergileri ve resim san'atına dair yazdığı yazılarda, bir yandan resme ve ressamalara karşı halkın ilgisi konusunu işlerken bir yandan da ressamların resim anlayışlarının halka ters gelen noktalarında onlara uyarılarda bulunur. Bu çalışmalarıyla Dıranas, halkın resim san'atına karşı ilgisini uyandırmak, Türkiye'de resim san'atının tutunmasına yardımcı olmakla kalmamış, yönlendirici ve teşvik edici yazılarıyla Cemâl Karaburçak gibi bir çok ressamı da Türk resim san'atına kazandırmıştır.

Dıranas, resim yapacaklara kaynak olarak tabiatı gösterir, ressamların tabiatı anlamalarını ve resmetmelerini ister. Dıranas'a göre ressam "tabiatı yormak" zorundadır. "Ressam tabiatı esaslı kabarmalarından yakalayarak, bir çok dal-budağını keserek, gereken yerlerine ekler yaparak yeniden ve bambaşka bir şekilde kurmayı" bilmelidir. Yine bir ressam "bütünde birliği yapan hususiyetleri, ahengin doğurucusu olan nisbetleri, renklerin ve şekillerin tabiatı yürüten elebaşlarını almalı ve tabiatı yeniden terkibe savaştırmalıdır. Bütün bu yaptıklarının üstüne "en sonra,can olan plastik melodiyi üflemelidir." Dıranas'a göre ressam, hatırasının tabiatıyla beraber bütün tabiatı yormalı, resim san'atının gerekli incelikleriyle, san'atkâr yeteneğiyle yeniden terkip etmelidir. Bu tabiata ait yeniden terkipi yapacak ve ona plastik melodiyi üfleyecek ressam akıllı, duygulu ve bilgili olmalıdır. "Tabiatı yeniden kuran akıllı,

duygulu, bilgili göz, tabiatı karşısına alır, en ince, en girintili çıkıntılı noktalarına kadar onu görür, onun sırlarını bilir, musikisini duyar, neticede bir keşif ve yaratma yapar."³⁸

Tabiatı tefsir etmek ona ihanet etmek demek değildir. Bizim çinilerimiz, halılarımız, kumaşlarımız, minyatürlerimiz hep atalarımızın tabiatı tefsîri sonucu meydana getirilmiştir. Türk saraylarını ve câmilerini bir yeşillik denizi, bir renk şenliği içinde dolduran, Türk çinilerinin lâleleri, sümbülleri, servileri; halılarımızın bahçe ve tarlaları hepsi hepsi masum tabiat-tan tefsir edilerek alınmıştır. Atalarımız tabiatı yaprak yaprak, dal dal, renk renk yormuşlar, değiştirmişler ve bir düşünüşün coşkunluğuna ulaştırmışlardır. Günümüz ressamlarından da Anadolu'nun tabiatı "renk renk, yaprak yaprak, dal dal, insan insan ve inek inek yorulmayı ve coşturulmayı" bekliyor.

Ressamlara Ciyankonda'nın "Tabiat her zaman usta-taınarın ustası kalacaktır." sözünü bir sır gibi tavsiye eden Dıranas'a göre ressamın en büyük meselesi tabiat-tır. Tabiatı ressam için her zaman "çözülmeyi bekler bir mesele" olarak kabul eden şâire göre, ressamın gözleri önünde uzanıp giden ulu tabiat, eğer arama duygusu ve iç zevki olmasa, ressamı çaldırabilir. "Zira, ilk bakışta adamların ancak ensesini gören bir berber gibi, san'at-kâr da tabiatı, renkleri, şekilleri ve çizgileri ayırde-derek görmeğe mahkûm olduğundan ötürü rahatsız olmalı-ır dır."³⁹ Tabiat hiç bir zaman ressamların gönlünü ve ka-fasını dinlendirmez. "Çünkü manzaralar ressamların tar-lalarıdır." ressamların beşerüstü işlerinin yapıldığı yerlerdir.

38. Dıranas, "İnek Gözleri", Ülkü Dergisi, S.2, 16. 1. Teşrin 1941.

39. Dıranas, "Resim Sanatı Üzerine Düşünceler", Türk San'atı Dergisi, S.34 Nisan 1955.

Ressam karşısında tabiat sadece sunandır. Tabiatın ödevi ressam karşısında işportalarını sonsuz olarak sermekten ibarettir. Ressam ise isteyendir. Dıranas'a göre san'at bu durumda, "insanın tabiata bir anlatış gücü vermesi, boşlukları doldurması, onun ölü şekillerini canlandırması" demektir. Ressamın "büyük meselesi tabiattır" diyen Dıranas'a göre, zamana ve insan kaynaşmalarına gözlerini kapamış bir san'atkâr düşünmek de imkânsızdır. Gerçekten bir san'at eseri olan tabloda ressamın hem fert varlığı, hem de sosyal benliği açıkça görülebilmelidir. "Biz ressamın eserinde onun ferdliği üzerindeki cemiyet baskısı, ölçülü bir insan topluluğu içindeki payını, vatandaşlığının derecesi ile birlikte ülküsünü, neşelerini, üzüntülerini, hattâ fizik değişişlerini, kısaca bütün bir düşünme ve yaşama sistemini anlarız" diyen Dıranas, ressamlarımızda "arama duygusu"nun kıt olduğundan şikâyet eder.

Dıranas'a göre ressamların hayat ve ölüm karşısında "korku ve tecessüs" gibi iki duyguya sahip olmaları gerekir. Korku ve tecessüs duygusu konusunda "karanlık bir mağarada kalan insanda uyanan karanlıkta kısılıp kalma korkusu yanında, o mağarada hayret verici bir sırrın saklı olup olmadığını öğrenmek tecessüsü" misalini veren Dıranas, insanların, özellikle san'atkârların, her zaman "korkularını yenecek kadar bir tecessüs duygusu" sahibi olmalarını ister.

Şâir, ressamların sahip olacakları bu tecessüs ve arama duygusu sayesinde ancak san'atın "ezelî ve ebedî sırrı olan orijinal olmayı" becerebileceklerini ifade eder. Dıranas, bir ressamın kendi ruhunun yaratıcı ilhamını "büyük dehaların kudretine ve san'at tarihinin âlâyişine râm etmeden şekillendirebilirse", orijinal olacağını ve san'ata "kendi ben'ini armağan edeceğini" belirtir.⁴⁰

40. Dıranas, "Bir Sergi Münasebetiyle", Zafer Gazetesi, 6.6.1951

Her ressamı "akvaryum içindeki balık" gibi düşünen şâir, ressamın tabiatı "hava tabakaları, gözünün yapısı, ışık oyunları arasında seyrettiğini, bu yüzden tabiatı olduğundan farklı gördüğünü" belirtir. Yine aynı düşüncesine dönen Dıranas san'atta olduğu gibi, resim san'atında da tabiata " renkleri de şekilleri de" ressamın bağışladığını savunur. Yalnız ressam kendine has bir yapı ile dünyaya bakar, bu bakış kendi akvaryumundan olur. Ancak ressamın akvaryumdaki balıktan farkı "düşünmesini bilme" sidir. Ressam kendi yapısı içinde düşündükçe tabiatı zorlar, zorlama sonucunda da tabiatı değiştirme mantığına gider. "Bu bir cesarettir. Her cesaret gibi bu cesaret de iyidir. Bu cesaretle en ileri gidecek olan san'atkârdır."

Dıranas'a göre ressamın yaptığı bu önemli işe "deformasyon/değiştirim" denir. Etrafımızı çeviren şekiller ve zevklerde ilim, bakımından değişmez gerçekler vardır. Ancak ressamın da kendine göre bir gerçeği vardır. Bu gerçek geniş, hudutsuz, kıvrak ve değişken bir gerçektir. İşte san'at sosyal ve insanî payını böylesi bir gerçekten alır; hayatını buna borçludur. "San'atkâr bu kıvrak gerçeğe göre hiç kimsenin öz malı olmayan tabiatı ve onu teşkil eden şekil ve renkleri istediği gibi değilse de, eserininve eserdeki keyfiyetin istediği ve zorladığı gibi değiştirir."⁴¹

Dıranas'a göre belki de hayatın görünmeyen sonsuz gerçekleri, ressamların "deformasyon"la gerçekleştirdikleri tablolar üzerindedir. Denizden çıkan balık nasıl bize ait, dünya gerçeklerini daha net görüyorsa, yeniden kurma hadisesi ile de bir ressam aynı şekilde dünyadaki renk ve şekillerin aslını görebilir. Bu belki de can çekişme anında bir insanın, bilemediğimiz durumda, belki de dünyadaki renkleri, şekilleri daha de-

41. Dıranas, "Akvaryum", Türk Sanatı Dergisi, Mart 1955, s.5

gişik ve net görmesi tabiatın içine daha çok yaklaşmasıdır.

Resim san'atında "deformasyon" tabiatı doğrudan doğruya tefsir etmekten başka bir şey, sadece bir elemandır. Yani eserde tam neticeyi bize veren, tabiata insan kattığımızda, şekilleri düşündüğümüze, coşturduğumuza şahitlik eden elemandır. Onun için deformasyon san'atkârın tabiatıyla münasebetinden doğan tabii bir netice olmalıdır. "Taklit ve görenek olarak, trük olarak ve sırf aslı değiştirmiş olmak için yapılan deformasyonlar çok kere san'atkârı gülünç duruma düşürür... Yerinde deformasyon, mantıkî şekil değiştirmeler, san'atın hayat unsurudur. Dinamizmasıdır. Yaratıcı muharrikidir. İnsan ruhunun şekiller ve renkler üzerindeki raksı, sözün ve düşünüşün tabiat üzerindeki ürperişidir."⁴²

Dıranas resim san'atında, ressamı uyarmak, seyirciyi de eğitmek görevini üstlenir. "Bir ressamın yaptığı elma, yenen ve kokusu olan başka bir elmadır. Ben elmayı mevzuu aldım sa onda nasıl düşünebildiğimi göstermek istedim. Ben toprak, ağaç, su ve güneş değilim ki manavdan kolayca alınıp yenebilecek elmanın bir eşini yapayım. Benim tablomda elma vesilesiyle elma şeklinde yapılmış bir düşünce vardır. Asıl mevzuum da bu düşüncemdir."⁴³

"Hayat her yerde ve her zaman alâka verici, gönül çekicidir. Her şeyin, her cismin, her insanın saklı veya açık bir şiiri ve güzelliği vardır. Mesele bunu duyurmakta ve duyurmaktadır. San'atta çirkin, başka türlü söylenirse bayağı, tabloya koyduğu insanlardan veya elmalarından ziyade ressamın tekniğinin, vicdan durumunun, görünüşünün, düşünüşünün sonucu ile ilgilidir. Köşe başının pis dilenci kızı öyle bir asillikle, öyle ressamına has bir palet seçkiğiyle yapılmıştır ki, bu zavallı in-

43. Dıranas, "Elmalara Dair", Türk Sanatı Dergisi, S.36 Haziran 1955.

san, bu kız, bize güzel görünür. Çirkin kızları dünyanın en güzel kıızı yapan bu renk değişiminden sonra hiç kimse onların fizikî felaketlerini söylemeye cesaret edemez. 44

Uyarıcı ve eğitici tavrını modern san'at konusunda da sürdüren Dıranas'ın modern san'at konusundaki düşünceleri de şöyledir: "Gerçekten de modern san'at, bir taraftan millî karakteristiğini, diğer taraftan, san'at-kârın öz şahsiyetinin aleyhine olarak, san'ata bir takım kompozisyonlar getirdi. Resim san'atını diriltmek, yemlemek ve akademizmadan kurtarmak gibi meşru, üstün bir amacı olan modern san'at hareketi; ifratları ve megolanisi yüzünden bu gayeyi içinden çıkılması güç bir dolambaca götürüp bıraktı. Bereket versin, san'atta şiddetli ve ânî aksülâmeller kanun kadar mutlak olduğundan, bu dolambaca düşmüş olmanın tehlikesi de yeni, aksi hareketlerle önlenecektir. Zira bugün artık Türk resminin dâvâsı mücerret bir takım trüklerin, bilgilerin ve plastiğe ait nazariyelerin iyi bir surette tatbikinden ibaret değildir. Bir de, Türk resmine, Türk millî ruhunun ve Türk cemiyetinin damgasını vurmak keyfiyeti vardır!"⁴⁵

O, Türk resim san'atında etkili olan ve giderek her ressam tarafından benimsenen mücerret(soyut) resim anlayışı için, Esat Arar'ın resim sergisi münasebetiyle, Türk resim san'atının takip edeceği yol konusunda yine uyarma görevini devam ettirir: "Resimde bugün asıl çıkmaza girmiş olan tarzın 'mücerret' ve mücerretin artık hepimize gına getiren bitmez tükenmez ve aynı zamanda monoton oyunları olduğunu da rahatça söyleyebilirim. Yeni bir resim san'atını sanıyorum ki, bir hayli geriden almak, meselâ yeni baştan bir 'Sezanlara, Van Gogh'lara' dönüşle yaratmak mümkün olacak. Yorucu ve büyük bir iş olan şahsiyet yapma gayretinden bıkan, yorulan ve ürken-

44. Dıranas, "Elmalara Dair", a.g.y.

45. Dıranas, "Türk Resmi", Güzel Sanatlar Dergisi, S.4 Haziran 1942.

lerin, bir tahlisiye simidi gibi sarılıverdikleri "mücerret" çoktan bir fasit daire haline geldi."⁴⁶

Resim san'atı ile ilgili olarak, şâirin üzerinde durduğu konulardan biri de halkın resim san'atına, resim sergilerine karşı ilgisiz davranmasıdır. Türk milletinin kültüründe ve ruhunda san'at duygusunun yattığını ifade eden Dıranas'a göre bu ilgisizliğin sebeplerinden biri ressamların tutumudur. Ressamlar daha önce, Avrupa'dan döndükten sonra halkı modern resmi anlamamakla suçladılar. Halk bu suçlamaya karşı ilgi gösterdi, ressamların açtıkları sergilere akın akın geldi. Ancak bu ilgi daha sonra yine kesildi. "Çünkü 'şaheserdir' iddiasıyla ortaya sürülen tabloların filân veya falan zamanda, garp memleketlerinde yapılmış resimlerin, denenmiş yolların birer kopyasından, birer özentisinden başka bir şey olmadığını, bir takım yabancı san'atkârların mukallitliğinden öteye geçmediğini, nasıl ne suretle onu bilemem, fakat iş inada bindiği için olacak, çakıverdi. Çakıverince de cümlesine omuz silker oldu."⁴⁷ Ayrıca, artık halkı gündelik polemikler ve politik münakaşalar meşgul ettiğinden halk resim sergilerine ve san'ata ilgi göstermez olmuştur.

"Halkın san'ata kayıtsızlığının gittikçe artmasının sebeplerinden birisi de okumuş yazmışların, eli kalem tutanların ilgisizliğidir. Bu kişiler gündelik, küçük alelâde olaylarla oyalanıp avunabiliyorlar. Ne yazık ki böyle giderse manevî hazlarımızın dünyası şurasında, burasında deve dikenleri bitiren bir çoraktan farksız olacak."⁴⁸

Halkın san'ata karşı ilgisiz kalmasının diğer bir sebebi de yeteri kadar san'at evlerinin, galerilerin bulunmamasıdır.

46. Dıranas, "Esat Arar'ın Resim Sergisi", Zafer Gazetesi, 19.12.1950

47. Dıranas, "Yine Resim Üzerine". Zafer Gaz. 7.6.1951.

48. Dıranas, "Bir Sergi Münasebetiyle", Zafer Gzt. 23.6.1951

Halkın san'ata karşı ilgisizliğinden korkan Dıranas "san'atı sevmeyen, san'at güzelliklerine heves ve tecessüs duymayan insanların, gece yataklarında nasıl sevişebildiklerine" hayret eder.⁴⁹ Şâire göre ressamların renkleri, manzaraları, portreleri inzivalarda kaldıkları müddetçe, şiirler açılmamış sofalarda, müzikler ölü nota kağıtlarında, tiyatrolar, kapalı perdeler gerisinde bırakıldıkları müddetçe, evet, değil büyük sergilerde, küçük muhabbet ve okşamalarda bile "insanların birbirlerini tam ve kamil sevebilmelerine inanmak" mümkün değildir.

Resim san'atının gereken ilgiyi görmesi, halkın san'atı sevmesi için, devletin ressamlardan, devlet resim sergileri gibi belli zamanlarda tablo satın alıp onları ambarlarda çürütmesi yetmez. "Halkı resme alıştırmak, halka evlerinin duvarlarını tabloyla süslemeyi telkin etmek için bütün ressamların gayretle ve elbirliğiyle çalışmaları lazımdır. İş de tabloların fiyatlarını devlet sergisinde, bakanlık bütçesine göre ayarlamak, yani hayli ucuzlatmak olmalıdır... Ve bir de bu gibi teşebbüs sahiplerini şahsî münasebetler ne olursa olsun kösteklememek" gerekir.⁵⁰

B - Fonetik San'atlar

a) Musîkî

Küçük yaşından itibaren musîkiye meraklı olan, müzikle ilgilenen Dıranas'a göre musîkî, insanın insan olmasını sağlayan, insanın ve insanlığın yükselip 'kemale' ermesinde gerekli olan 'vergi'lerden biridir. Hattâ musiki ilim kadar, felsefe kadar ve din kadar öteki san'atların hepsinden daha tesirli ve daha derindir. İnsanın

49. Dıranas, "Bir Sergi Üzerine", Zafer Gzt. 12.7.1950.

50. Dıranas, "Bir Resim Galerisi", Zafer Gzt. 13.7.1950.

kemâle ermesinde tesirli olurken, yükselen ve kemâle eren insanın her merhalesinde musikî de bir gelişme ve yükseliş kaydeder. "Mutasavvıf, Allah'a ve kemâle yükselebilmek için musikînin kanatlarına biner. Itrî'siz bir Kanunî devri, Bach'sız bir Hristiyanlık, Beethoven'siz bir Avrupa düşünülemez."⁵¹

Ne var ki Türk inkılâbından sonra, Atatürk'ün çok önem verdiği ve belli başlı memleket ve medenîlik meselelerinden biri saydığı alaturka musikî dâvâsını henüz halledebilmiş değiliz. Batı tekniği ve çok sesli müziğe alışamadık. Halbuki 'Atatürk gibi' alaturka musikîyi sevsek, hatıralarımızı onda yaşıyor olsak, alaturka sesten zevk ve neşe duysak bile Garbın medeniyet seviyesine ulaşmak, çok sesli müziğe alışmak için bunlardan fedakârlık etmemiz gerekir. Fakat bu fedakârlığı yapamadığımızdan, hattâ bu konuda sinsî bir "ikâmet ve inat" içinde bulunduğumuzdan Garbın medeniyet seviyesine ulaşamadık. "Âdî piyasa şarkılarıyla ruhumuz koktu" ve "bizde bir de alaturkâliğin taassubu" oluştu.⁵² "Garbın her şeyine hayranız, açız; ilmine, felsefesine, tekniğine, san'atına, her şeyine; fakat sesini, musikîsini, o büyük merhaleyi inatla, huysuzlukla, hattâ istihkârla reddediyor, onu kulaklarımızdan uzaklaştırmak için devlet ve millet elimizden geleni yapıyoruz."⁵³

Müzik alanında Batılılaşamadığımızdan, çeşitli yazılarında şikâyet eden şâir, Batı medeniyetine girebilmemiz için alaturka musikî alışkanlığımızdan kurtulmamızı şart koşar. Alaturka musikîyi sevdiğini bir "alaturka-keş" olduğunu ifâde eden Dıranas'a göre eski musikîmiz artık devrini tamamlamıştır. Eski musikîmiz

51. Dıranas, "Yırlayalım Bakalım", Zafer Gazetesi, 26.10.1949.

52. a.g.y.

53. Dıranas, "Yine Musikî", Zafer Gazetesi, 27.10.1949.

"Itrîleriyle, Sadullah Ağalarıyla, Dedeleriyle, Hattâ Hacı Ârif Beyleriyle" devrini tamamlayıp tarihe malolmuştur. Dîvân şiirimiz neyse Enderun musikimiz de odur!"⁵⁴

Türk inkılâbından sonra musikimizde yapılması istenen Batılılaşma başarmadığı için, eski musikimizin yerini "alaturka" adı altındaki "iptidâî" ve "iğrenç" müziğimiz almıştır. "Alaturka müzik ortadan kaybolması gereken müstehcen bir rezalettir."⁵⁵

Kendi zevkinden çok memleketin seviyesinin yükselmesini düşünen şâirin üzerinde durduğu en önemli konu "millî musikimiz"dir. Millî musikimizin nasıl "yaratılacağını" "bu san'atkârın bileceği bir iştir" diyerek belirten Dıranas "ancak bu millî musikinin muhakkak Garp musikîsi tarzında olması gerektiği" görüşünde ısrar eder.⁵⁶

Dıranas millî musikimizin yaratılmasında, ilke olarak, Ziya Gökalp'in görüşünün benimsenmesini kabul eder: "Şark musikîsinin hem hasta, hem de gayrı millî olduğunu gördük. Halk musikîsi harsımızın, Garp musikîsi de yeni medeniyetimizin musikîleri olduğu için her ikisi de bize yabancı değildir. O halde millî musikimiz, memleketimizdeki halk musikîsiyle Garp musikîsinin imtizacından doğacaktır."⁵⁷

54. Dıranas, "Yine Musikî", a.g.y.

55. a.y.

56. a.y.

57. a.y.

b) Edebiyat

Edebiyatımız ve edebiyatçılarımız hakkında görüşler ileri süren Dıranas, bu görüşlerinde edebiyatımızın dönemlerini değerlendirir. Şaire göre "Tanzimattan evvelki devrin bir takım harikulâde oyunları ve göz kamaştırıcı mozayikleri inkar edilemez. Bu her ne kadar nazma inhisar ediyor idiyse de, bize geniş bir şark ve İslâm medeniyetinin dünyasını tanıtan" bu dönemimizin hakiki ustaları vardır. Ve üç büyük milletin karışık dilinden güzel heykeller yontan bu ustalardan 'Süleymaniye mabedinin ustası Sinan, Kanûniye Mersiye'nin ustası Bâkî bir devrin ve bir kültürün iki büyük yapıcısıdır. 58

Eski Türk Edebiyatının ustalarından okuyup sevdiklerinin çok olduğunu söyleyen Ahmet Muhip, eski edebiyatımızın şairlerinden en çok Şeyh Galib'i, Nailî-i Kadîm'i ve meşhur ikili olarak ifade ettiği Fuzûlî ve Nedim'i çok sever ve beğenir.

Tanzimattan sonraki edebiyatımız içinde Yahya Kemal devrine kadar okunup sevicecek bir şair gelmiş değildir. Bu aradaki şairlerden yalnız Abdulhak Hâmid'i ayırdetmek gerekir: "Hâmid bu devre içinde ne bazılarının ayak dirediği gibi hiç bir şey, alelâde bir mukallittir; ne de öbürlerinin yaygaraladığı gibi bir dâhi. Çağının adamları Hâmid'in tanrılarla güreştiğini farzediyorlardı; parlak şeyler söylemeye mütemayil Hâmid velûd fakat orta, karısının mezar taşında bazı güzel ve insanî şeyler söylemiş bir şairdir. 59

58. İhsan Aygün, "Gençler Diyorlar ki", Yücel C.II, s.7, sh.13-14, 1935.

59. a.y.

Hâmid'in yaşadığı devrin ictimai şartları daha fazla bir şey olmasına zaten müsait değildir. Hâmid'in daha ileri olamamasının sebebi "devirlere göre dilin tutulmaz yürüyüşü" dür.

"Bugün artık biz garblıyız. Ancak bunu kayd-ı ihtiyat ile söylüyorum." dedikten sonra, konuyu eski ve yeni nesil meselesine getiren Dıranas, Tanzimat sonrası şairlerimize eski nesil diyerek onların tamamen 'garblı' olduklarına inanmaz. Yeni ve eski nesli ayırmak gerekir. Ancak bu konuda da kesin hükümler vermekten kaçınmak lazımdır. Hâşim ve Yahya Kemal'den sonra gelenler arasında Faruk Nafiz ve Necip Fâzıl'ı bile tamamen garblı sayamayız. Necip Fâzıl'da hem Baudelaire'i hem de Dertli'yi bulmak mümkündür. Necip Fâzıl'ı da Faruk Nafiz'i de bir 'intikal' olarak kabul etmek gerekir. Türk şiirinde şairlerin çabuk eskimelerinin sebebi 'mütemadi bir intikal devrinde' olmalarındandır. Bunlara Orhan Seyfi, Yusuf Ziya Ortaç ve Halit Fahri'yi örnek gösterebiliriz. "Bu şairler, çıtır pıtır bir dille konuşmuş olmalarına rağmen, kendilerinden sonra gelenlere bir basamak olmak için hemen yuvarlanmağa mahkum olmuş, görevi orada biten bir nesildir. Onlardan sonra gelenler de tamamen böyle olmuştur. Bu oluşun tek sebebi ise onların tamamen garbı getirememiş ve tamamen eski tesirlerden sıyrılmamış olmalarıdır." ⁶⁰

Ahmet Muhip'e göre yeni nesil olarak bütün bu şairler arasında iki şahsiyet vardır: Ahmet Haşim ve Yahya Kemal. Bu iki şair, bu intikal devresinin "iki kutbu, iki ustası, iki oyuncusu" dur. Bizde sembolizmi yapan Haşim'i Yahya Kemal'e nazaran daha geri kalmış şair saymak lazımdır. Ve bugünkü edebiyata etkisi Yahya Kemal'inkinden daha azdır. Yedi Meş'aleciler ise Haşim'in yaşamaya vakit bulamadan susmuş bir duşürüdür" ⁶¹

60. Aygün, a.y.

61. a.y.

Yahya Kemal şiirimizde Dîvan edebiyatının metodları içinde şiirimize Yunanî havayı, geniş manadaki klasik güzelliği ve yeni estetiğin kalıplarını getiren adamdır. Geniş soluğunda hayatîyet sezilen Yahya Kemal ' bir tarihî tekamülün en kuvvetli merhalesi' dir. İstanbul sokaklarında bir 'Mesih' gibi dolaşan, her mısraı bir âyet gibi addedilen, kendisinden san'atın mucizesi beklenen, dudagından keramet toplamak için etrafında 'tilmizleri' bulunan Yahya Kemal daha fazla 'garb'lidir. Yahya Kemal'in talebeleri Türk edebiyatında isim yapmış kişilerdir. Yahya Kemal Türk edebiyatına tesirleri, dolayısıyla da olsa, görünen tek adamdır.

Kendi döneminin edebiyatını biraz dağınık olarak kabul eden Dıranas, inkılâba en çabuk fakat bayağı bir yoldan yaranmak için bir 'devrim edebiyatı demogojisi' yapan 'oportinist'lerden şikayet eder. Millî edebiyat bozulmuştur. "Millî edebiyat tabirinin acayipliği asıl millî kelimesi ulusal olduktan sonra sırtmıştır: Ulusal edebiyat, ulusal şiir, ulusal roman... Meselâ her hangi bir gazetede şöyle bir ilan görüyorsunuz: Rumbadan rumbaya...Büyük ulusal roman, çapkın bir genç kızın maceraları... Ma'lesef bütün bu mugâlatayı yapanlar bugün Türk neşriyatına hâkimdirler. Bu tarz edebiyat romanlarıyla, şiirleriyle, hikâyeleriyle, fıkralarıyla karîin zevkini zehirliyen ve büyük devrimi hakiki kıymetinden düşüren lekelerdir. Bu, insanî ve büyük davalarda mihakiniyetini kaybetmiş kafaların çoğu da, her çağın iş sahasında muntazaman pabuç eskitmiş kimselerdir."⁶²

Kendi döneminin edebiyatının dağınıklıktan kurtulması ve toplanması Dıranas'a göre 'büyük bir edebî çağın başlangıcı' olacaktır. Bu toplanış yeni neslin gerek fikir, gerek edebiyat ve sanat sahasında üstünlüğü 'eskileri' kovabilecek raddeye geldiği gün gerçekleşecektir.

Türk edebiyatının genç nesli eskilerden daha kuvvetlidir. Yaşı çok genç olanlar arasında büyük eserlerin başlangıcında bulunanlar vardır: "Genç nesil arasında, Avrupa edebiyatıyla mukayese götürecekt derecede kuvvetli eserler vermek üzere olan hatta verenler var!"⁶³

1950'den sonra edebiyatımızda Anadolu ve köy hayatının konu olması ve neredeyse bir Anadolu'ya ve köye eğilme akımının başlaması söz konusudur. Gerçekten 'Anadolu gerçeği' diye ortaya sürülen, bir anda, edebiyatımızı işgâl eden bu akıma katılanlar çoğalır. Bu eserlerin ve yazarlarının tavırlarına karşı Dıranas görüşlerini şöyle ifade eder: "Türk gerçeğini Anadolu'da aramalıyız. Anadolu gerçeği yalnız mübalağalarla, köyün sefaletini, ağalığın vahşetini anlatmak değildir. Neden ağalık bugün son yıllarını yaşamaktadır? Neden köylü yeni bir atılım içinde bir şeyler aramaktadır? Neden göç vardır köyden kente? Neden bir kalkınma hamlesi içindedir Anadolu? Üzerinde durulması gerekenler bunlardır. Yoksa yalnız sefalet edebiyatı yapmak, yalnız mutluluk edebiyatı yapmak kendimizi aldatmaktır. Yapılması gereken hamleleri asıl gerçeklik hazırlar."⁶⁴

1961 yılı Türk siyasî hayatında bir değişim yılı olmuştur. Bu değişim edebiyatta da kendini gösterir ve edebiyatımıza 'diyalektik edebiyat' anlayışını getirir. 'Diyalektik edebiyat' konusunu da Dıranas, "Edebiyatta yapılması gereken hamleleri asıl gerçekçilik hazırlar, gerçeğin bildirisi büyük bir kazançtır." dedikten sonra, şöyle değerlendirir: "Diyalektik edebiyat olmaz mı? Elbet olur. Ama dikkat ediniz diyalektik edebiyat adı altında yayınlanmakta olan eserlerin çoğu banal bir ürün. Diyalektiği 'Durgun Akardı Don' yazarı

63. Aygün, a.y.

64. Sabahattin Engin, "Ahmet Muhip Dıranas'la Bir Konuşma, Hisar, S.25-26, s.14, 1980.

gibi geliştirmek gerekir. Canım onun kadar olmasa bile, onun gibi yazarlar örnek alınarak geliştirmek durumundayız. Yoksa kendimizi aldatmaktan, edebiyat adına edebiyatla ilgisi bulunmayan romanlarla karşılaşmaktan kendimizi alıkoyamayız. Bir başka yönden değerlendirirsek güdümlü edebiyat olmaz mı diye bir soru daha sorulabilir. Neye olmasın? Olur ama bunun bir dozu var. Bıktırmayan gerçekleri kapsayan bir içeriği olmalı."⁶⁵

Bu dönem edebiyatımızda yetenekleri çekemediğimizden de yakınan şair, edebiyatımızda 'nişangâhsız propaganda' için çalışıldığından şikayetçidir. Edebiyatımızda edebiyat yerine propaganda yapılmaktadır. Zaten her şeyde olduğu gibi propagandanın da dozu kaçtı mı, o da propagandalıktan çıkar.

Anadolu edebiyatımıza, yazarlarımıza ve şairlerimize, gerçekten, bitmeyen, tükenmeyen bir alandır. şairler ve yazarlar orada ne isterlerse bulabilirler. "Orada biz varız. Bütün güzelliği, bütün yiğitliğiyle, bütün eksikliğiyle biz. Bundan kaynaklanmalıyız. Örnek mi istiyorsunuz? Ben Sürbehan'da askerliğimi yapmasaydım, 'Ağrı'yı yazamazdım. Edebiyat eserlerimiz ne kadar bizi verirse eser o kadar güzel olur, dünya çapında olur. Tolstoy, Balzac gibi yazarlar büyük iseler kendi insanların yansıttıkları için büyüktürler. Her yiğit kendi atmosferi içinde vardır. Bu atmosfer dünyanın bir parçası olduğu için o atmosferi veren hem millî, aynı zamanda dünya çapında olur. Bundan yararlananlar yok değil. Ama biraz daha derine, biraz daha kendimize yönelirken şunun veya bunun, şu tarafın veya bu tarafın kölesi olmayalım."⁶⁶

Son dönemin-1961 sonrası- Türkiyesinde meydana gelen ayrımlardan, edebiyat ve sanat adamları arasındaki sağ-sol çatışmalarından şikayet eden Dıranas sanat ve

65. Engin, a.y.

66. a.y.

edebiyatta kendimize yönelmemizi şart koşarken 'şunun veya bunun kölesi olmamak' gerektiğini tekrar tekrar vurgular. Ancak bazı yazarların toplumcu ve gerçekçi eserlerin değerli olabileceklerine inanmış olsalar bile, büyük çoğunluğun bu kölelikten kurtulamadığından üzüntüyle söz eden şair için "Büyük sanat, kendi kendisinin sanatı olandır."⁶⁷

aa) Edebî Tenkid

Çeşitli dergilerde çıkan yazılarında ve kendisiyle yapılan ropörtajlarda "eleştiriler" yapan Dıranas, konuşmalarında ve yazılarında Türk edebiyatı üzerine yapılan çalışmalar, çeşitli eserler, gazetelerin tutumu ve pratik konular üzerinde durur. Tenkid konusunda gereği gibi çalışılmadığından yakını. "İnsan bildiği ve doğru olduğuna inandığı gerçekleri savunmakta geri kalıyor."⁶⁸ Tenkidin önemine inandığını belirten Dıranas, tenkid ve tartışma tarzına da çok dikkat eder. Tartışma ve tenkidde, kanaatleri birbirine aykırı kişilerin kaba bir şekilde birbirlerine sövüp saymasını hoş karşılamaz. "Gerçi kanaatleri birbirine aykırı şahsiyetlerin her lisanında, birbirlerine küfrettikleri vâkîdir." Ama bu küfür "Paul Claudel'in Goethe için söylediği 'muhteşem eşek' tabirindeki zerâfetle yapılmalıdır."⁶⁹ "İnsan bir akımı veya şâiri beğenip beğenmemekte serbesttir. Ona bu konuda kimsenin bir şey demeğe hakkı yoktur. Ama bir şeyi kıyasıya eleştirirken gerekçemiz olmalı. Böyle uluorta hiç bir dayanağı olmayan kötülemelerden önce, onları anlamak için biraz çaba harcamalıyız. San'at ahlâkı bunu emreder...Beğenmemek hakkımız, ancak bunun bir gerekçesi olmalı. İnsaf süzgecinden geçirdikten sonra konuşmamız bir kültür ve anlayış sorunudur."⁷⁰

67. Engin, a.y.

68. a.y.

69. Dıranas, "Y.Emre Divanı Hakkında", Varlık, S.5. Eyl. 1933.

70. Engin, a.y.

Tenkidcinin konusunu iyi incelemesi, araştırması, ondan sonra objektif olarak hareket etmesi gerekir. İlk yazılarında, daha çok "Türk inkılâbı" dönemi san'at-kârlarına ve bu dönemdeki san'at anlayışına yapılan hücumlara değinen Dıranas, bu devirdeki inceleme ve değerlendirmelerdeki davranışların subjektifliğinden şikayet eder. "Kıymetleri ölçmek için Garbın mihenk taşına vurmamak" yoluna gidenleri kınar. Tenkidcinin menfî zihniyette olanına ve peşin hükümlü olanına, kim olursa olsun, karşı çıkar.⁷¹

"Münekkidin" konusunu iyi araştırması, sahasının otoritesi olması gerektiğini savunan Dıranas İsmail Habib Bey'in "Türk Teceddüd Edebiyatı" ve "Edebî Yeniliğimiz" adlı eserlerini, İsmail Habib Bey'in bu konuda "selahiyetsiz" olduğunu söyleyerek tenkid eder. İsmail Habib Bey'in adı geçen eserleri için "Fransızların en kuvvetli şâirlerinden satırla lütfen ve en kötülerinden de sahifelerle bahseden bir Larousse şebekesi vardır, İsmail Habib Bey'in kitabı bu külliyattandır" der.⁷²

Burhan Ümit Toprak'ın hazırladığı "Yûnus Emre Dîvânı" hakkındaki eleştirisinde de, "hayatı efsanelerin karanlık dehlizinde kaybolup gitmiş bulunan bir adam için bizce en esaslı hareket noktası onun eserlerinin mânâsından çıkan manevî hayat yani Yunus Emre'nin ihtidası olabilir" diyerek çalışmanın öğülecek, iyi taraflarını belirten Dıranas, ayrıca "mukaddimenin başında Yunus Emre'yi müdafaa ederken, Burhan Ümit, Dîvân edebiyatı üzerinde duruyor ve Dîvân edebiyatındaki samîmiyetsizlikten, bayağılıktan tiksindiğini söylüyor. Yunus Emre'ye hayranlığını, aşkını anlatırken Dîvân edebiyatı ile bu kadar lâubâli oluşu lüzumsuzdur. Dîvân edebiyatına tarizden ve şâirlerine 'alçak, riyâkâr, namussuz' gibi tabirler-

71. Dıranas, "Menfî Bir Zihniyet", Varlık, S.10, s.147, 1933

72. a.g.y.

le küfürden ne çıkar, bu söyledikleri ciddî telâkki edilemez."⁷³ diyerek Burhan Ümit'in subjektif davranışını da yerer.

Edebiyatımızın gerçek "eleştiri ve eleştirici"-ye ihtiyacı vardır. Eğer bir san'atın gerçek eleştiricisi yoksa o san'at dalında gelişme ve ilerleme olmaz. Bizdeki "eleştiriler" "eleştiri" değil methiyedir. Bunlara eleştiri denemez elbet. Bir yazıda eğer methiye yapılıyorsa onun eleştiri olabilmesi için, methiyenin "sebebi, gerekçesi iyice belirlenmiş olmalı."

Eleştirmenin gerekliliğini savunan Dıranas, Türk şiirinde yaptığı eleştirilerle, şiirden iyi anlamasıyla "herkese dil zevkini ve tedirginliğini vermesiyle" iyi bir eleştirici olarak Nurullah Ataç'ı över. Şiirde Ataç gibi bir eleştiricinin romanda olmamasından söz eden Dıranas, "Türk edebiyatında, Batı çapında, ya da Ataç'ın şiir anlayışıyla karşılaştırılabilecek bir roman eleştirmecisi yetişmediğinden" yakınır. "Nedense yazarlarımız eleştiriye gereken önemi vermiyorlar. Oysa eleştiri önemli bir edebî türdür. Ben yakın gelecekte eleştiriye gereken önemin verileceğine inanıyorum."⁷⁴

bb) Dil, dili kullanma ve yazma

Dıranas'a göre dil "Millet târifini içine alan, bir milletin benliğini, ruhunu, hattâ bütün medeniyet ve kültürünü temsil eden ve en başta milletin birliğini sağlayan bir müessesedir."⁷⁵ Böyle, millet için önemli bir müesseseyi, dil müessesesini ifade ettiği ehemmiyetin ciddiliğine lâyık bir saygı seviyesine çıkarmak, onu her rastgelenin eline oyuncak etmekten korumak birinci vazifemiz olmalıdır.

73. Dıranas, "Yunus Emre Divanı Hakkında", a.y.

74. Engin, a.y.

75. Dıranas, "Geçerli İnancalı, Muhammen Bedelli", Zafer Gzt. 13.12.1949

Bir millet için hayati önem taşıyan dil müessesesinin "kayıtsızlığa hiç tahammülü yoktur."⁷⁶ Dil dâvâsı, hiç bir zaman günün politikasına âlet edilmemelidir. Eğer dil "müessesesi" günlük politikaların elinde oyuncak olursa, büsbütün içinden çıkılmaz hale gelir. Sonra dil dâvâsı belli bir sürede halledilecek bir dâvâ değildir. Dil dâvâsı büyük, mühim, ömür boyu sürececek bir meseledir.

Dil dâvâsını halletmek üzere toplanan kurultaylar ve ilim heyetleri arasında fikir ayrılıkları olabilir. "Fikir ayrılığı olmazsa türlü yollar, tarzlar, şekiller üzerinde ayrı ayrı düşüncüler ortaya atılamaz, bunlar tartışılmaz, sonunda en isabetli belirtilip ona göre bir yol tutulamaz ve dil dâvâsı en isabetli şekline" kavuşamaz.⁷⁷

Dilin gelişmesini, zenginleşmesini, giderek mil-lîleşmesini herkes ister. Bu konuda memleket içinde men-fî fikir olmamak gerekir. Ancak insanlar arasında düşün-me farkları vardır: "Kimi daha dar düşünüyor, kimi daha geniş ; kimi şu yolu gösteriyor, kimi bu yolu. Gerekir ki, ilim kurulunda bütün ihtimaller, bütün sistemler, bütün yollar ortaya konsun, tartışılsın!"⁷⁸ Ancak politik îcaplara göre direktif alan ilim heyetinin ortaya çıkaracağı dilin "alkışlar arası bir dil" olmaktan başka bir kaderi olamaz.

"Dil gibi en masum bir millî realiteyi, en tarafsız, en partiler üstü, en şahsiyetli bir varlığı, a-şağılık bir politika jestine, günün küçük kaprislerine geçici mevki ihtiraslarını tatmin eden zavallı emirlere, bilerek veya bilmeyerek kurban edenlerin cümlesine" ancak teessüf edilir.⁷⁹

76. Dıranas, "Yazmanın Zorluğu", Zafer Gzt. 10.9.1950.

77. Dıranas, "Dil İşi", Zafer Gazetesi, 9.2.1950.

78. a.y.

79. Dıranas, "Peyik Kurultay", Zafer Gazetesi, 21.12.1949.

"Şüphesiz Türk devriminin en büyük hadiselerinden biri ve belki en önemlisi dil devrimidir. Bunu da, bütün devrimler gibi, Atatürk'e borçluyuz. Bu geniş mikyastaki temizleme ve yenileme işi Türk dilinin zenginleşmesine esas teşkil edecektir. Şimdi dilimize bazı yadırgı kelimeler girse bile onlar kendi kendilerine ortadan çekilecek ve dil kendi kendine gelişecektir. Bugünkü edebiyatçıya iş düşmüştür; dili güzelleştirmek, dili yapmak demek. Ve dili yapmak da ulusun edebiyat ve sanat tarihinde klâsik olmak demektir."⁸⁰

Millî dille uğraşıp, onunla güreşip, onu işleyip geliştirecek olan edebiyatçılar, özellikle şâirlerdir. "Doğrusu dili dil edenler şâirlerdir. Yine Goethe der ki; şiir ve heyecanlı konuşma, dil denen hayatîyetin fıskırdığı yegâne kaynaklardır. Gerçekten dil gibi, en güç zaptedilir kaleyi dört bir tarafından kuşatmasını ve sonuna kadar savaşıp kelime fethetmesini beceren, çünkü bunu kendisine yegâne iş edinmiş olan, ancak şâirdir."⁸¹

Zaten bizim dilimiz, dünya dilleri arasında sonsuz bir ifade zenginliğine sahip, düzenli ve mükemmel dillerden biridir.

Dil kalesini, bu güç zaptedilir kaleyi fethetmeyi kendine iş edinen şâirin durumunu, Goethe güzel bir şekilde izah eder: "Daha çok tabiati, hattâ gerçeği hedef tutan şiir, genel olarak şair olmayan bir insanın, bütün muktesebatına ve etrafını kuşatan her şeye özel bir değer vermesini bildiği anda başlar, denebilir. İşte benliğin bu sevimli tezahürü, kendi toprağımızın mahsulünü bize en tatlı geldiği ve bahçemizde yetişen meyvalarla dostlarımıza da leziz bir ziyafet çektiğimize

80. İhsan Aygün, "Gençler Diyorlar ki, Ahmet Muhip", Yücel, Eylül 1935.

81. Dıranas, "Dil ve Şair", Zafer Gzt. 11.9.1950.

kani olduğumuz andaki bu inanış bir nevi şiirdir. Ancak şâir, bunu kendi ruhunda daha derinleştirir, mükemmelleştirir. Bu muktesebatına, ona olan sevgisi ile dil de, daha çok kabiliyeti sayesinde genel bir değer, inkâr edilmez bir asâlet verir. Esemîni çağdaşlarına, bütün dünyaya, hattâ gelecek nesillere mal etmesini bilir."⁸²

Dıranas'a göre dil dâvâsı üzerinde yapılan tartışmalarda takınılan tavırların "ifrat" ve "tefrit" e vardırılması, memleketimiz ve geleceğimiz için büyük zararlar doğurur. Bu konudaki tavrımızı belirlerken unutmamız lazım gelen bir şey var: "Atatürk hiç bir zaman, boş, mânâsız, faydasız bir harekete önyak olmamıştır. Onun "dil inkılâbı" diye tutturduğu şey bu memleketin geleceğiyle ilgili en büyük dâvâlarından biridir. Ama ifrat, tefrit... Dil dâvâsında hepsi olmuştur. Olabilir. Ama dil, üzerinde işlenmesi, dâvâ edinilmesi gereken bir canlı gerçektir. Bilerek, şuurunu duyarak çalıştınız, onunla ilgilendiniz mi, o ana yatağını zaten, kendi kendine bulacaktır. Fakat şimdi, dâvâdan vazgeçip birdenbire en eskiye dönmek! Hayır. Ve zaten yapılamaz. Akli başında, eli kalem tutan hiç bir muharrir, hiç bir san'atkâr, hele yeni nesil, artık "İd-i saîdimiz mübarek olsun'u yahut Erkan-ı Harbiye-i Umumiye" yi kullanmayacaktır."⁸³

Dilin çeşitli politik ve kişisel niyetlerle ifrat ve tefrit derecesinde eskiye ve yeniye doğru çekilmesi büyük zararlar verir. Bu konuda, dilimizdeki kelimeleri kullanmada yeni kelimelere veya eski kelimelere düşkünlük gösterenlere karşı çıkan Dıranas, fırsat buldukça ve yeri geldikçe bu gibi kişileri uyarır. "Muhammen Bedelli 89540 lira ve geçerli inancası 5727 liradır.

82. Dıranas, "Dil ve Şâir", a.y.

83. Dıranas, "İd-i Saîdiniz Mübarek Olsun", Zafer Gzt. 16.7.1950.

"Muhammen bedelli" ile "geçerli inanca"nın aynı cümle içinde yanyana gelişlerindeki büyük dil dâvâmız, biri, Türk diline karşı olan hem de, yahut hasseten resmî maktamlardaki -kayıtsızlık ve lâubâlilikimiz, iki.

"Geçerli inanca" ne demek diye sorup soruşturdum; muvakkat teminat demekmiş. "Geçerli inanca"nın, iyi kötü bir kalem sahibi ben manasını çıkarmakta zorluk çekersen, rasgele bir vatandaş ne yapar, varın kıyas edin! Bununla beraber sakın dilde "muvakkat teminat"çı olduğumu da sanmayınız. Artık 1949'dan sonraki Türkiye'de "muvakkat teminat" ibaresini vesika tarayıcılar bilmeğe mecburdur. Fakat bakın bu mübarek kelime, aynı resmi gazetede, hattâ aynı sayfada, başka bir devlet ilânında nasıl karşılanmış: geçici teminat. Bayındırlık Bakanlığı Malzeme Müdürlüğü de bunu münasip görmüş. Ya ben kalkıp "teminatı güvence" kelimesiyle karşılamak istersem: "Muvakkat güvence" dersem. Derim a! Bütün bu keyfemâyeşâ dil inkılâpçılığının bir sınırını, bir kanalını bana gösterebilir misiniz?"⁸⁴

Dilde tutumlarını ifrata ve tefrite vardırıranların bu davranışlarına karşı Dıranas görüşünü "Fakat bildiğim bir şey varsa, o da: Ne "muhammen bedel"çilerin, ne de "geçerli inanca"lıların, güzel dilimizi bilmedikleri ve sevmedikleridir. Allah, Türk dilini ne onların, ne de ötekilerin muzaffer olması felâketinden korusun. Âmin!" diyerek belirtir.⁸⁵

Dili kullanmada yaptığı tenkidlerle meşhur Ataç'ın kullandığı bazı kelimeleri uygun bulmayan Dıranas, zaman zaman Ataç'a da müdahale etmekten geri durmaz. Ataç'ın tenkidlerini beğenen Dıranas, Ataç'ın eski kelimelere karşı aldığı tavrı beğenmez. "Şu 'sohbet' kelimesi yerine bütün iyi niyetimle Ataç'a uyup 'söyleşi' di-

84. Dıranas, "Geçerli İnancalı, Muhammen Bedelli", a.y.

85. a.y.

yeyim dedim. Olmuyor. Çünkü söyleşi kelimesi, daha çok yüzyüze, sözle, hattâ biraz da rastgele, saçma sapan konuşularak yapılan sohbeta yaraşık alıyor."⁸⁶

Dilde kelime seviyesinde yapılan zorlamaları kabul etmemek gerekir. Ayrıca eklerle yapılan deyimlere ve halkın kullandığı dile karşı yapılan itirazlara Dıranas'ın, köşe yazarlığı yaptığı gazetesinde, makul ve mantıklı cevaplar vermek için, bütün köşesini ayırdığı bile olur:" Ataç, bu haftaki yazısında "koyulmak" e-kiyle yapılan deyime itiraz ediyor. "Koyulmak, diyor, koyulmak yok mu, Fransızca'nın se mettre'i, onu kimin ağzından işitirseniz bilin ki o adam artık Türkçe düşünmek istemiyor, dilimizi gerçekten sevmiyor."

Doğrusunu isterseniz Ataç biraz ileri gitmiş.Ya ben bu deyimi köylünün ağzında duyarsam ne olacak? Nitekim hemen bütün Anadolu'da derler:"Gide ko(gidekoy) gidekoyun", "şuracıkta otura ko", "yata ko" ve saire.

Hem kaldı ki güzel de bir deyim. Meselâ, dostum yazısında "Türkçeyi unutalım, diyorlar, kendi deyimleriyle söyleyeyim: Unutmaya koyuluyorlar" diyor. Gücenmesin ama, reddettiği ikinci tabiri ben yerine göre daha beğeniyorum. "unutalım demek"le "unutmaya koyulmak" arasında bir fark bulunmalı. Dil böyle böyle zenginleşmez mi? Üstelik görülüyor ki Anadolu'da da var bu deyim.

Başka bir hükmü daha var ki, itiraf ederim, kavrayamadım."Bir dilde, diyor, bir manaya gelen çok kelime varsa bilin ki o dili kullanan millet edebiyatında ancak yapmacıklara özenmiş, kolay güzellikler aramış, kavram bakımından zenginleşmemiş demektir."

Öyleyse, bütün büyük edebiyatların dillerini kaldır at; İngilizce, Almanca, Fransızca, Rusça, hepsini. Biraz Fransızca bilirim, ana dilimiz de ancak tek keli-

86. Dıranas, "Yaranma Üzerine", Zafer Gzt.19.6.1949

meyle karşılanabilen bir yığın kelimesi vardır. Gerçi, kaba taslak aynı anlama gelir gibi görünürler, ama iş hiç de öyle değildir. Şimdi örnek verip okuyucuyu yormak istemem. Yalnız eşyayı, mefhumlar ve nüansları, kelime dediğimiz kaplarla değerlendirmenin pek o kadar kolay bir dâvâ olmadığını sanıyorum. İşte tek satırlı, başladığı yerde biten bir şey, "siyah veya karanlık" onu bile tek kelimeyle ifade edemedikten sonra, aydınlıktaki kâinata kelime mi yeter?

Dil birbirinden bıçak sırtı ayrılan kelimelerle zenginleşir, büyür. Nüfus artımı yalnız insanlarda, milletlerde değil, dillerde de oluyor. Tabii."⁸⁷

Dilimizi bu keşmekeşten kurtarmak hepimizin boyuna borçtur. Bunun için millet ve devlet olarak yapılması gereken en önemli şeyi yapmak zorundayız. Dıranas'a göre memleketimizde ilmin, fikrin ve san'atın layık olduğu şahsiyete kavuşması için yapılması gereken en önemli şey bir akademi kurmaktır. "Bize bir akademi elbette lazımdır. Kurmakta geç bile, asırlarca geç, kalmışızdır. Hele memleketimiz gibi ilmin, fikrin ve san'atın ayak altı edildiği bir yerde, akademi bir milletin benliği demek olan ilmi ve san'atı layık olduğu haysiyetine kavuşturur: fikir adamına, bilgine, san'atkâra cemiyeti şapka çıkarmaya zorlar; yani maddî teminat bir yana, hiç olmazsa saygı meselesi.

Akademi hiç değilse ilmin ve san'atın haysiyetini ayakta tutar, bir çok şeyleri bugün bizde görülen, tezebzübden kurtarır. Meselâ dil dâvâsı gibi."⁸⁸

Dili Kullanma, Konuşma ve Yazma:

İnsanoğlunun hayatta eğitimle kazanacağı en önemli maharetlerden biri "dili kullanmasını bilmek"tir.

87. Dıranas, "Dil Üzerine", a.y.

88. Dıranas, "Her Günümüz Bir Olmaz Ya!", Zafer Gzt. 29, 11.1949.

Çünkü "dil didğimiz nesne, pek öyle keyfimize, isteğimize boyun eğer takımından değildir. İrademize çok bağlı uzvumuz gibi görünür ama, aldanmamalı; dil aslında bir acayip yabanî hayvandır. Eğer lâyıkında terbiye edilmişse, ikide bir gemi azıya alır; sahibine etmediğini bırakmadıktan başka, karşımızdakine de, öyle oyunlar, öyle kötülükler eder ki, bazan, silah tutan el bile öylesi korkunç suç işlemekten hazer eder."⁸⁹

Dıranas'a göre insanın, insan olmanın önemli ölçüsü "terbiyeli bir dile" sahip olmasıdır. Eğer insanın dili "terbiye edilmiş, bakımlı, besili bir dilse o dil, o zaman hem başkaları yanında efendisinin sevgi ve itibar kazanmasını sağlar, hem de ona her işte başarı, şan ve şeref getirir."⁹⁰

Dilin iyiliği kötülüğü bizim ona vereceğimiz terbiyeye bağlıdır. Çeşitli sohbetlerde dili konuşmaya ve susmaya alıştıırarak terbiye edebilirsek, geleceğimiz bakımından hayırlı bir iş görmüş oluruz. "Çünkü dil acayip bir hayvandır: Küfretmek de ister. Ama, dilin bu def'-i hacet(!) kabilinden ihtiyacını, elbette ki, ulu-orta, herkesin gözü önünde gideremeyiz. Böyle bir ihtiyacı hissettik mi, hemen, ya kimsenin kimseyi dinlemediği içkili bir söyleşi sofrasına koşacağız, yahut da bir odaya kapanacağız. İlle bir de "muhababımız olsun diyorsak" bir aynanın karşısına geçip, öyle konuşacağız."⁹¹

Dilin insan için, hayatta , önemi büyüktür.Çünkü "lisan aynıyle insandır."⁹²

Dilini terbiye etmiş bir insanın bir toplumda, bir topluluk karşısında konuşurken, ayrıca dikkat etmesi gereken noktalar vardır. Her şeyden önce "demogoji" yapmamak gerekir. İyi bir konuşma için, son derece sâkin,

89.Dıranas, "Herhangi Bir Bakan Şamaroğlanı Degildir", Zafer Gzt. 6.5.1949.

90. a.y.

91. a.y.

92. a.y.

sinirine, kafasına, diline ve dâvâsına hâkim olmakla birlikte "vuzuhla, mantıkla, en ehemmiyetsiz kelimeyi bile yerli yerinde kullanarak ve irticâlen konuşabilmek" de şarttır. Konuşurken "yüksek perdeden", atmalı, vatan, millet, inkılâp gibi yüce kelimelerle, her cümlesinden ya bir emir, ya bir tehdit, ya bir palavra, yahut da olur olmaz vaatler fırlatılan, mantıktan, hakikatten, iyi niyetten ve nihayet ikna kabiliyetinden mahrum, baştan aşağı demogoji" olan bir konuşma yapmamaya dikkat etmelidir. Konuşurken "güleryüzlü, muhabbetli, insaflı ve aydınlık konuşabilmeli" yüce ve olgun bir ruha sahip olduğu gösterilmelidir. Toplumun karşısında konuşan insan "dostuyla sohbet eder gibi, alabildiğine sâkin" olmalıdır."⁹³

Dili, konuşurken kullanmak çok zordur. Ancak, dili yazmada kullanmak daha da zordur. Diyebiliriz ki bir dilin kullanılmasının en zor olduğu iş, yazma işidir. "Yazı yazmak zaten bir belâ iştir. Kalemi elimize aldınız mı, sembollerden başka bir şey olmayan bir kelimeler ordusuyla cenge tutuşuyorsunuz. Yazmak istediğiniz şey kafanızın içinde bütün aydınlığı ve buutlarıyla dururd da, onu kağıda dökmeğe gelince birden bire yerinde yeller eser. Yazı yazma denen hâdisenin çetinliğini önceden kabullenmek lâzımdır."⁹⁴

Goethe'nin dediği gibi "yazmak -zaten- dili kötüye kullanmaktır. Çünkü, eşyayı, düşünceyi bir takım sembollerle ifadelendirmeye çalışırken asıllarından çok şey kaybettireceksiniz! Eh, bunun üzerine bir de kayıtsızlığınız!"⁹⁵

Her yazılan yazının daha mükemmelini ve güzeli- ni yazmak mümkündür. Ancak yazar tembel olursa "fail,

93. Dıranas, "Herhangi Bir Bakan...." a.y.

94. Dıranas, "Yazmanın Zorluğu" Zafer Gzt. 10.9.1950.

95. a.y.

fiil, mef'ul" yerinde mi, her şey oldu bitti sanır. Oysa ki dili zorlamaya gayret etmek gerekir. Dilin kayıtsızlığa hiç tahammülü yoktur. Yazı yazarken veya tercüme yaparken dille "uğraşmak, güreşmek gerekir. Bir acayip yabancı hayvan olan dili kullanan muharrir, şair bir bakıma bir cambazhanedeki vahşi hayvanlar terbiyecisine benzer. İşini bütün dikkatiyle, gözünü dört açarak, bütün ustalığını, sihrini kullanarak görmedi mi, vay onun haline!"⁹⁶

cc) Garp Dillerine "Tercüme Dâvâmız"

"Milletler arasında en samimî bağların, en sağlam sevginin ve karşılıklı anlaşmaların ancak edebiyatla, edebî ve fikrî tercümelerle gerçekleştiğinde şüphe yoktur... Ayrıca, bugünkü edebiyatımız, hele şiir ve hikâyeye yönünden, göğsümüzü gere gere garp dünyasına takdim edebileceğimiz bir keyfiyet planındadır."⁹⁷ O halde üzerinde durmamız, önem vermemiz gereken konulardan biri de "Garp dillerine tercüme dâvâsı"dır.

Memleketimizi Garp dünyasına tanıtmanın yollarından, vasıtalarından biri ve "en başında geleni" Türk edebî eserlerini Garb'a sunabilmektir. Bunun için de ilk iş "selis ve kusursuz bir tercüme" yapabilmektir. Ne yazık ki bizde "edebî eserlerimizi Garp dillerine mükemmel bir şekilde çevirmeğe ehliyetli olan kâfî bir mütercim kadrosu yoktur. Gerçi Fransızca'yı, İngilizceyi, Almancayı şu veya bu dili mükemmel bildikleri iddiasında olan kimseler az değildir. Fakat bunlardan bir çoğunun rivayetleri kendilerinden menkuldür, bir kısmının -Garp dilini bilse de- Türkçesi kıttır, bir kısmının da her iki dili de iyi bilmesine rağmen bu sefer edebî zevki, edebî anlayışı veya edebî duygusu yoktur veya pek zayıftır."⁹⁸

96. Dıranas, "Yazmanın Zorluğu", a.y.

97. Dıranas, "Yine Garp Dillerine Tercüme Dâvâmız", Zafer 20.12.1950.

98. Dıranas, "Garp Dillerine Tercüme Dâvâmız", Zafer, 21.11.1950.

"Bu konuda, garp dillerine eserlerimizi eksiksiz ve kusursuz tercüme edecek kişileri bulmanın veya bu kişileri yetiştirmenin yanında yapılabilecek diğer bir iş "Garp dillerine tercüme konusunda Türkiye'yi ve Türkçeyi seven ve memleketimizde yaşayan bir takım Garplı dostlarımızdan faydalanmaktır."⁹⁹

Garp dillerine tercüme dâvâımızda selis ve kusursuz bir tercümenin yanında önemli olan diğer bir konuda "tercüme edeceğimiz eserlerin seçimi meselesidir. Bunda her şeyden önce, hatır gönül tanınamak şarttır. Şöhretlere körü körüne itibar etmenin, hele bu işte, hiç mânâsı yoktur."¹⁰⁰

Garp dillerine tercüme edilecek eserlerimizin çok titiz, millî menfaatlerimize uygun, san'atımızı en mükemmel şekilde temsil edecek şekilde seçilmeleri gerekir. "Garp dillerine çevireceğimiz eserde şahıslardan, imzalardan çok eserlerin değerine, güzelliğine, çevirildiği dilde okuyacak olanları ilgilendirip ilgilendirmeyeceğine bakmak lâzımdır."¹⁰¹

çç) Edebî Şahsiyetler

Ahmet Muhip, özellikle Zafer Gazetesindeki yazılarında, gerek edebî şahsiyetlerimizin ölüm yıldönümlerinde, gerekse günlük konularla ilgili olarak, yeri geldikçe edebiyatımızın çeşitli şahsiyetleri üzerinde durur. Bu şahsiyetler şairin, eserlerine ve şahsiyetlerine ilgi duyduğu, tanıdığı, kendileriyle ortak hatıraları olan şahsiyetlerdir. Şair arada bir davranış ve anlayışlarını beğenmediği şahsiyetlere de gazetedeği sütununda yer verir. Bu edebî şahsiyetlerin başlıcaları şun-

99. Dıranas, "Yine Garp Dillerine Tercüme Dâvâsı", a.y.

100. Dıranas, "Fransızcaya İlk Şiir Tercümemiz", Zafer, 23.11.1950

101. a.y.

lardır:

Abdülhak Hâmit Tarhan

Hâmit edebiyatımızın gelişmesinde önemli ve diğer şairlerden ayırdedilmesi gereken bir kişidir. Tanzimat'tan Yahya Kemal devrine kadar okunup sevilecek bir şair varsa o da Hâmit'tir. Dıranas'a göre Hâmit "ne bazılarının ayak dirediği gibi hiç bir şey, alelâde bir mukallittir, ne de öbürlerinin yaygaraladığı gibi bir dâhi. Çağının adamları Hâmit'in tanrılarla güreştiğini farz ediyorlardı; parlak şeyler söylemeye mütemayil Hâmit velûd fakat orta, karısının mezar taşında bazı güzel ve insanî şeyler söylemiş bir şairdir.¹⁰² Yaşadığı devrin ictimâî şartları ölçüsünde bir şahsiyet olabilmiş Hâmit'in dilin değişmesiyle önemini kaybettiği açıktır. Dilin zamanla değişmesi de Hâmit'in suçu değildir.

Hâmit'in eserleriyle yakından ilgilenen, hattâ Finten adlı tiyatro eserinin sahnede oynanacak şekilde düzenlemesini yapan Dıranas, Hâmit'in şahsiyeti konusunda da tesbitlerde bulunur. Dıranas'a göre Hâmit "her hâli ve kılığıyla tıpkı tıpkısına frengi benzer. Oysa ki eserlerinde inadına ne kadar geri ve çocukça olduğu bir yana- kafası kızdı mı, yanan lambayı frenk karısının başına fırlatacak kadar Süleyman Nazif'ten koyu bir şarklıdır."¹⁰³

Tevfik Fikret

Tevfik Fikret'e özel bir yakınlık ve hayranlık duyan Dıranas'a göre Fikret "bugünkü ortama benzemeyen bir çağda" yaşamıştır. O, bulunduğu çevre ile "yoğrulmuştur. O çağın duyguları, o çağın fikirleriyle gelişmiştir."¹⁰⁴ Ancak yine de "ölümünün üzerinden geçecek her yıl Tevfik

102. İhsan Aygün, "Gençler Diyorlar Ki", Yücel, C.2, S.7 1935.

103. Dıranas, "Zavallı Necdet", Zafer Gzt., 7.11.1949.

104. Sabahattin Engin, "Dıranas'la Bir Konuşma", Hisar, S.275, Ekim, 1980.

Fikret'i bize ve insanlığa daha yakınlaştıracaktır. Çünkü Fikret, zamanla ve "tekâmülle" büyüyecek dehâlerdendir.

Tevfik Fikret'in değerini "umumî tesirinde, genel istikâmet, fikir ve inanışlarının geniş kavsinde aramalıdır. Şüpheler içinde bunalmayanlar büyük dâvâların adamı olamazlar. Hürriyete inanışında zerrece tereddüt yoktur."¹⁰⁵

Tevfik Fikret'in önce inançlı, sonra inandıklarını reddedişi ve âdeta Allah'ı inkâra kadar varışını, onun şahsiyetinin tekâmülünün bölümleri olarak kabul eden Dıranas'a göre Fikret'in "büyük kudreti", en uygun şekil ve etki vasıtası içinde kendisini hem millete, hem gelecek zamanlara ulaştıracak muhtevayı büyük bir tema halinde bulmuş olmasındadır. "Vatan realitesinden, millî iştiyaktan ve halk ızdırabından çekip çıkardığı bu tema, Fikret'in dehâsıyla işlenince bir büyük beşerî senfoni olmuştur."¹⁰⁶

Dıranas'a göre "bugünkü hürriyeti medyun olduğumuz" büyük bir şahsiyet olan Fikret hürriyetsizliğe, haksızlığa, cehâlete "ve bilcümle kötülöklere" yıldırımlar yağdıran bir adamdır. Ayrıca Dıranas Fikret'i vatansızlıkla itham edenlere karşı onu "Bir vatanın vatandaşı, bir milletin ferdi olarak, her büyük insan gibi, insanların milletler halindeki kardeşliğini hayâl etmiştir." diyerek savunur. Bugün de Birleşmiş Milletler ideali olduğuna göre, Fikret bu ideali yarım asra yakın bir zaman önce "hem de AbdulHamit terörü ve belli cemiyet geriliği içindeyken özlemiş ve cesaretle haykırmıştır."¹⁰⁷

Fikret'e hayranlık duyan Dıranas, onun sağ ol-

105. Dıranas, "Tevfik Fikret", Zafer Gazetesi, 23.8.1950

106. a.y.

107. a.y.

ması kabil olsa Kore'ye gönüllü olarak giden "şanlı a-
layın" başında bulunacağından şüphe etmez. Çünkü Dıra-
nas'a göre Fikret, "sadece zulmün ve haksızlıkların
düşmanıydı."¹⁰⁸

Emin Bülend

"Hayatımın ilk okuduğum ve ilk ezberlediğim şi-
iri Emin Bülend'in "Kin" şiiridir. Onun için ben Emin
Bülend'i bu his rabıtasıyla ve bir san'at anlayışı dı-
şında olarak, gelmiş gelecek bütün şairlerden çok, ap-
ayrı severim." diyen Dıranas'a göre Emin Bülend, köylü-
süyle, kasabalısıyla, bütün Türk çocuklarına vatan sev-
gisinin "ilk şuurlu, kesif, bir daha koparılıp atılması-
na imkân olmayan ve bilâkis o derece şiddetli bir enjek-
siyondan sonra her yaşta artacak olan duygusunu 'Kin' şi-
iriyle atmıştır. İşte bir tek şiir ciltler dolusu kitap-
larla elde edilemeyecek neticeyi bir anda sağlıyor."¹⁰⁹

Emin Bülend'in "Kin" şiirini, Victor Hugo'nun
"Mavi gözlü Yunan çocukları" Sakaryamıza saldırırken,
ilkokulun üçüncü sınıfında, Sinop'ta bir binanın balko-
nundan fesli, kalpaklı kalabalıklara okuyan Dıranas'a
göre Emin Bülend ne yazık ki kendini tamamlamamış, yara-
tılışının ona, kolayca vadettiği merhaleye, ister müte-
vazi mizacı, ister kendisine karşı olan garip güvensiz-
liği, isterse "şevk-i talih" yüzünden olsun, varamamış-
tır."Bununla beraber Emin Bülend asla unutulmağa mahkum
bir şair değildir. Yakılmaktan kurtulabilen bir avuç şi-
ri kitap haline getirilmeli ve gelecek nesillere hediye
edilmelidir."¹¹⁰

"Emin Bülend'den, hele vatan şairi Emin Bülend'
den, ondaki "verve(söz ve yazıda canlılık)"i aşabilen
kaç şairimiz var ki ve olacak ki müstağni kalabilelim"¹¹¹

108. Dıranas, "Evfik Fikret", a.y.

109. Dıranas, "Emin Bülend", Zafer Gazt., 4.12.1950

110. a.y.

111. a.y.

Millî savaşın çetin günleri içinde, on yaşında bir çocuk iken çok etkisinde kaldığı Emin Bülend'e büyük bir saygı ve sevgi duyan Dıranas onunla gidip tanışamadığına çok üzülür. Onun büyük insanlığını, iri ve güzel gövdesinin haşmetine denk ruh asaletini anlata anlata bitiremedikleri özelliklerini duydukça, okudukça Emin Bülend hakkında kesin kararını şöyle verir: "Şiirlerindeki samimî, insana bir anda tesir eden edâ bundan olmalı. Emin Bülend büyük bir vatan şairidir."¹¹²

Enis Behiç Koryürek

Dıranas'ın ilk sevdiği şairlerden birisi de Enis Behiç'tir. İlkokul yıllarında hocası hafızasını Enis Behiç'in korsan şiirleriyle yoğurmuştur. "Enis Behiç'in gönlümde apayrı bir yeri vardır" diyen Dıranas onu her zaman palasını ölüme sallayan bir levent gibi hatırlar. Bütün insanlar gibi doğduğu andan itibaren ölüme doğru giden Enis Behiç'in ölümü üzerine "kadırgasıyla yeni bir sefere çıkıyor sandım" diyerek duygularını ifade eder.

Dıranas'ın Enis Behiç hakkındaki düşüncelerini şöyle özetleyebiliriz:

"Enis Behiç en çok yüreğine güvenen bir insandı. Edebiyat âlemine de yiğitçe bir eda ile girmişti. Şiir sarayı kapısının iki kanadı birden açılıvermiş, eşikte elinde palasile, güneş ve deniz yanıği genç bir korsan görünmüştü. Sanırdınız ki, kulakları küpeli, yavuz bıyıklı leventlerin taşıdığı ganimetler gelecek. Bir büyük seferden elde ufacık bir 'miras' kalacağı kimin aklına gelirdi.

Enis Behiç büyük bir şair olmadı, yahut olamadı, sevkî tesadüflerin de bir rolü vardır; fakat arkadaşları olan hececilerin hanım hanımcık sesleri yanında, edebiyatımızda erkek ve epik sesi getiren odur. Çıkış

112. Dıranas, "Emin Bülend", a.y.

noktasında kalabilir, oradan da umulmadık güzellikler avlıyabilirdi. İyi mi etti, kötü mü bilmem, fakat o yetinmedi, ileri gitmek istedi. Büyük ganimetlerle dönmek ümidiyle pupa yelken kalktığı limana, fakat heyhât, bir daha dönemedi. Rüzgârında kalyonlar uçuracak bir soluk, sonunda dünya ötesi bir Süleyman Çelebi'nin var yok arası nefesile (Varidât-ı Süleyman Çelebi) yaşamaya çalıştı. Şair olarak dün eller üstünde giden tabutu, insana batmış bir korsan gemisinden suların kıyıya vurduğu bir levent cesedini hatırlatıyordu."¹¹³

Genç sayılabilecek bir yaşta ölen Enis Behiç için "büyük bir şair yerine iyi, gerçekten arı yürekli bir insan kaybettik" diyen Dıranas, onu "yaşamayı kendine ders edinebilen az bulunur kişilerin harcı eriş'e sahip" olarak kabul eder.

Yahya Kemal Beyatlı

Yahya Kemâl Tanzimat'tan sonraki şiirimizde yeni neslin başarılı bir temsilcisidir. Gerçekten şiirimizde divan edebiyatının metodları içinde şiirimize Yunanî havayı, geniş mânâdaki klasik güzelliği ve yeni estetiğin kalıplarını getiren adamdır. Geniş solugunda hayatîyet sezilen Yahya Kemâl genç nesil ve Türk şiiri üzerinde çok etkili olmuştur. Dıranas için Yahya Kemâl, her şeyden evvel, garpli ölçülere uygun olarak Türk şiirinde "bir tarihî tekâmülün en kuvvetli merhalesidir."¹¹⁴

Yahya Kemâl eserleriyle cemiyetimizi "dört başı mâmur, şâd eden" tek edebî şahsiyettir. Doğum yıldönümlerinde gazeteler, hiç bir başka şaire nasip olmayacak şekilde, ondan söz ettiler. Yahya Kemâl'in şahsında "şiir müessesine" gösterilen bu saygı şiir sevenleri ve şairleri bahtiyar eder. Ancak Yahya Kemâl "kendisinden

113. Dıranas, "Enis Behiç Koryürek", Zafer, 20.10.1949.

114. İhsan Aygün, "Gençler Diyorlar Ki", a.y.

bir Ölemp tanrısına hitap edilir gibi bahsedilmedikçe kızan, sinirlenen, hattâ hakaret eden bir adamdır."¹¹⁵

Ahmet Hâşim

Türk şiirinde yeni sayılan neslin, Yahya Kemâl'-den sonra ikinci temsilcisidir. Hâşim şiirimizin garpli forma intikal devresinin bir kutbudur. Yahya Kemâl'e nazaran Hâşim'i daha geri kalmış bir şair saymak lâzımdır. Bizde sembolizmi yapan Ahmet Hâşim'dir. Şiirimizde Hâşim'in etkileri Yahya Kemâl'den azdır. Yedi Meş'aleciler Hâşim'in yaşamaya vakit bulamadan susmuş dumurudur.¹¹⁶

Şiirlerinin yanında nesirleriyle de tanınan Hâşim, şiirlerindeki eski kelimelere ve terkiplere rağmen zamanla muhteşem nesrinin kanatlarında biraz daha yükseğe çıkacaktır. "İnsan Hâşim'in nesrini okuduğu zaman nazmı hesabına hayıflanıyor: Ah, ne olurdu şiirlerinde de bu sadeliği gösterebilseydi."¹¹⁷

Orhan Veli

Orhan Veli Dıranas'ın kendi kuşağından bir şairdir. Orhan Veli ile aralarında ortak hatıraları vardır. Zaman zaman yazılarında Orhan Veli'den söz eder. Özellikle tercümeleri ve adapteleri üzerinde durur.

Orhan Veli'nin genç yaşta ölmesine çok üzülen Dıranas köşesinde üzüntülerini ifade ettikten sonra ölüm düşüncelerine dalar. Genç yaşında ölen Orhan Veli'nin ölümü, Dıranas'a göre Unamuno'nun felsefesine(x) korkunç

115. Dıranas, "65.Yıl", Zafer, 10.12.1949.

116. İhsan Aygün, "Gençler Diyorlar Ki", a.y.

117. Dıranas, "Nâsir Hâşim", Zafer, 1.8.1950.

(x): M. Unamuno'nun bir romanında, sonlara doğru, eserin kahramanı yaşamak veya ölmek arasında tereddüde düşer, hayatın ve ölümün mânasını aydınlığa çıkarabilmek için romanın diğer şahıslarına baş vurur. Fakat onların hiç birinden tatmin edici bir cevap alamaz. Bunun üzerine kahraman eserin yazarına baş vurur. Kendisini yaratan adam, muharrir ile aralarındaki konuşma şu şekilde devam eder: Muharrir: "Sen hayatta değilsin ki ölümü düşünesin."

bir "müeyyide"dir. "İçinde birbirine geçmiş olarak çeşit çeşit hayat barındıran bu yaşama macerasında gerçek olan nedir, kimdir, hangisidir? Şu anda bana söyleyebilir misiniz, şair Orhan Veli mi gerçektir, yoksa nasırından ölmek suretiyle yaşamaya başlamış olan 'Süleyman Efendi' mi?"¹¹⁸

Nasırından başka derdi olmayan Süleyman Efendi ebedîdir. Oysa düşünce cehenneminde çile çeken Orhan Veli ise fânîdir. "Zavallı Orhan Veli, zavallı vesîle."¹¹⁹

Fâzıl Hüsnü Dağlarca

Dıranas Zafer Gazetesindeki "sütununu süslemek" için "arada bir" beğendiği, güzel bulduğu şiirlere, sütununda yer verir. Sütununda şiirlerine yer verdiği şairlerden birisi de "kendi neslinden" olan Dağlarca'dır. ~~Dana çok Dağlarca'nın Anadolu'dan söz eden veya çağlar zamanlarla ilgili -Kızılırmak Kıyıları, Çağlarda gibi-~~ şiirlerine yer verir. Ayrıca Dağlarca'nın yeni yayınlanan kitaplarını da duyuran Dıranas, Dağlarca ve şiirleri hakkında derinlemesine bir değerlendirme yapmaz, ufak bazı tesbitlerle yetinir.

Dıranas'a göre Dağlarca "kendi neslinin en velûd şairidir. Belki de, herkesin dediği gibi neslinin

...Kahraman: "Nasıl? Yani ben hayatta değil miyim? Ölmüş müyüm ben?" Muharrir: "O da değil! Sen ne uyanık ne de uykudasın. Sen ne ölü ne de dirisin. Ölemesin, çünkü yaşamıyorsun! Yani var değilsin."

Kahraman: "Ne var değil mişim?"

Muharrir: "Çünkü senin varlığın ancak tasavvur mahsulü uydurma, hayâlî bir yaratığın varlığıdır. Sen ancak benim hayâlimin mahsulüsün." Bunun üzerine kahraman kızar, başını azametle kaldırır: "İyi dikkat ediniz Don Miguel sakın siz yanılmış olmayasınız. Yani hakikatte var olmayan, ne ölü, ne diri, bir hayal yaratığı ben değilim de sizsiniz belki. Sizin sırf hikâyemi insanların yukufuna ulaştırmak için bir 'vesile' olmadığınız ne mâlum?" der.

118. Dıranas, "Hazin Bir Ölüm", Zafer, 16.11.1950

119. a.y.

dd) Kitaplar ve Dergiler Hakkında

Kitabı "talihsiz şey: kitap" diye tarif eden Dıranas'a göre eşyaların da insanlara göre bir talihi vardır. "Bizde tabii en kötü olan şey" kitaptır.

Gerçekten son yıllarda memleketimizde kitap ele alınır, göz gezdirilir meta olmaktan çıkmıştır. Mecburî okumalar, öğrencinin veya öğretmenin ders ve meslek icabı okuması dışında kitap okuyanımsız yoktur. Zaten meslek icabı okumayı da okuma sayamayız. "Kitap ders ve meslek dışında, zevk almak, kültür edinmek için okunan şeydir!"¹²³

Gazetelerin sayısında giderek meydana gelen görülmelik artışa karşılık -kitap alan, kitabı olmayan olmadığı için- kitapta ise yok olmaya doğru giden bir durgunluk vardır. Gazetelerin tirajının artması şüphesiz sevindiricidir. "Çok partili rejimin, basın ve vicdan hürriyetinin sağladığı nimetlerden birisi de budur. Ama gazete, başmakale, fıkra, tefrika roman okumak, okuyan insan olmaya yetmez. Bunlar, kitabın yerini doldurmak şöyle dursun, insana kafasında yerleşip kalacak bir şey de bırakmaz. Günlük hadiselerdir, hay huylardır. O gün okunur, ertesi gün unutulur ve gazeteyle birlikte bir tarafa atılır."¹²⁴

İşin daha hazin tarafı okuma anlayışımızın yanlış olmasıdır. Bir takım münevver geçinenlerimizi okumayı sadece roman okuma manasında alıyorlar. Aynı münevverlerimiz romanı da muntazam okuyamıyorlar, romanların bir değer ifade edenlerini seçemiyorlar.

Ne yazık ki insanlarımız kitaba yanaşmadan "kâğıt oyunu ve sinemayla bütün günlerini öldürüp" gitmektedirler. "Bunu bütün Türkiye"ye şâmil kılarırsanız o zaman karşımıza kitap okuyamayan koskoca bir memleket

123. Dıranas, "Talihsiz Şey:Kitap", Zafer, 2.5.1951.

124. a.y.

çıkar ve insanı derin derin düşündürür."¹²⁵

Ayrıca kitaba insanlarımızın iltifat etmesine yardımcı olacak bazı düzenlemelerin yapılmasını isteyen Dıranas, bu konuda en çok "kitapların baskılarının, dizgilerinin tanzim ve tertipleri" üzerinde durulmasını ister. Bizdeki kitaplar tanzim ve tertip bakımından pek düzensiz ve perişandır. "Hangi kitabı açsanız ya kötü ve okunamayacak kadar bozuk, silik harflerle basılmıştır, ya kağıdı fenadır, ya tashih ve tertip hatalarıyla doludur; hulâsâ onda zevk ve itina namına da hiç bir şey yoktur."¹²⁶

Dıranas, özellikle Zafer Gazetesindeki günlük yazılarında, edebiyat ve san'at dergilerinden söz eder, bu dergilerin önemi üzerinde durur. Şaire göre "bir cemiyet san'atsız olamaz; medeniyet san'atla atbaşı giden bir yaratıdır." San'atımız ve edbiyatımızın gelişmesine katkıları olan bu dergilerin başlıcaları 'Varlık, Aile, Yücel, Yedi Tepe v.s.' dergilerdir.

Dergilerin okunmadığından şikâyet eden şaire göre, bir çok maddî ve manevî zorluklarla çıkarılan dergilerin pek çoğu okuyucusu olmadığından kapanmak zorunda kalmıştır. Fikir ve san'at mecmuası okuyucusuzluktan, parasızlıktan, ilgisizlikten, cehaletten artık neşriyat imkanı bulamazsa o memlekette medeniyetin ilerlemesine imkan yoktur. Buna karşılık yine aynı memlekette Honolulu kadınlarının fotoğrafları ve "gıcıklayan aşk romanları bir gazetenin baskı adedini yüzbinlere ulaştırıyorsa o memleket için bir felâketten söz edilebilir. Çünkü fikir ve san'at dergilerinin yayınlanmadığı bir memlekette gençlik yetişemez, edebiyatımıza katılacak yeni değerler bulup çıkarılamaz; sağlam fikirlerle yoğurulmuş

125. Dıranas, "Talihsiz Şey:Kitap", a.y.

126. Dıranas, "Nefis Bir Kitap", Zafer, 14.12.1950

bir Türk tefekkürü doğamaz."¹²⁷

Dergilerin durumundan şikâyet eden Dıranas, buna karşılık iç basının, gazetelerimizin durumunu da şöyle ifâde eder: "Gazetelerin saygıları gerçek bir büyücünün kazanı gibi kaynıyor: Ahmaklıklar, ahleksizlikler, hıyanetler, fırsatlar, gafletler, pusular, yalanlar, küçük kurnazlıklar, sefalet ıstırap, merhamet yoksulluğu, kan cinnet, megalomani; ukâlâlık, fotoğraf, poz... Dante'nin "burada ümitlerinizden sıyrılın" dediği kapıdayız (cehen-nemin kapısı)."¹²⁸

Basının çirkin durumu, fikir ve san'at dergilerine karşı olan ilgisizliğe çok üzülen Dıranas'a göre "Fikren kurtarılamayan bir memleketi ne iktisat kurtarır, ne siyaset."¹²⁹

C - Dramatik San'atlar

a) Tiyatro

Dıranas tiyatro üzerine yazdığı yazılarda genellikle Türk tiyatrosundan söz eder. Bir tiyatro yazarı olan ve zaman zaman devlet tiyatrolarının edebî heyetlerinde üyelikler de yapan Dıranas, daha çok tiyatromuzun durumuyla ilgilenir. Özellikle tiyatromuzda "tiyatro yazarı" ve tiyatromuzda "te'lif eserler" konuları üzerinde hassasiyetle durur; teklifler ve tenkitler yapar.

Şaire göre Türk tiyatrosu "feci" durumdadır. Tiyatromuzun feci durumunun sebeplerinden bir tanesi "te'lif" eserlere karşı gösterilen kayıtsızlık, "hatta düşmanlık"tır. Bu düşmanlık ve kayıtsızlık, tiyatronun başında, edebî hayette ve "kilit" mevkilerde bulunanların

127. Dıranas, "Dergiler Üzerine", Zafer, 23.10.1950

128. Dıranas, "Sabahleyin", Zafer, 10.1.1951

129. Dıranas, "Yücel", Zafer, 9.10.1950

kendi eş-dost tercümelerini kayırma "hodkâmlığından" ilerleri gelmektedir. Oysa Türk tiyatrosunun, ilk plânda "te'lif eserlere rağbetle kalkınabileceğini bilmemezlik edemeyiz. Bu memlekette, hiç değilse bizim sahnelere geçen bir çok tercümelerden daha üstün yerli eserler verebilecek müellifler vardır. Kaldı ki, te'lif eserlere gösterilecek alâka tiyatro müelliflerinin yetişmesine yol açacaktır."¹³⁰

Türk tiyatrosu eser, aktör, rejisör, müdür, edebî heyet, seyirci, münekkit, hattâ dekor yönünden "topyekûn" bir buhran içindedir. Tiyatromuzun bu unsurları buhranlarını ve aczlerini örtmek için "ya büyük şöhretlerin gölgesine, ya piyes adı altındaki şeytanlıkların kahkahasına, yahut da Kayserili, Kastamonulu, Karadenizli, Rum, Yahudi, Ermeni taklitlerine sığınıyorlar."¹³¹ Durum böyle oldukça bizde ne tiyatro yazarı yetişir, ne de te'lif eserlerimiz olur.

"Eğer bir memlekette yerli tiyatro yazarı yetişmezse o memlekette tiyatro da yoktur." Bu yüzden bizim de tiyatromuz yoktur. Çünkü tiyatro için en önemli şey müellif ve dolayısıyla te'lif eserdir. Bu konuda 'Charles Dullin'in görüşünü paylaşan Dıranas, piyes yazarını "tiyatronun efendisi" sayar. Aktör sadece yazarın yazdığı şeyleri yaşatabilir; rejisör yazarın tasarladığı bütünden başka bir şey canlandıramaz. Tekrarlayalım, her şey piyes yazarı tarafından artaya konur."¹³²

Yerli tiyatromuzun olabilmesi için, yerli tiyatro yazarlarının yetiştirilmesi, te'lif eserlere daha fazla rağbet edilmesi şarttır. Tiyatrolarımız her sene müellifleri müsabakaya çağırmalı, onlardan te'lif eserler istemeli ve bunlara temsil imkanı vermelidir. "Tiyatrolarımızda müelliflerimizin yazdığı eserlerin hiç birine

130. Dıranas, "Tiyatro ve Te'lif Eser", Zafer, 17.8.1950

131. Dıranas, "Alfabenin 'T'si", Zafer, 9.9.1950

132. Dıranas, "Tiyatro Yazarı", Zafer, 18.8.1950

yer vermeden, yine uyduruk tercüme oyunlar oynanır veya haminnemin devrinden kalmış ortaoyunu taklidi tuluât komedilerine" yer verirse bizim bir yerli tiyatromuzun olmasına imkân yoktur."¹³³

2 - SİYASÎ FİKİRLERİ

Ahmet Muhip Dıranas ve nesli bir inkılâbın içinde yetişmiştir. Kurtuluş Savaşı'nın ilk zafer günlerinde, Sinop surlarının dibinde bayram yapan çocuk Dıranas, o günden sonra yurdumuzdaki bir çok değişmeyi de görmüş ve yaşamıştır. Yine Dıranas ve nesli Atatürk'ün ölümünden sonra "neyin değiştiğini, neyin değişmediğini, daha neler yapılması gerektiğini, soğukkanlılıkla görebilmiş bir nesildir." Dıranas ve nesline göre Atatürk, ömrünün vefasızlığı yüzünden asıl yapması gereken inkılâbı, demokrasiyi gerçekleştirememiştir. Demokrasi gerçekleşmedikçe de yeni Türkiye adına harcanmış bütün emekler muhakkak boşa gider. Çünkü yeni Türkiye'nin asıl temel taşı, ileri kanunlarının gerçek müeyyidesi demokrasidir. Bu sebeple Dıranas, Atatürk'ün sağlığında sahip olamadığı en büyük hadiseyi gerçekleştirme yoluna girer; 1 Mayıs 1949'dan itibaren Zafer Gazetesinde yazılarıyla Hürriyet ve Demokrasi mücadelesine başlar ve kalemiyle siyasî fikirlerini kamuya duyurmaya çalışır.

a) Politikacı-Devlet Adamı ve Aydın

Dıranas önce politikacı ve devlet adamının özellikleri, tavır ve davranışları üzerinde durur. Ona göre politikacı sertliğinde, yumuşaklığında ahenkli olmalı, politikada başarının veya başarısızlığın bu sertlik ve yumuşaklık dozunu ayarlamaya bağlı olduğunu bilmelidir.

¹³³. Dıranas, "Tiyatro ve Te'lif Eser", a.y.

Politikacı, millî menfaatleri açacak bir ihtirasa kapılmamalı, politika millî menfaatlere, millî sorumluluğa gölge düşürmemelidir. "Ayrıca politikada insana gençlikten, diploma(lardan), profesömlük payesinden üstün bir haslet lâzımdır. O da iğvaya mukavemet edebilme gücüdür." ¹

Politikacı ve devlet adamı davranışlarında da ölçülü olmalı, özellikle konuşmalarında tartışmalar ve tenkitler yapılırken "habire beyim, paşam" diyerek konuşmamalıdır. "Beyim, paşam gibi ifadeler tek parti devrine has bir mecburiyettir; yahut riyâdır. Bir politikacı, demokratik rejimde isterse hücum da eder, gerekirse maziye küfür de savurur ve parlamanto taktiği gerektiriverirse, pür hiddet de görünür." ²

Siyaset adamları, politikacılar "işleri yerinde görmeli, her fırsatta vatandaşa fırsat verme, toplumla yüzyüze gelme imkanları aramalıdır. Hattâ bütün bunlar bir siyaset adamının vazifesidir de." ³

Dıranas'a göre siyaset adamı, her şeyden önce "tam aydın ve büyük insan" olmalıdır. Büyük insan her şeyden önce kendi çapını tayin edebilmiş insandır. Büyük insan "ben bu işi becerebilirim, şu işi başarabilirim" demek cesaretini ve "mahviyetini" gösterme hünerine erebilmiş adamdır. Ancak büyük insan "büyüklükten önce insan olmak tabiatile, elbette küfür de edebilir, hattâ saldırabilir, hattâ riyakâr olabilir. Amma, küfür ettiği zaman "oh ne iyi etti" dedirtir; yalan söylüyorsa yalanı mutlaka meşrûdur, saldırıyorsa saldırdığı kişi buna müstehaktır ve nihayet, riyasında bir hain ve küçük maksat değil, bir büyük hedef gizlidir." ⁴

1. Dıranas, "Banki Babil Kulesi", Zafer, 12.8.1949.
2. Dıranas, "Hiddete Dair", Zafer, 24.2.1951
3. Dıranas, "Görünen Köy", Zafer, 24.5.1949
4. Dıranas, "İsa Geçinen Yehuda", Zafer, 20.11.1950

Dıranas önce politikacı ve daha sonra devlet adamı olacakların tam bir aydın olmalarını ister. Ama ne yazık ki bizim okumuş yazmış geçinenlerimiz kitapla hayat arasında bir 'garip arasat'ta kalmışlardır. Kitabı hayata, hayatı kitaba ve kendilerini hiç birine uyduramamışlardır. "Türk aydını, toprak tabanlarının altında kaldığı için toprağa basamayan, kitap, görme hatlarının bir santim yukarısında kaldığı için okuyamayan; kitaptan, hayattan ve bencilliğinden kurulma üç ayaklı bir sehpa ortasında sallanan adamdır."⁵

Ayrıca bu memleketin pek çoğu aydın geçinen, korkunç bir tip insanı da vardır ki onun en önemli özelliği megalomanisidir. Bu tip, alabildiğine lâfazandır, işgüzarıdır. Hangi taşı kaldırırsan altından çıkar. "Bilgiyi, zekâyı, fazîleti yerinde kodunsa bul, cümlesi onun cebindedir. Her işte kendini haklı, gerisi haksızdır. Korkunç şarklı mantığıyla çoğu zaman siyahı beyaz göstermeği bile becerir. Gerçek dâvâ adamı gibi görüldüğü de olur."⁶ Dıranas'a göre bu acayip ve bencil şarklı tipi, politika alanında, yüzyıllardan beri bu memlekete ve halkına etmediği kötülüğü komamıştır. Halk içinden gelen her çeşit hamleyi kısa zaman sonra geri teptiren odur. Halbuki o hamlenin içinde, o hamleyle beraber, o hamlenin yapıcılarında görünen de odur. Bu memleketin ve sosyal müesseselerinin aksamasına, bozuk düzen gitmesine sebep olan bu tip insandır. Cemiyetimizin onlardan arınamamış olması halkın, bütün gayretlerine rağmen, hakimiyetini bir türlü kuramamasına sebep olmuştur.

Memleketimizin ve milletimizin, yıllardan beri, istenilen hürriyet ve demokrasiye, düzenli bir siyâsî hayata kavuşamamasının tek ve önemli sebebi aydınlarımızdır. Dıranas'ın bu konudaki tesbiti kesindir: Bu memlekete asıl kötülüğü yapanlar "münevverlerdir." Şair

5. Dıranas, "Kel Başa...", Zafer, 6.9.1949

6. Dıranas, "Tehlikeli Tipler", Zafer, 5.6.1951

bu münevverlerin özelliklerini şöyle sıralar: "Bizdeki münevver yarım yamalak bir adamdır. Esâtirin gövdesi başka, kafası başka acayip mahluklarına benzer. Garptan bir şeyler almış, hazmedememiş, şarkı inkâr etmiş fakat hücrelerinden söküp atamamıştır. Telâşçı, korkak, kararsız; bir yığın karakter zaafı içinde, insanı insan eden kıymetlerin daima bir adım gerisinde, ya para pul düşmanı, ya şöhret ve mevki, boşu boşuna geveze, alabildiğine ukalâ, kendisinden başka herkesi cahil görecekt kadar cehalet ortasında; üstelik kibirli, üstelik tembel; bir yığın beyhude nazariyenin papağanı; hülâsâ tırmağı bilmemelikten gelip de, ayağıyla ucuna bastığı zaman sapını kafasına yiyerek ayıllan sözde okumuş yazmış garip tip! Hem de yeni dünya, eski dünya görmüş."⁷

Dıranas'a göre, "münevver"lerimizin üzerinde durulması gereken en büyük eksikliği "memleket cahili" olmalarıdır. Memleketini, halkını tanımayan aydın olamaz. "Hangi meslekten olursa olsun münevver yahut aydın dediğimiz adam her şeyden evvel memleketini tanıyan adamdır. Kafanın yahut ruhun gövdeye olan münasebeti neyse ve nasıl bedenle ruh bir bütün teşkil ederse, münevverle memleket de ancak birbirinin içinde, birbiriyle kenetli düşünülebilir. Bir kaç üniversite bitirmek, bilmem hangi kürsünün profesörü olmak, memleketi tanımaksızın münevver olmaya yetmez." Memleket için böyleleri cahilden de beter, hattâ tehlikelidir. Bunlar "ölü münevver"dir, memleketle ilgili önemli makamlara gelince memleket denen realiteyi kitaptan, kuru mantıkla ve bilgiyle çözmeye kalkışırlar, onu "şahsî ihtiraslarının, yahut alabildiğine hayalî bir ülkücülüğün" aldatıcı, şaşırtıcı aynasından idareye kalkarlar ve her şeyi mahvederler.⁸ Bu tür memleket cahillerinin ortak bir özelliği vardır. Hangi yaşta olurlarsa olsunlar, bunların hepsi,

7. Dıranas, "Bizim Münevverler, Bizler", Zafer, 29.3.1951

8. Dıranas, "Memleket cahilliği", Zafer, 3.8.1949

şahsî menfaat ve ihtiraslarını memleket menfaatinin üstünde tutarlar.

Memleketini, milletini tanıyan "münevver" gerçek ve büyük aydındır. Türk siyasî hayatı da böyle aydın politikacılarla dolarsa ancak memleketimiz yükselir, hürriyet ve demokrasiye kavuşur. Çünkü tıpkı bedenle ruh gibi münevverle memleket birbirini tamamlayan, mâ-nâsını birbirinde bulan bir bütün olabilirlerse vardır- lar. Gövde düzenin dışına taşmış, yahut gövde bilgisini kaybetmiş bir ruh nasıl o gövdeyi tımarhaneye sürükler- se, memleket gerçekleriyle kendi düşünüşü ve duyusu a- rasında köprü kuramamış "münevver de" öylece memleketi, eninde sonunda bir keşmekeşe ve karanlığa sürükler.

Bazı "münevverler" de halkın arasına karışmakla, yanına bir iki "figüran" alarak halka ait "iki liralık sıralarda oturup" maç seyretmekle halkı tanıdıklarını, onlarla kaynaştıklarını sanır. Hiç şüphesiz bu halkla kaynaşmak demek değildir. "Münevver" in, her hareket ve düşüncesinde halkla beraber olması lâzımdır. Bizdeki halkla beraber olma, halkla kaynaşma davranışları bir gösteriştir. Ne yazık ki "memleket cahili" münevverle- rimiz karşısında, memleketimizin durumu yürekler acısı- dır. Şair bu durum karşısında çok üzülür ve hayıflanır: "Zavallı memleket, zavallı yolsuz, ışıksız, sağlıksız, susuz memleket."⁹

Sonuç olarak, Dıranas'a göre memleketini tanı- mayan "ölü münevver" tipi politikaya, devlet idaresine hiç elverişli değildir. Çünkü memleketini tanımayan, hal- kının ruhunu bilmeyen sevgisiz -çünkü tanımak sevmek de demektir- nefis düşkün politikacılar elinde kalmış va- tanlar, daima "ıstırap çekmiş, harabeye" sürüklenmiştir. "Dünyanın bilcümle fakültelerinden diplomalı da olsanız memleketimiz halkının ruhiyatını bilmedikçe sonunuz

9. Dıranas, "Bir Kaç Not", Zafer, 6.9.1950

hüsrandır."¹⁰ Ve "nihayet demek istediğim biz münevverler ve idareciler ve politikacılar bu memleketin asıl derinliğine bir türlü nüfûz edemiyor, hep onun toz toprak içinde kalmış kaymak tabakasıyla uğraşıp duruyoruz!"¹¹

b) İç Siyaset

Bir milletin dünya milletleri arasında özel bir yere sahip olması düzenli, tutarlı ve şahsiyetli bir iç siyasetle mümkündür. Çünkü dış dünya ile olan ilişkilerimiz ve dış siyasetteki durumumuz iç siyasetimize bağlıdır. Yurdumuzun dıştaki itibarı mükemmel bir iç siyasetin, dertsiz, tasasız, olumlu ve ahenkli olmasıyla artacak ve istenilen seviyeye gelecektir. Fırtınalar dertler ve ihtiyaçları içinde kıvranan bir ülkenin iç siyaseti elbette düzensiz ve bozuk olacağından, o ülkenin dış ilişkilerinde de tutarlı ve itibarlı olması beklenebilir.

Türkiye koca bir umman ortasında, fırtınalar içinde yapayalnız bir tekne gibidir. "Zaten, aslına baktarsanız başka türlü de olamaz." Çünkü Türkiye'nin dünya milletleri arasında özel bir yeri ve yapısı vardır. Bu yüzden Türkiye, varlığını devam ettirmek için, "her şeyden önce kendi bileğine, kendi gücüne, kendi hürriyet ve istiklâl aşkının kuvvetine güvenebilir." Bunun yanında paktlar, ittifaklar ve cepheleler, hep ikinci plânda kalır. Bir millet için paktlar, ittifaklar ve cepheleler dolayısıyla bir "teminat", dolayısıyla bir kuvvet olabilir. Bazan olaylar öyle bir şekil alır ki, pakt üyesi milletler bütün bu bağlantıların garantisine rağmen, kendisinden kat kat üstün kuvvetlere tek başına karşı koyma durumuna düşebilir. "Millî mücadele

10. Dıranas, "Bir Kaç Not", a.y.

11. Dıranas, "Yârenlikten Yâsrenliğe", Zafer, 16.4.1950

bunun en güzel örneğidir."¹² Bunun içindir ki Türkiye'nin içte, bir birlik ve beraberlik içinde, düzenli ve tutarlı bir iç siyaseti olması gerekir.

Dıranas'a göre bizim, millet olarak, dünya milletleri arasında şerefli varlığımızı ve birliğimizi devam ettirmek için bağlanacağımız iç siyaset anlayışı, millî siyaset (millî politika) anlayışı olmalıdır. Hemen bütün politikacıların ve "politik bir varlık olan" Türk insanının millî politikanın gerçekleşmesi için elinden geleni yapması gerekir. Dışarıda ve içeride millî bir politikadan bahsedebilmemiz için "coğrafyamız, tarihimiz, iktisadî durumumuz, toprak üstü, toprak altı kaynaklarımız, sosyal ruhiyatımız, gündeki şartlarımız, bugünkü yarınki nüfus durumumuz, başka milletlerle olan ana farklarımız, dış münasebetlerdeki değişmez özellikler, âdet, gelenek ve daha türlü imkân ve imkânsızlıklarımız; millî temele dahil her ne varsa bunlar kül halinde bir potada eritilip mukadderatımızın bağlı bulunduğu politika, millî karakteristiğini sağlayacak bir mihvere kavuşturulmalıdır."¹³ Daha açık ve kesin olarak ifade etmek gerekirse, denilebilir ki "millî politika vatan bilgisi olmadan gerçekleştirilemez."¹⁴

Halkın ve özellikle üniversite öğrencisinin siyasetle ilgisi konusuna da değinen Dıranas, halkı, vatandaş siyasete karışmaya, hattâ demokratik bir ortamın oluşması için siyasetle ilgilenmeye çağırır. Hattâ Dıranas'a göre bir insanın en basit tarifi "siyasî bir mahlûk"tur.

Üniversite "talebesinin gayri siyasî" olmasının, demokratik bir memlekette gereksiz olduğu konusuna da

12. Dıranas, "Ateşi Körüklemeyelim", Zafer, 17.1.1951

13. Dıranas, "Millî Siyaset", Zafer, 27.6.1949

14. a.y.

değinen şaire göre "Bir üniversite talebesi, Anayasanın sağladığı hakkı hak etmiş aydın bir genç; elbette ve hiç şüphesiz politikayla uğraşacaktır."¹⁵ Demokrasinin olduğu yerde üniversite öğrencisi, memleketin millî birlik ve bütünlük içinde, çağdaş medeniyet seviyesine yükselmesine çalışmalıdır.

İç siyasette iktidar ve muhalefet ilişkileri üzerinde durduğu yazılarında Dıranas, Türkiye için demokrasisi tam gelişmiş olan ülkeleri örnek olarak alır. Bütün tenkit ve değerlendirmelerini gelişmiş demokrat ülkelerdeki ölçülere göre yapar. Bu konudaki fikirleri ise şöyle özetlenebilir: "İktidarda bulunan parti iş görür. İcraat yapar. Muhalefette bulunan parti de, memleketin hayrı hesabına o iş ve icraatı murakaba ve kontrol eder."¹⁶

İç siyasette tenkit ve tartışmalarda her siyasiye düşen görev millî siyaset doğrultusunda olgun ve yapıcı davranmaktır. "Siyasetle, hele millî olduğu iddia edilen siyasetle sokak küfürbazlığı arasındaki fark; mevcutla sıfır arasındaki farktır." Hiç bir zaman siyasette fikirler küfre çevrilmemelidir. "Fikrini küfre çeviren adamın, bir buhran anında beynine tabanca sıkan adamdan farkı yoktur."¹⁷

İç siyaset konusunda Dıranas'ın üzerinde durduğu bir husus da yurdumuzda millî siyaset anlayışına uymayan faaliyetlerdir. Dünyanın içinde bulunduğu şartlar altında Türkiye kendi kendisinin "direkt teminatını" sağlamanın süratle yolunu bulmak zorundadır. Böyle olduğu halde iç olaylar ve özellikle yayın organları birer "büyücü kazanı" gibi kaynamaktadır. Memleket içindeki "irtica ve komünistlik" olaylarının yanında onlar

15. Dıranas, "Üniversite ve Siyaset", Zafer, 28.10.1949

16. Dıranas, "Bakanların Selahiyeti", Zafer, 28.12.1949

17. Dıranas, "Çirkin ve Hazine", Zafer, 23.11.1949

kadar, onlardan da zaman zaman tehlikeli olan "bozguncu neşriyat" alabildiğine tahrikler yapmaktadır. İç siyasetteki ahengi bozan "bozguncu" neşriyat düşmanın günümüzde en çok işine yarayan meta olmakta ve "maalesef bu türlü neşriyat, bilinerek veya bilinmeyerek, fakat alabildiğine yapılmaktadır."¹⁸ Gerçekten bir memlekette iç huzurun ve millî birliğin tesisinde basının rolü çok büyük ve önemlidir.

c) Dış Siyaset

Bir muhalif gazeteci olarak Dıranas, dış ilişkiler konusunda hükûmetin tutumunu tenkit eder. Bazen de kamuoyunu haberdar etme ve bir kamuoyu oluşturma yoluna giderken, objektif tesbitler ve değerlendirmelerde bulunur. Tesbit ve değerlendirmelerini millî bir dış siyaset anlayışı doğrultusunda yapan Dıranas, bu çalışmalarında demokrasiyi tam benimsemiş bir gazeteci gayreti ve şahsiyeti içindedir. Bu yüzden Dıranas'ın dış politikamız konusundaki yazdıkları ferdî his ve bir partili gazeteci kaprisinden uzak ilmî, objektif, demokrasi ve hürriyet ortamında bir gazetecinin davranışı olarak takdire ve örnek alınmaya değer davranışlardır.

Dıranas'a göre dış politikamızı "şarklı olduğumuzu bilerek, hattâ şarklı olduğumuzu ilân ederek" kurmalıyız. Bugüne kadar takip ettiğimiz dış politikamızı "şarkın kaderi ve garpla ayrılığı açısından ele alarak çevirmeliyiz ve onu yalnız bir maksada kavuşturmuş olmalıyız." Bunu yaparsak "kişiliğimize saygı da sağlamış" oluruz. Özellikle dış politikada "saygı başarının ta kendisidir."¹⁹

Türkiye şarklı milletlerle garplı milletlerin zevklerinin, inançlarının, tutumlarının, anlayışlarının

18. Dıranas, "Ateşi Körüklemeyelim", Zafer, 17.1.1951

19. Dıranas, "Banling'in Hikâyesi", Zafer, 15.6.1949

ayrılığı kadar, kaderlerinin de ayrı olduğunu kabullenmeli ve batılılarla ilişkilerini ona göre ayarlamalıdır. Dış politika çarkını çevirirken insiyatif denen "piston"u onun bunun eline vermemek gerekir. Batı âlemi dünya politikasını demeçler, paktlar, meşajlar, konseyler ve bloklarla ve her şeye rağmen bencil ve hristiyan kalmaya doğru götürürken "biz garplıyız, garplı milletiz" diye özenip övünmenin dış politikamıza hiç bir faydası olmayacaktır. Çünkü batının dış politikada bütün tavırları ve yaptıkları şarklılığımızı her gün yüzümüze vurmaya devam edecektir.²⁰ Gerçi garp şarkı küçük görmenin, doğulu milletleri küçümsemenin ve doğuludan tiksindenin cezasını er geç görecektir. Ancak her gün yüzümüze vurulan şarklılığımız övüncümüz olmalıdır. Biz bal gibi şarklıyız. "Geleceğimizin güveni de bu sırda gizlidir. Garp-lılar bizi ne kadar özensek, ne kadar yaransak da aralarına almıyorlar. Hem ne lüzum var, kendi benliğimizi, kişiliğimizi, şarka has faziletlerimizi bırakıp bir garip, yapmacık, yadırgı kılığa girmemize? Şark kendi ruhu içinde büyük olacaktır."²¹ Medeniyette geri kalınabilir ama zamanla bunun telâfisi mümkün olabilir. Ama, kaybolan bir ruh, dirilmemesine ölmüştür. Unutmamalı ki tarihin mezarlığı ruhlarını kaybetmiş milletlerin cesetleriyle doludur.

Dış politikada Dıranas'ın üzerinde durduğu konulardan biri de yabancı devletlerle olan ilişkilerimizdir. 1949 yılından sonra Türkiye'nin gündemine gelen en önemli konu Türkiye ile Amerika arasındaki ilişkilerdir. Bu ilişkilerde Türkiye'nin dikkatli davranması gerektiği üzerinde duran şair, Amerikan yardımlarının belimizi doğrultmada faydalı olacağını belirtir. Ancak, ona göre, Amerikalıların bize "kendi vatandaşlarımızı gibi" yaptıkları maddî yardımların "sırf kendi politikası ve stra-

20. Dıranas, "Banling'in Hikâyesi", a.y.

21. a.y.

tejisi için" bir yatırım olduğuna da dikkat edilmesi şarttır.²²

Yine Türk-Amerikan ilişkileri sadece Amerika'nın isteğine göre ayarlanmamalı, Türkiye'nin lehine gelişecek şekilde düzenlenmeli ve kontrol altına alınmalıdır. Bu da Amerika'da bulunan temsilcilerimizin "millî vazifelerinin ehemmiyetini tam mâmâsıyla müdrik" olmalarına bağlıdır.²³

Tarih boyunca, dış politika konusunda bizi en çok meşgul eden konular komşularımızla, özellikle Yunanistan ve Bulgaristan'la olan ilişkilerimizdir. Komşumuz Yunanistan ile yüzyüze geldiğimiz ilk devirlerden bugüne, onlara ne kadar dost ve kardeş anlayışıyla yaklaşmışsak onlar da bize daima kin ve nefretle, düşmanlıkla mukabele etmişlerdir. Batılıların desteğinde Anadolu'yu istila eden bu komşumuza, Türk milleti "kendi istilâcısına dost eli uzatarak" bütün dünyaya alkışlanacak büyük bir ders vermiştir.

Türkiye komşusu Yunanistan'ı iyi tanımalı, onun "Mare Nortrum" idealinden vazgeçmeyeceğini bilerek gerekli tedbirleri almalıdır. Dıranas 1949 yılında Türk sporcularının Yunanistan'da döğülmesi, 1951'de Yunanistan'ın Kıbrıs'ı ilhak etmek istemesi üzerine, eski Yunanlılarla ilgisi olmayan yeni palikaryaların şımarıklığına karşı daima hazır ve tetikte olmamız gerektiği üzerinde durur. Çünkü "Megali İdea"ya bağlı olan Yunanlılar bugün Kıbrıs'ı, yarın İzmir'i, Bursa'yı, Afyon'u, Eskişehir'i, Sakarya'yı isteyeceklerdir. Onların isteği hiç bitmeyecektir. Çünkü, spor sahalarında yenilince "teesüründen Akropol'dan kendini aşağı atan kahraman Yunanlı" yerine karşımızda içten içe gizli bir kin kazanı kaynaktan palikarya Yunanlı vardır.²⁴ Günümüzde cereyan eden olaylar Dıranas'ın ne kadar haklı olduğunu göstermiştir.

22. Dıranas, "Vaid Ağrandizmanı", Zafer, 27.12.1949

23. Dıranas, "Kan Verme", Zafer, 6.1.1951

24. Dıranas, "Yazık Yazık", Zafer, 23.5.1949

Türkiye'nin yıllardan beri aralarında önemli meseleleri olan komşularından biri de Bulgaristan'dır. Türklere en fazla baskı yapan, Türkleri tamamen imha etmeye çalışan Bulgaristan, Türk düşmanlığını her zaman sürdürmüştür. Zaman zaman soğuk harp taktiği, zaman zaman da müslüman Türklere yaptığı baskılarla dikkat edilmesi gereken komşumuz Bulgaristan, Türkiye üzerinde emelleri olan bir ülkedir. Özellikle "1951 yılında kış kıyamette yüzbinlerce müslüman kardeşimizi, çırılçıplak denecek veziyette hudutlarından âdeta dipçikle çıkarıp vatanımıza bırakıveren" Bulgaristan, soğuk harplerin en "denîcesini" uygulayan bir komşudur. Bulgaristan'ın bu tarzda bir harpten ne beklediğini biliyoruz. Bunun için âniden ve bir baskın şeklinde yapılmış bu düşman taarruzunu savunma kudretimizi vaktinde ve yerinde harekete getirerek göstermeliyiz. Göçmenlere yardımı "millî bir seferberlik" sayarak daha sonraki Bulgar saldırılarına her an hazır olmalıyız.²⁵ Bu da millî birlik ve bütünlüğümüzle olacaktır. Çünkü Dıranas'ın daha 1951'li yıllarda portresini çizdiği Bulgar, bugün de aynıdır.

Doğu ile Batı arasında bir köprü, ekonomik ve siyasî yönden stratejik önemi olan yurdumuz, ezelden beri bütün dünyanın göz diktiği bir yerdir. Ayrıca İslâm âleminin lideri olarak geçmişte büyük devletler kurmuş olan Türklerin eski görkemli günlerine dönmesi de bütün komşuları ve dünya için çekinilecek ve korkulacak bir durumdur. Bunun için bütün dünya Türkiye'nin her türlü gelişme ve yükselmesine engel olma gayreti içindedir. İşte bunu bilerek, ebedî müslüman Türkiye ve Türklük idealine bağlı kalarak varlığını sürdürecektir Türkiye'nin dış siyaseti de "vatan bilgisinden fıskıracak millî bir siyaset" olmalıdır.²⁶

25. Dıranas, "Büyük Yardıma Davet", Zafer, 21.1.1951

Dıranas, "Bir Köyün Verdiği Örnek", Zafer, 25.1.1951

26. Dıranas, "Millî Siyaset", Zafer, 27.6.1949

ç) Hürriyet ve Demokrasi

Atatürk, sağlığında yaptığı inkılâplarla, memleketin çilelerine bir çırpıda son vermek, vatani "âdeta" yeni baştan kurmak iradesi taşımıştır. Sofrasında her akşam bir şûra toplayan, her fırsatta köy köy, kasaba kasaba dolaşıp nabız yoklayan M. Kemal hürriyet ve demokrasiye giden adımlar atmış, ne yazık ki, bütün inkılâpların boşa gitmemesini sağlayacak demokrasiyi, çok istediği halde, kuramamıştı. Atatürk'ün açtığı inkılâp yolunda fethedilecek son büyük kale ise demokrasi ve hürriyet kalesiydi. Bu sebeple Dıranas, yeni Türkiye'nin Cumhuriyet temeli üzerine, hürriyet ve demokrasi âbidesinin yerleştirilmesi için san'at hayatından ayrılıp 1.5.1949 tarihinden itibaren, Zafer Gazetesinde, kalemikle hürriyet ve demokrasi mücadelesine başlamıştır.

Dıranas'a göre Türkiye'nin batılı milletler arasında kabul edilmesi için tam hür ve demokrat bir ülke olması gerekir. Aksi takdirde bencil, merhametsiz ve anlayışsız olan batının bizi arasına kabul etmesinin imkânı yoktur. Türkiye de bunun farkına varmalı ve 19-45'ten itibaren kurulmasına çalışılan hürriyet ve demokrasiyi "te'sis" etmelidir. Kurtuluş savaşından sonra Türkiye modern bir devletin temellerini atmak istemişti. Modern devlette iktidarın kaynağı halktır. "Hakimiyet milletindir." ve "egemenlik ulusundur" gibi dövizler bu anlayışı ifade eder. "Bu temel kaidenin üstünde Anayasasıyla, teminatlı insan hakları akidesi kurulacaktır, onun üzerine de hürriyetin heykeli yükselcektir." Çağın bütün "medenî ve ileri milletlerinde" sembol" budur.²⁷

Fakat ne yazık ki geçen dört senede Türkiye demokrasi kaidesi üzerine hürriyet âbidesini değil, hâlâ

27. Dıranas, "Kaide Hazır Amma...", Zafer, 16.11.1949

tıpkı eski devirlerde olduğu gibi şahısları oturtmaya devam etmektedir. Hürriyet âbidesinin üzerine oturacağı kaide hazırdır, ama bu kaidenin üzerine oturtulacak hürriyet âbidesi için büyük bir fedakârlık ve sağduyu lazımdır.

Ahmet Muhip için hürriyet "Memleketin dertlerini apaçık münakaşa edebilmek, bir takım hakikatlerin üzerine çekilmiş kara perdeleri bir ucundan tutup sıyırmak ve bunu hiç bir kuşkuya düşmeden, hiç bir demir parmaklık gölgesi görmeden huzur-ı kalple yapabilmektir. Hürriyet kafanın ve ruhun selâmette olmasıdır; kelleyi koltuğa aldıktan sonra yazabilmek değil"dir.²⁸

En kutsal insan dâvâsı olan hürriyet alabildiğine bir hınç boşaltma, ona buna saldırma, küfretme, tehdit savurma demek değildir. Bilakis hürriyet "fikrin fikir olarak, serbestçe ifade ve tesbit edilmesi" şeklinde anlaşılmalıdır. Hürriyet ve demokrasinin temelinde "saygı" vardır. Sözüünü ettiğimiz saygı fikre ve fikirlere saygıdır. "Demokrasiye haysiyetini, hürriyete de mânâsını veren şey ancak fikre ve fikirlere saygıda başlayıp yine saygıda biter."²⁹

"Hürriyet lâfta değil fiildedir" diyen Dıranas, memleketin hürriyetine yönelmiş her harekete her zaman, ama, gücünün yettiği kadar şiddetle mukabele etmekten geri durmamıştır. Ferdî hürriyetin önemine inanan şaire göre "hürriyetimizi başkasının hürriyeti aleyhine kullanmamak esası ferdî hürriyetin en büyük teminatıdır."³⁰

Hürriyetin bir millet için, fert için ve insanlık için önemi çok büyüktür. Hürriyet olan bir memlekette herkes dilediği şekilde düşünmekte ve konuşmakta hür olur. Bir hürriyet ve demokrasi rejiminde, fikrini ve düşüncesini herkes her istediği şekilde, iyi niyetle,

28. Dıranas, "Demokles'in Lânet Olası Kılıcı", Zafer, 7.5.49

29. Dıranas, "Hürriyeti Çekemeyenler, Fikirsizler, Kısırlar..." Zafer, 2.2.1950

30. Dıranas, "O Gemi", Zafer, 30.3.1951

millet ve memleket menfaatine zarar vermeyecek şekilde beyan edebilir. Hürriyet "tatlı şeydir, çekici şeydir, ideal olandır." Fakat zahmetlidir, "gülü seven dikenine katlanır" sözü en fazla hürriyete yaraşır. Hürriyeti sevenler, isteyenler, zahmetine, cevr ü cefâsına ve mükellefiyetine katlanmalıdır.³¹

Bizim memleketimizin de selâmeti, rejimimizin realitesi; fikirleri ve vicdanları baskı altına almak memleket üstünde bir ölüm sessizliği yaratmak, hürriyete şaş örtmekle var edilemez, vatandaşa insan olduğunun şeref ve idrakini bahşetmekle gerçekleştirilir. Dıranas'a göre "hürriyetin âşığı" halktır. İdareciler her fırsatta hürriyeti yok etmeğe yönelirler. Zayıf, maksatsız, "cebin" makam sahipleri işlerini kolaylaştırmak iktidarlarını perçinlemek için hürriyeti kilit altına sokarlar. Ama büyük idealist ve cesur devlet adamları hürriyet âşığı halkı, hürriyet içinde mesut etmenin sırrını ve kuvvetini kendilerinde bulurlar. "Büyük idareciler" rahatı, huzuru az olan, daima mücadele içinde yaşayan ancak hürriyete saygıları sayesinde, hürriyeti baş tacı ettikleri için, daima az yanılan az hata yapan kişilerdir. "Çünkü hürriyet, hatalarını, yanlışlıklarını, şaşmaz bir pusula gibi onlara işaret eder. Böylece aynı makamlarda aynı şahıslar kalmasa bile, bu harikulâde murakaba pusulası sayesinde gemi rotasını şaşmaz."³²

Hürriyet ve demokrasi rejiminin yurdumuzda uygulamaları aksayınca, şair, bunun sebeplerini "toplum olarak medeniyet ve teknik imkânlarımızın, fert olarak da kültürümüzün ve bilgimizin eksikliği" şeklinde tesbit eder. Şaire göre bir millet hürriyete lâyık dereceye gelmemişse o ülkede ya hürriyet yahut da o millet

31. Dıranas, "O Gemi", a.y.

32. Dıranas, a.y.

Dıranas, "Rüyasına Gir Yeter", Zafer, 10.6.1949

zarar görür. Çünkü hürriyet "belli bir medeniyet seviyesinin çocuğudur." Onun için yurdumuzun da hürriyet ışığından nasibini almasını istiyorsak, yurdumuzda "hürriyetin iklimini" oluşturmak mecburiyetindeyiz. Bu konuda da görev, adları "aydın" çıkmış fakat gerçek münevverlikle tam ilgisi henüz şüpheli olan okumuş yazmışlara düşmektedir. Bu gibi kişiler hürriyete lâıyklik konusunda tam bir seferberliğe katılmalıdır. Yoksa "hürriyet iştıyakı, hürriyetin kutsallığı veya bunların teraneleri, nutukları bir memlekette hürriyeti barındırmaya yetmez. "Evet, hepsinden önce, onun yaşamasını ve devamını sağlayacak iklimi yaratmak lâzımdır." Bu da büyük fedakârlık ve sağduyuyu gerektirir.³³

Türkiye'de demokrasiyi yerleştirme ve yaşatma çalışmaları 1945'ten sonra hız kazanır. Bu yıldan sonra aydınlarımız demokrasiye giderken tutulacak yolu tartışırlar ve bu konuda bir arayış içine girerler. Hürriyet ve demokrasiye gönülden bağlı olan Dıranas da demokrasiye ve hürriyete çıkan yol konusunda araştırmalar yapar, fikirler beyan eder. Aydın bir Türk gazetecisi olarak Fransa'da, Amerika'da, İngiltere'de hürriyet ve demokrasinin doğuşu, gelişimi, kuralları ve gaziletleri konusunda yaptığı incelemeler ve tercümelerle kamuoyunu aydınlatmaya çalışır. Hürriyet ve demokrasi konusunda Dıranas'ın örnek aldığı model batı demokrasisidir.

Tarihlerin belirttiğine göre batıda ve dünyada hürriyet ve demokrasinin gelişi iki yoldan olmuştur. Bunlardan biri halk tabakası arasında uzun bir zaman içinde olan sosyal mayalaşmanın neticesi, birden bire patlak veren bir isyan şeklindedir. İkinci yol ise, halk istibdada isyan edecek duruma gelmemişken bir takım aydınların kıymetli bir irade ile ortaya çıkıp onu toplumun vicdanına yerleştirmek üzere, kendilerine halkın ve-

33. Dıranas, "Hürriyetin İklimi", Zafer, 13.10.1950

kâletini vererek istibdadla, kanunsuzluklarla mücadele etmesi şeklinde olur. Ahmet Muhip'e göre bizdeki demokrasi hareketleri bu ikinci şekilde başlamıştır. O halde hürriyet ve demokrasiye giderken tutacağımız yol kendi kendimizle, kendi alışkanlıklarımızla, menfaatlerimizle, hürriyet ve demokrasiye karşı koyan her türlü tarafımızla "ikinci bir kurtuluş savaşı yapmak ve bu savaşta mutlaka zafere" ulaşmaktır. Bunun için de her şeyden önce ve mutlaka bencilliğimizden vazgeçmemiz şarttır.³⁴

"Garp dünyasından asırlarca geri kalmamıza sebep olan devlet idaremiz ve anlayışımızdaki "iptidaîlik" idare sistemimizdeki eskilik ve idrakimizdeki geriliktir" diyen Dıranas'a göre "habîs şahıs ihtiraslarına âlet olagelen kavmî zihniyetten" kurtulmak zorundayız. Demokrasi mücadelesinin mesuliyet payını omuzlarında taşıyanların bu bir sürü "bencillik, şahsî ihtiras, tuzak, dolap, baskı ortasında ana dâvâyı yitirmemiş olmaları" şarttır.³⁵

Dıranas, Türkiye'de yerleşmesini istediği hürriyet ve demokrasi rejiminin ruhunu Fransız demokrasısından almıştır. Dıranas'ın bu anlayışına göre "demokrat olmayı" şöyle özetlemek mümkündür: Demokrat olmak, bir milletin rüşünü ispat ettiğine inanmak, onun kendi kendini idare edebileceğini kabul etmek, hürlük, eşitlik, adalet fikirlerine tutkun olmak, her türlü imtiyazın aleyhinde olmak, Fransız ihtilâlinin insan hakları beyannamesine uygun olarak bütün insanların hukuk itibarıyla birbirine eşit bulduklarına iman etmek, her hangi bir hamal ile bir bankerin yahut âlimin memleket işlerinin idaresinde aynı derecede rey sahibi olmasına taraftar olmak demektir. Yalnız bu tarifte demokrasinin siyasî tarafı göz önüne alınmıştır. Bu tarifi demokraside insan anlayışıyla tamamlamak gerekir.

34. Dıranas, "Demokrasiye Giderken Tutulacak Yol", Zafer, 30.6.1949

35. Dıranas, "Beşerî Dev", Zafer, 22.6.1949

Dıranas'a göre "her insan bir siyasî hayvan" değil, biraz da "iktisadî bir hayvandır." Sadece Siyasî cumhuriyet insana hakimiyet kudretinin sadece bir parçasını verir. Demokratik idare sisteminde fert yalnız yukarıdan gelen emirle idare edilmekten kurtulur; seçtiği milletvekilleriyle bizzat hükümet işlerine katılır. Ama bir vatandaşın geçimini temin için yaptığı bir iş vardır. Ekonomik yönüyle, üretme, satma, satın alma ve tüketme yönüyle de insanın hür olması gerekir. "Gerçek demokrasilerde vatandaşlar arasında sadece siyasî münasebetler bakımından değil, iktisadî münasebetler yönünden de adalet sağlayan bir idari, bir içtimaî ve siyasî düzen olmalıdır."³⁶

Sonuç olarak, demokrasi insanın bütün faaliyet sahalarını kavramalı, sadece siyasî sahada değil, iktisadî alanda da bulunmalı ve sağlanmaya çalışılmalıdır. Siyasî hakların bütün vatandaşlara dağıtılması gibi iktisadî hakları ve iktisadî faydalanmaları da bütün vatandaşlar arasında yaymaya çalışmak gayesi güdülmelidir. Fransız, İngiliz ve Amerikan demokrasilerinin takip ettiği yol budur.

Gerçekten demokrasinin özü, ruhu, devamlılığının faktörü sosyal adalet prensibidir. Bu prensip ancak topyekûn demokrasiyi kurmakla gerçekleştirilebilir.

Demokrasinin feyzi ve faydaları pek çoktur. Demokrasiz cumhuriyet olmaz. Hürriyet ve demokrasiziz "çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne" ulaşmak mümkün değildir. "İmparatorluk coğrafyası küçüle küçüle anavatan sınırlarına dayanmıştır. Biz artık bir evin içinde bir aileyiz. Dâvâlarımızı, meselelerimizi bir dost meclisinde oturup konuşur, tartışır gibi münakaşa ve halletmeliyiz. En aykırı fikre ve görüşe sahip iki kişinin birbiriyle dost da kalabilmesi, kolkola da gezebilmesi"

36. Dıranas, "Topyekûn Demokrasi", Zafer, 17.6.1949

çareleri demokrasilerde aranır. Demokrasi halk egemenliğine dayandığı için vatandaşların değerleri yaşlarıyla değil, kafa haysiyetleriyle ve ruh kuvvetleriyle ölçülür. Vatandaşlar yaşlarına göre değil işlerine göre ayırt edilir. "Demokrasi sayesinde iktidar olabilmenin tek yolu kalmış olur: Halkın sevgisini kazanmış olmak. Sevgi korkutmak ve yıldırma ile kazanılmaz. Çünkü her ne kadar sevgide korku da varsa,^{da} korkuda sevgi yoktur."³⁷

Demokrasinin sağladığı insan eşitliğinin yanında en önemli ve büyük faydalarından biri de hiç şüphesiz "herkesin doğru bellediği, inandığı yoldaki fikir ve kanaatlerini açıklamakta, tartışmakta serbest olmasıdır. "Demokrasi rejiminin en güzel, en faydalı tarafı zaten budur."³⁸

Demokrasinin en güzel, en faydalı taraflarından biri de mes'eleleri ve hakikatleri tartışmaların kaynağından çekip çıkarmak imkânını sağlamasıdır. Çarpışan fikirlerin ortaya koyduğu cevher daima hakikatin ta kendisidir. Çünkü böyle oldu mu artık karaya ak, aka kara demek mümkün değildir. Artık "bildimciler" meydana boş bulmaz olurlar. "Fakat tartışma derken, eşit hürriyetle ve yalnız memleketin yüksek menfaatleri göz önünde tutularak, sadece iyi niyetle yapılacak tartışmayı kastediyorum. Yoksa ben elime almışım silahı, geçmişim senin karşına, emreden bir sesle "gel bakalım, tartışalım" diyorum. Buna tartışma değil, çarpışma da değil, olsa olsa devşirme, hakikati devşirme derler."³⁹

1950 seçimlerinde, seçim ortamının gerginliğinin artmasıyla Dıranas'ın üzerinde durduğu en önemli konu iktidarla muhalefet arasındaki ilişki olur. Bu konuda yazdıkları kısaca şöyle özetlenebilir: "Bütün demokrasilerde, genellikle, muhalefet daha sert konuşur. Çünkü

37.Dıranas, "Aldı Kanun Bakalım Neyledi", Zafer, 6.8.1949

38.Dıranas, "Tenzih ve Taharet", Zafer, 6.3.1950

39.Dıranas, "İşte Fark", Zafer, 10.2.1950

muhalefetin yaptığı şey tenkittir. Demokrasinin Türkiye'de tam yerleşmesi için iktidarın da artık bu anlayışa girmesi gerekir. "Demokrasinin en mantikî tezahürlerinden biri budur."⁴⁰

Gerçekten yurdumuzda demokrasinin gelişmesinde 1950 seçimlerinin büyük bir önemi ve yeri vardır. Bu seçim demokrasi yolunda bir imtihandır. Dıranas'a göre de 1950 seçimleri "bu memleketin makadderatında bir dönüm noktası"dır. Bunun için Dıranas herkese şu tavsiyelerde bulunur: Bu seçimleri "medenî insanlara, garplı milletlere has başarı ve anlayışla geçirmemiz, hangi partiden olursak olalım cümlemizin aynı kaderle bağlı bulunduğumuz bu vatan, bu memleket, bu birlik, bir kelimeyle, topyekûn millî makadderatımızı" göz önüne almamız gerekir. Gerçekten sadece demokrasinin değil, hiç bir memleket davasının şirretlikle, göz dağıyla, bulanık suda balık avlamakla kazanılmasına artık imkân yoktur. Meseleleri efendiliğin, hem dünya, hem memleket nizamı ve anlayışının, vekârin, memleketseverliğin ve her türlü şahsî ihtirasların, ikbal endişelerini yenecek bir idealizmin çizdiği ciddî ve medenî istikâmette aramak ve ancak o yolda bulmak ve kazanmak zorundayız."⁴¹

Dıranas'ın üzerinde durduğu önemli konulardan biri de demokrasi istismarıdır. Yurdumuzda kötü niyetli kişiler demokratik ortamı istismar edebilirler. Kendi kötü amaçları için demokrasinin getirdiği avantajları kullanabilirler. Bunlara parti istismarcılığını da katabiliriz. Halbuki hangi partiden olursak olalım memleketimizin iyiliği, demokrasimizin selâmeti ve bizi medenî milletler seviyesine ulaştıracak ileri inkılâp hareketlerimizin bekâsı adına, beyhude ve tehlikeli mevzulardan uzak kalmak zaruretindeyiz. Çünkü bu memlekette demokrasiyi gerçekleştirmek için tarihin zaruret çanı

40. Dıranas, "İşte Fark", a.y.

41. Dıranas, "Doğru ve Güzel Yol", Zafer, 19.11.1950

çalmış bulunuyor. Bunu birbirimizi yiyerek, birbirimizin kanını dökerek değil, biribirimizi anlayarak ve severek yapmaya mecburuz.

Bir memlekette hürriyet ve demokrasiyi kurmak elbette büyük zorlukları aşmayı, büyük fedakârlıkları gerektirir. Her şeyden önce hürriyet ve demokrasiyi istemek, onu yerleştirmek gerekir. Ayrıca yerleştirmekle kalmamak, onun yaşamasına çalışmak da lâzımdır. Bunun için "mazinin acı tekerrürlerine düşmemeye" gayret edilmelidir.

Dıranas'a göre demokrasilerin en önemli unsurlarından biri de demokrasilerde lider faktörüdür. Demokrasi lider "demokrasi dâvâsından, halk hakimiyeti inancasından vazgeçilemeyeceğini, millî selâmet aleyhine hiç bir zümre veya şahsî taviz verilemeyeceğini bağırcağıdır."⁴² Bu konuda eski anlayışların ve davranışların terkedilmesinin demokrasinin kurulmasında şart olduğuna işaret eden Dıranas, bütün yapılarıyla halkta ve aydında bir demokrasi ahlâkı yerleştirmeye çalışır. Ona göre demokraside lider konusu şöyle özetlenebilir: "Demokraside şef ve üstün adam yoktur, mes'ul adam vardır. Mesul adam da millet iradesini vücudunda duymasını bilen adamdır. O, omuzlarında taşıdığı millî sorumluluğun ağırlığı ile sâde bir vatandaş olma vasfını şahsında birleştirmesini bilmiş adamdır."⁴³

Dıranas, sonuçta, millî bir mücadele olarak gördüğü hürriyet ve demokrasi mücadelesinde, herkesi sorumlu sayar. Ona göre "demokrasiyi yerleştirmenin ve onun gerektirdiği siyasî ve sosyal hayatı geliştirmenin en kestirme yolu karşılıklı anlaşmadır. Hangi partiden olursak olalım hepimizin istediği, dilediği tek şey; hürriyet ve demokrasinin gerçekleşmesi, bu mefhumların Türk cemiyetinin tabii bir uzvu haline gelmesidir."⁴⁴

42. Dıranas, "Son Cevap", Zafer, 10.8.1949

43. a.y.

44. Dıranas, "Maksut Bir Amma", Zafer, 6.2.1950

3 - SOSYAL FİKİRLERİ

Memleketimizin fizikî şartları insanımızın sosyal ve "moral" yapısı ve zamanla değişen dünya karşısındaki Türkiye'nin durumu, Dıranas'ın yazılarında üzerinde durduğu konulardandır. Özellikle Zafer Gazetesinde "Gün Geçerken" başlığı altında yazdığı yazılarında, Türkiye'nin aksaklık ve eksiklerini ortaya koyan şair, ilgili ve yetkilileri uyarmaya ve halkı aydınlatıp kamuoyu oluşturmaya gayret etmiştir.

Dıranas'a göre memleketimizin "acı" realitesi şudur: "Biz, bir ortaçağ düzeni devam ettiren köylülerle yapmacık bir medenîliğe teşne büyük şehir halkından mürekkep garip bir topluluğuz. Büyük şehirlerimizle köylerimiz, dünyanın iki ucunda yaşarmışçasına birbirinden uzaktır. Bizi en basit araba yolu bile birbirine bağlamaz." Böyle bir memleket ve insan tablosu çizen Dıranas, yer yuvarlağını bir baştan bir başa çark etmeyi, meselâ, Şiirt'teki bir köyümüze gitmekten daha kolay görür. Memleketimizin içinde bulunduğu bu durumdan üzüntüyle söz eden şair için vatanın mutlak mânâsı "Anadolu'nun herhangi bir ücra yerindeki üç beş haneli viran köydedir."¹

Memleketimizin fizikî alt yapısı, Cumhuriyetten sonra yapılan çalışmalarla istenilen seviyede kurulamamıştır. Lozan'dan sonra kabul edilen "asrîleşme" ve "çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkma" çalışmaları başarılı olamamış, Türkiye'de sosyal ve özellikle moral yapıda, eskiye nazaran bozulmalar meydana gelmiştir. Özellikle gün ile geçmiş arasında mukayese yapan Dıranas'a göre bu bozulma ve farklılaşma üzerinde hassasiyetle durulması gerekir. Geçmişe göre "biz, varını yoğunu kısa bir zamanda yiyip bitiren bir kumarbaz mirasyediye bile benzemiyoruz. Bize öyle hal oldu ki, şimdi bir Süleymaniye'yi yapmak değil, onun güzelliğini anlamaktan; Itrî'nin

1. Dıranas, "Vâdeden İşsizlik", Zafer, 4.5.1949

emsâlsiz sesini yaratmak değil, onu duymaktan âciziz. " diyen şaire göre biz " kadırgaları karadan aşırarak nerde elden aldığımız mükemmel gemileri denizde yüzdürmekten âciziz; atalarımız şakır şakır Viyana'ya kanatlanmışken şurda Çaldıran'a yol yapmaktan âciziz." Hüzünle, acıyla, öfkeyle âcizliğimizi itiraf eden Dıranas, Türk milletini "cânım kırk odalı konağı bırakıp bir gecekonduya oturan" insana benzeterek ağlamaklı olur. Ayrıca milletimizi insanlık ailesi içinde, her bakımdan çok arkada, gecikmiş, çocuk kalmış bir cemiyet olarak gören Dıranas, bu mesafeyi çok kısa bir zamanda kapatmak istegindedir. Bunun için, önce milletimizin çeşitli meselelerini teşhis etmek, sonra da meselelerin çözüm yollarını aramak ve çözüm için çalışmak şarttır. Dıranas'a göre sosyal meselelerimizden biri, Lozan'dan sonra yoğun olarak bizi etkileyen "garpçılık" anlayışıdır.

a) Garpçılık

Batı dünyası ile başlayan ilk ilişkilerimizden sonra, bizde bir "garp hayranlığı" doğmuştur. Tanzimat fermanı iyi, sağlam, esaslı ve gerekli bir başlangıçtır. Çünkü o, her şeyden evvel "halka, hakka ve adalete" dönmeyi ister. Fakat Avrupa hayranlığında sona erer. Tanzimat fermanının boğazın yalılarında dışarı çıkmayan "frenk dadılı", alaturka piyanolu, "Zavallı Necdet zevkli" alafranga beylerle pek alâkası yoktur. Tanzimat bize getire getire bir aşağılık duygusu getirmiştir. "Tek gözlüklü Abdülhâkâmî Bey'e verilen bütün pâyeler, âzamlıklar, ebcdiyetler hep Tanzimatın ruhlarımızda yarattığı aşağılık" kompleksindedir. Tanzimat'ın ruhlarımıza yerleştirdiği aşırı garp hayranlığı "gümrük hamalından deniz erine kadar" her gördüğümüz Avrupalı ve Amerikalıya başımız üstünde yer verir olmamız, bize Tanzimat'tan yâdigar bir illettir. Dıranas bu durumu şöyle izah eder: "Yüzyıldan beri garp hayranlığı içinde dışarıdan habire

şekil aldık, içeriden habire muhteva, öz verdik. Binlerce yıllık bir tarih örsünde dövüle dövüle, bir coğrafya imbiğinden süzüle süzüle değer almış nice erdemliliklerimizi, gide gide boş, gülünç özentilere kurban ettik. Durmadan iç zenginliği verdik, şatafat aldık. Ahlâk güzelliğini makyajla değiştik."²

Biz her konuda olduğu gibi garpla olan ilişkilerimizde de çok iyi ve isabetle başladık fakat gerisini denk getiremedik. Tanzimat'tan bugüne kadar fertler değişti, dünya anlayışımız değişti, fakat "Tanzimat'la ortaya çıkan iki parçalı insan tipi" olduğu gibi kaldı. Şaire göre, bu, kendini yitirmiş, yüzyıldır onu arayıp duran mustarip insan tipidir. Bu insan tipi millî, tarihî ve coğrafî şahsiyetini garp hayranlığı yolunda kaybetmiştir." Garp hayranlığı bizim için bir hastalık haline gelmiştir. Hastamızı, daha doğrusu hastalığımızı anlamalıyız. Çünkü "Tanzimat, yani birbirine geçmiş iki zevk, o sosyal hüsnâlık ruhlarımızda hâlâ sürüp gidiyor; her şey, her değer hükmü bu cemiyet garîbesinin bir devamıdır."³

Garp hayranlığından giderek nefret eden Dıranas, bu hayranlığın batının yanlış anlaşılmasından kaynaklandığını belirtir. "Garbın mânâsına değil, dışına, kalıbına bir düşkünlük, garbın haddizatında gülünç olan taraflarına bir özentî, basitini, kabasını, hattâ ayıbını taklit ve bütün bu bizi maskara eden yakıştırmalar yetmiyor muş gibi bir de meselâ, kasap çıraklığından asker olmuş da gelmiş bir onbaşıya kadar düşen garplıya yaranma çabası ve kendimizi aşağı görme belâsı!" En korkuncu da hastalık haline gelen bu davranış, milletin en amansız hastalığı olmuştur. Nadiren "tam münevvere ârız olan bu hastalık" daha çok büyük şehirler halkı ve hele yarı münevver tabaka arasında tahribat yapmıştır.

2.Dıranas, "Zavallı Necdet", Zafer, 7.11.1949

3.Dıranas, "Van Gegh'un Yolu", Zafer, 16.10.1949

Batı hayranlığı ve taklitçiliği devirlere göre bazen Fransa'ya, bazen İngiltere'yi, bazen de Amerika'yı büyük ve erişilmez görmemize sebep olmuştur. Tanzimat'tan beri devam eden bu anlaşılmasız tutumumuz karşısında Dıranas'ın tesbiti şudur: "Bizim garp toplumuna benzer bir hâle ihtiyacımız var, ama erişmek için taklit etmek ve hayran olmak değil, yaratmak gerek!"⁴ Ayrıca batı medeniyeti karşısında geri kaldığımızı kabul eden Dıranas, sebep olarak "Rönesans denen mucizenin dışında" kalmış olmamızı gösterir.

Avrupa medeniyeti karşısında "geriliğimizi itiraf" eden Dıranas'a göre, bu medeniyetin o kadar imrenilecek tarafı yoktur. Bu medeniyet karşısında fert olarak, millet olarak kendimizi daha küçük, daha aşağı görmeye hakkımız yoktur. Onlardan alacağımız pek çok şey olabilir, doğru, fakat onların da bizden alacağı çok şey vardır.⁵

Avrupa medeniyeti karşısında takındığımız tavır "sosyal ve mistik hayatımızı" sarımsı, milletimizde bir "ahlâk-vidan buhranına" sebep olmuştur. Bu buhranın en büyük "tahribatı aile müessesesinde" başlamıştır. "Bu müessese bugün temelleri kayık sıvaları dökük, kapıları, pencereleri perişan, yana yatmış, âdeta içinde barınılmaz hâle gelmiş bir bina manzarasındadır." Boşanma dâvâları "dehşete düşürecek derecede" artmış, evlat terbiyesi, ana baba otoritesi sıfırın altına düşmüştür. Cemiyetimizde görülen her türlü bozukluklar ve maskaralıklar ailede başlamış bu buhranın sonucudur.⁶

Âdet ve geleneklerimizi de "tahrip etmeye" devam eden Avrupa medeniyeti "yılbaşı" gibi ne olduğu, nereden geldiği bilinmeyen âdetleri yaşamamıza, "mübârek" seviyesine çıkarmamıza sebep olmuş bizi iyice maskara etmiştir.

4. Dıranas, "Hayli Siyasî", Zafer, 6.11.1949

5. a.y.

6. Dıranas, "Vicdan Buhranı", Zafer, 8.11.1950

Bizi bu kadar rencide eden Avrupa medeniyetinin, bugünkü durumunu da Dıranas şöyle özetler: "Muazzam, muhteşem Avrupa medeniyeti moral bakımından bir iflâs halindedir. Yeni dünyanın temposuna ve çeşnisini kavramaktan âciz bir takım politikacılar ve devlet adamları, sadece akla dayanmış garp medeniyetinin mukadder can çekişmesi üzerinde iptidâî ve ahmakça bir savsama politikasıyla her şeyi yoluna koyabileceklerini sanmakta devam ediyorlar. Onlarda sıfırdan aşağı düşmüş bir mistisizm öbür tarafta dört yüz milyon Çinliyi, kütleler halinde ölüme bile tebessümle gönderiyor. Bu bakımdan bizim Kore'de akıllara hayret veren muharebelerimiz de kuru aklın değil mistisizmin zaferi sayılmalıdır."⁷

b) Sosyal Mes'eleler

Günlük bir gazetede köşe yazarlığı yapan bir gazeteci sosyal meselelere ilgisiz kalamaz. Zaten memleketin ve halkın bütün dertleriyle ilgilenmek amacı güden bir gazetecinin üzerinde duracağı tek konu da "sosyal konular"dır. Sosyal hayatımızın her yönüyle ilgilenen Dıranas, gördüğü aksaklıkları tesbit etmiş, bunların sebeplerini, sonuçlarını tesbit etmiştir. Dıranas'ın tesbit ettiği sosyal meseleleri, bunlarla ilgili tesbitlerini ve tekliflerini şöylece özetleyebiliriz:

aa) Bürokrasi

Dıranas'ın tesbitine göre memleketimizin ıstırap çektiği tek şey "bürokrasi"dir. Bürokrasideki aksaklıklar ve istismarlar "ileri derecede" artmıştır. Devlet dairelerini dolduran memurlar devletin hizmetinde değil, "bir zihniyet ve bir mekanizmanın" kurbanıdırlar. Çalışmalarında milletin ve memleketin çıkarlarını düşünmezler. Devlet dairelerine ihtiyacın çok üstünde çe-

7. Dıranas, "Mantık Zelzelesi", Zafer, 7.12.1950

şitli niyetlerle alınan memurlardan "kurban oldukları zihniyet ve mekanizmalar" dışında bir fayda beklemek mümkün değildir. Bürokrasiyi düzenlemek ve düzeltmek "milletin hayrına" bir iş olacaktır. Çünkü "bu memleket bütçesinin yarısından fazlası memur maaşına gitmektedir. Devletin, devlet olarak geliri, millettten hizmet karşılığı olarak aldığı vergilerin üçte ikisi sadece bu devlet ve millet hizmetlerini tedvire memur olanların ödeneğine gidiyor." Bunun için bir düzenleme yapılmalıdır, çünkü "alabildiğine suistimal edilmiş bir bürokrasiyle karşı karşıyayız" diyen Dıranas'a göre "bugünkü devlet mekanizmasında, kimsenin burnunu kanatmadan, kimseyi rızkindan etmeden, son derece rasyonel bir tasfiye yapmak içten değildir."⁸ Yığınlarla insanın geçim vasıtası olan devlet dairelerinde bir memur enflasyonu başlamış, bu enflasyon millî istikbâli açıkça tehdit eder hâle gelmişse; devletin ilk ve âcil vazifesi, her ne pahasına olursa olsun, millî istikbâli kurtarmak için memur fazlalığını "bertaraf" etmek olmalıdır.

Devlet dairelerini bugünkü kadro mevcudunun yüzde kırkı veya yüzde ellisiyle çevirmek, üstelik daha verimli ve rasyonel kılmak mümkündür. Ancak memur enflasyonu da bir çarpıda halledilecek işlerden değildir. "Her ne kadar memurlar rastgele, tavsiyeli, arkalı tayin edilmişlerse de; yine de devletin vatandaşın ekmeğiyle oynamaya hakkı yoktur. Ancak millî menfaatlerin âmmenin menfaatlerinin her türlü menfaatin üstünde olduğu düşünülerek, zamanla bu enflasyonun önüne geçmek mümkün olur."⁹

Dıranas memur enflasyonunu kaldırmakla memuru kalkındırmanın mümkün olabileceği görüşündedir. On binlerce memur ailesi iki odalı evde ve gecekonduda oturmaktan kurtarılabilir. Gayri sıhhî şartlarda, daracak

8. Dıranas, "Tasfiye", Zafer, 9.2.1951

9. Dıranas, "Memur Enflasyonu", Zafer, 13.2.1951

evlerde oturan ve fakir bütçesinin üçte birinin fazlasını kira diye ödemekten kurtarılan memur, görevinde daha verimli, daha başarılı olur. Bu konuda, memurlara mesken yapılması "mutlaka gerektir" görüşünü savunan Dıranas, mesken yapılamadığı takdirde memura "mesken tazminatı" ödenmesini uygun bulur.

Bürokraside yapılacak düzenlemelerin hep yarım yamalak kaldığını belirten şaire göre "artık yarım tedbirlerle, idare-i maslahatla, hatırla, gönülle bu devlet gemisinin bir santim daha ilerlemesine imkân kalmamıştır. İşleri artık kökünden; prensipler, plânlar, akıllı tedbirler yolundan halletmek zamanı gelmiştir."¹⁰

bb) Sağlık

Memleketimizin üzerinde durulması gereken meselelerinden biri de sağlık meselesidir. Dıranas daha çok "çocuk sağlığından" söz eder. "Çocuk sağlığı dâvâsı" memleketimizin "başta gelen" dâvâlarından. Yapılan istatistiklere göre dünya memleketleri içinde genel nüfusa oranı bakımından "en doğurgan" millet Türklerdir. Buna karşılık en az artan da biziz. Bunun sebebi ise, medenî milletlere göre memleketimizde ölüm oranının fazla olmasıdır. Medenî memleketlerde ölüm oranı senede binde on iken, bizde bu miktar binde yirmi altıdır. "Senelik doğum miktarımız 792 bin, ölüm miktarı ise 468 bindir. Umum nüfusumuza göre senede 324 bin artıyoruz." diyen Dıranas çocuk sağlığına ve nüfus meselesine lâyık olduğu ehemmiyet verilmiş olsaydı, dâvâ rasyonel bir tarzda ele alınsaydı, bir nüfus plânı yapılırsa, gerekli teşkilât kurulup, çocuk sağlığı korunup nüfusumuzu artırma işinde maddî manevî fedakârlıklardan kaçınılmasaydı bir batın ortalama otuz iki sene hesap edildiğine göre, Türkiye Cumhuriyeti bir batında hemen hemen iki mis-

10. Dıranas, "Mesken Tazminatı", Zafer, 26.1.1951
 _____, "Saraçoğlu Mahallesi", Zafer, 30.1.1951

li nüfusa sahip olabilirdi."¹¹ Dıranas'a göre çocuk sağlığı dâvâsı çok önemli ve milyonlar isteyen bir dâvâdır.

cc) Karaborsacılık

Savaşlar milletlerin sosyal ve ekonomik dengelelerini etkileyen olgulardır. İkinci dünya savaşı yurdumuzda bir "kıtlık ve kıran"ın başlamasına ve uzun müddet devamına sebep olmuştur. Açlık ve yoksulluk denen felâket ölüm, hastalık doğurmuş, göçlere sebep olmuştur. Karadeniz bölgesi gibi yurdumuzun çeşitli bölgelerinde verem v.b. gibi salgın hastalıklar baş göstermiştir. Bunun sebebi savaştır, savaş münasebetiyle karaborsacıların alabildiğine boş bırakılmasıdır. Dıranas'a göre, karaborsacılara gösterilen bu kayıtsızlık o kadar ileri derecededir ki "adına düpedüz teşvik denilebilir." Çünkü 1939'dan önceleri zenginlerle sonraki zenginlerin mukayeseli bir istatistiği yapılabilse, namuslu insanların şaşkınlıktan ağızları bir karış açılır, tek bir gece içinde, tek bir muameleyle zengin olanlar pek çoktur."¹² Bu zenginlerin kasasına girenler fakir fukara kesesinden devlet ve millet hakkından sızdırılmıştır.

1951 yılında da fiyatların sinsi sinsi artmaya başlamasının sebebi de Kore savaşlarıyla dünyanın nazikleşen hâlidir. Bu fiyat artışlarının arkasından karaborsa ve istifçilik gelecek diye düşünen Dıranas'ı olaylar haklı çıkarır. Toptan mal alınmaz olur. Elden ele aktarılacak bir liralık malın değeri üç liraya çıkar, istifçilik ve vergi kaçakçılığı başlar. Böyle bir ortamda "devlet gemisinin" yürümesi "halkın sıkıntıdan" kurtulması mümkün olmaz. Dıranas'a göre İkinci Dünya Savaşı'nda yapılan hatalar tekrarlanmamalı ve gereken tedbir tez elden alınmalıdır.¹³

11. Dıranas, "Çocuk Sağlığı", Zafer, 7.1949

12. Dıranas, "Karadenizdeki Kıtlık ve Kıran", Zafer, 16.12.1949

13. Dıranas, "Beliren Tehlike", Zafer, 6.2.1951

çç) İnsan Emniyeti

Cumhuriyetten ve özellikle 1945'ten sonra köyden şehire akın, şehirlerde nüfus artışına sebep olmuştur. Yeniden şehirleşme ve şehirlerde nüfus yoğunluğu bir çok meseleyi de beraberinde getirmiştir. Şehirlerdeki nüfus yoğunluğunu meydana getiren insanların ayrı çevrelerden gelmişler, şehirlerdeki yeni ve farklı hayat düzenine uyum sağlayamamışlardır. Bu sebeple şehirlerde insan emniyetini tehdit eden "sokak sarkıntılık"ları başlamıştır. Gece olsun gündüz olsun bazı semtlerde ve caddelerde; erkekleriyle dahi sokağa çıkmaya cesaret edemeyen aile kadın ve kızlarının iffet, haysiyet ve şereflerine tevcih edilen çirkin saldırganlıkların ciddiye alınması ve önlenmesi lâzımdır.¹⁴ Bu konuya yazılarda çokça yer veren Dıranas, kızgınlıkla başkent Ankara'da demokrasiyi sokak ortasında namuslu kadınların ırzına saldırmak hürriyeti sananlara ateş püskürür. "Gece denen karanlığın kahbeliğinden cesaret alarak ailelerin, namusların önüne çıkanlar" önlenmelidir. Çünkü inzibat "bir cemiyeti ahenk ve emniyet içinde tutan; kanun ruhuna sadık ve sadece sosyal bir teyakkuz ve tedbir klişesiyle ifâde edilebilecek olan" şeydir. Inzibat güçleri de bu tarife uygun olmalı ve bu tarife uygun davranmalıdır.¹⁵

Şehrin ve insanın düzenini, emniyetini tehdit eden ikinci bir tehlike de trafik, "klakson gürültüsü"dür. Gerçekten şehirleşmenin getirdiği çevre meselelerinin en önemlisi trafik ve klaksonlardan çıkan gürültüdür. Bir "klakson cehennemi" dönen şehirde yaşamak iki vatandaştan birini hasta edecek durumdadır. Dıranas klaksonun zararlarını yazılarında tesbit eder, belediyeden ve şoför vatandaşlardan "klakson kıyametine" son

14. Dıranas, "Bir İran Gazetesinin Yayını", Zafer, 19.8.1950

15. Dıranas, "Şehrin Emniyeti", Zafer, 5.12.1949

vermelerini rica eder.¹⁶ Çünkü "sessizlik insan için ruh için bir gıdadır. Medeniyet gürültü değildir, medeniyet sessizliktir. Medenî şehir, bütün konforuna rağmen gürültüsü en az olan şehirdir. Çünkü gürültünün sınırları, çalışma organlarını, neşeyi ve iradeyi harap ettiği hakikatini hekimlik ilmi kadar, bizim nefsi tecrübelerimiz de bilir."¹⁷

dd) Kumar

Milletimizi " çağdaş medeniyet seviyesinin üstüne çıkma" yolunda, yanlışlara düşürüp sefalete sürükleyen önemli meselelerden biri de "kumar"dır. Yurdu-muzda kumar oynamak suçtur. Kanun, kumar oynayanın da oynatanın da, nerde yakalarsa yakasına yapışıp hak ettiği cezaya çarptırır. "Fakat yine biliyoruz ki, at koşuları adı altında ve sözde at neslini ıslah maksadıyla yıllardan beri memleket çapında bir kumar, alabildiğine oynanmakta ve oynatılmaktadır. Kumarbazların, bastırdığı yerde, teker teker yakasına yapışan kanun, ne gariptir ki, bu topyekûn millî kumarbazlığı cezalandırmaz ve koşu sahası adı altındaki korkunç kumarhaneyi bir türlü basmaz. Oysa ki, bu at kumarı yüzünden sefalete düşen aileler, sönen ocaklar vardır; işkence edilen, şiringalarla öldürülen, sözde ıslah edilmiş atlar vardır."¹⁸ At yarışları hasılatından elde edilen gelir özel idare bütçesine aktarılır ancak bu paranın "meşrû" gelir arasında sayılıp sayılamayacağı kimsenin aklından geçmez. Dıranas'a göre "bahs-i müşterek" yüzünden sefalete düşen halkın, şuarsuzlukla "bu işkence çarkına" vurulmasından vazgeçmek gerekir.

16.Dıranas, "Şoförlerden Rica", Zafer, 1.11.1949

_____, "Klakson Kıyameti", Zafer, 31.10.1949

_____, "Benderlioğlu'ya", Zafer, 6.4.1951

17.Dıranas, "Klakson, Klakson...", Zafer, 3.11.1949

18.Dıranas, "Halkla Oynanır mı?", Zafer, 2.8.1949

ee) Grev Hakkı

Dıranas, kamu yönetimi ile ilgili olarak "işçinin grev hakkı" üzerinde de durur. Yurdumuzda işçilerin sayısı gittikçe artmaktadır. Memleketimizin "ferahlaması, kalkınması" için işçi sayısının da artması şarttır. Dıranas'a göre halletmemiz gereken "baş dâvâlardan" biri de işçi dâvâsıdır. İşçilere gerekli yakınlığın gösterildiğini belirten Dıranas, ancak, işçi vatandaşlarımızın "asıl temel haklarının henüz teminat altına" alınmadığından söz eder. Sendikanın tarifini de yapan Dıranas'a göre "sendika, işçi teşekkülüdür; işçinin hakkını korur; işçinin hakkını koruyabilmesi için de sendikanın işverenin kontrolü ve emri altında değil, doğrudan doğruya işçinin kendi hür iradesiyle kurulmuş olması lâzımdır. Bu hür iradeyi de ancak grev hakkı sağlar. Grev hakkı tanınmadığı müddetçe sendikanın adı vardır, kendi yoktur. Bu bir ilmî hâkikattir, bu noktaya hükmümüzü katiyetle koyabiliriz."¹⁹ Dıranas'a göre işçinin hayat seviyesinin temeli; onun vatandaşlık haysiyetine saygı duymakla atılır ve saygı ona grev hakkı tanımakla olur. Grev hakkını vermenin de anayasanın ışığı altında olmasını belirten Dıranas, böylece onların da bu vatanın hür, vatandaşlık ödevlerini şuurla yerine getiren evlatları olduklarını anlayacaklarına inanır. Çünkü biz, işçilerimizle beraber Türk milletiyiz.

ff) Te'lif Hakkı

1950 yılında T.B.M.Meclisinde, Gelir Vergisi kanunu kabul edilip de san'atkârlar ve fikir adamları ile ilgili "te'lif hakkı" kanunu yine sürüncemede kalınca, Dıranas partili san'atkâr ve ilim adamlarını atılan adımdan geri dönmeye çağırır. Türkiye'de te'lif hakları kanunu 1944'te hazırlanmış ve İstanbul Üniversitesi-

19. Dıranas, "İşçiye Grev Hakkı", Zafer, 17.5.1949

nin tetkikine sunulmuştur. 1946'da yeniden yabancı bir profesör (Prof.Hirseh)'e verilmiş, ancak yine bu kanundan ses çıkmamıştır. 1950 yılına gelindiği ve "Lozan Barış Andlaşması'nın bize bahşettiği muafiyet sona ermek üzere" olduğu halde hâlâ bu kanun çıkarılamamıştır.²⁰

Hayatını kalemiyle kazanan şair bu konuda batılıların tavrını benimser ve tavsiye eder. Bir takım yabancı eserlerin "bedavacı mütercimi" olduğunu belirten şair, şiirlerinin Fransızcaya ve Yunancaya tercüme edildikten sonra kendisine ödenen te'lif hakkı ücretini alınca bir fikir ve san'at eserinin herkesin "hân-ı yağması" olmadığını anlar. Türkiye'de de san'at ve fikir eserlerinin "te'lif hakkı" ücretinin ödenmesi gerektiğini savunur. Ona göre 1952'ye girerken Türkiye'nin Lozan'a göre, te'lif hakkı kanununu çıkarması şarttır.²¹

gg) Anadolu'nun Meseleleri

Bir gazeteci olarak Anadolu'da yaptığı yolculuk ve incelemelerde Dıranas memleketimizin coğrafyası ve insanı ile ilgili meseleleri de dile getirmiştir.

Anadolu içlerine doğru yola çıkan şair amacının "insanların her yerde aynı ayaklar üstüne basıp basmadığını, aynı gözlere sahip olup olmadığını ve aynı şekilde yaşayıp yaşamadıklarını" görmek ve öğrenmek olduğunu ifade eder.²² Kastamonu'dan on beş yirmi kişilik her sınıftan insanın bulunduğu bir kabileyle yola çıkan Dıranas'ın ilk tesbit ettiği şey Anadolu insanının "yoksullukta, perişanlıkta, âcizlikte" hep birbirine benzemesidir. Hurda bir kamyonla veya çok eski bir otobüsle yapılan bu yolculuğu Dıranas, sürünmeye ve "düşmanlardan kaçır gibi göç etmeye" benzetir. Ankara'nın en yakın yeri Kalecik

20.Dıranas,"Bir Mihr-i vefa Varakası",Zafer,13.5.1949

21.Dıranas,"Te'lif Hakkı",Zafer,19.5.1951

22.Dıranas,"Yola Çıkarken",Zafer,24.8.1949

kasabasını gören şair, kasabanın perişan ve bakımsız hali karşısında çok üzülür, kızar ve öfkesini "Ben, bu memleketi idare ediyoruz diyenlerin hiç birisinin sözüne inanmıyorum." diyerek belirtir. Anadolu, insanı ile, coğrafyası ile "kuru, kavruk, toz buluklarıyla örtülü gökyüzüyle" dar sokaklarında ineklerin kendi bildiklerince dolaştığı, harap duvarlarına tezек tapazlar vurulu iptidâî fakat, alabildiğine gururlu kasabalarıyla bir ortaçağ görünümündedir.²³

Dıranas'a göre Cumhuriyet'ten sonra geçen yirmi yedi senede Anadolu'nun meselelerine bir çözüm yolu aranmamıştır. Anadolu'nun çözüm bekleyen "yol dâvâsı, su dâvâsı, orman dâvâsı v.b." gibi halledilmesi gereken alt yapı dâvâları vardır. Fakat Anadolu'yu köy köy dolaşmayan bu ihtiyaçların farkına varamaz. "Bir köye varıp da kan ter içinde bir yudum su bulamayan" susuzluk fâciasını hiç kavrayamaz. Anadolu, öyle, ilkokulda okutulduğu gibi "ormanları içinde çağıl çağıl akan dereleri, gölgesinde su perilerinin salındığı derin pınarları" olan bir yer değildir. Köylerimizin yüzde yetmişinde, tarım için sulama tesislerinin bulunmaması bir yana, içme suyu yoktur.

Anadolu'da ulaşım çok güç şartlarda sağlanmaktadır. Siirt'in bir köyüne gitmek dünyanın çevresini dolaşmaktan daha zordur.

Yurdumuzun "orman dâvâsı" ile ilk ilgilenen, bu konuda istatistiklere dayalı bilgiler veren ilk gazeteci Dıranas'tır. "Orman dâvâsı"nı bir "yurt müdafaası" dâvâsı olarak gören Dıranas 1942 yılından 1948 yılına kadar ormanlarımızın kaybindan, bu konuda ilgililerin ihmalden şikâyet eder. Ormanlarımızın durumunu tesbit eder, kurtarılması için alınması gereken tedbirleri sı-

23. Dıranas, "Dönüş", Zafer, 6.10.1949

ralar.²⁴ Dıranas'a göre ormansız bir yurttta yaşamak, barınmak mümkün değildir. Ormanlarını kaybedip çoraklaşan Anadolu'dan sonra gidip yerleşecek başka bir vatanımız da yoktur. Onun için gereken her türlü tedbir, vakit geçirmeden alınmalı ve âcilen uygulanmalıdır.

Dıranas'a göre Anadolu'nun sosyal meselelerinin sebebi "tek şefli Cumhuriyet devrinde" sosyal meseleleri kavrayamamamız ve "zamana çok gerilerden yürümemiz"dir. Bu devirde Anadolu'da toprak üstünde yapılacakların bir plânı yapılmamış, bir ark, bir drenaj, bir su kanalı, bir boru döşeme işi başarılamamıştır. Anadolu susuzluğa, yolsuzluğa, bakımsızlığa terk edilmiştir. Türk köylüsünü, tek şefli cumhuriyet devrinde, susuzluğunu "teriyle gidermeğe terk edenler" zamanı büyük bir kaç şehire "harp zengini zevkinde fuzûlî binalar yapmakla" geçirmişlerdir.²⁵

hh) Moral Değerler

Millî ve sosyal yapımızın çimentosu olan moral değerlerimiz Dıranas'ın üzerinde durduğu bir konudur. Memleketimizde Lozan'dan sonra "çağdaşlaşma, garplılaşma ve yenileşme" cereyanları başlatılmıştır. Ancak Dıranas'a göre, Cumhuriyetten sonra, devletin harekete getirip takipçisi olduğu bu cereyanlar bir çok "nice güzel törelerimizi kaybettirmiş", moral değerlerimizi bozmuştur. Oysa ki biz "Bizans'a insanlığı, Avrupa'ya medeniyeti, Arab'a refahı götüren, İslâmlığa kemalini

24. Dıranas, "Türkiye'nin Yanar Dağı", Zafer, 4.12.1949
5.8.1950; 6.8.1950; 7.8.1950
"Orman Dâvâsı" I, II, III, IV, Zafer, 4.8.1950;

_____, "Orman Dâvâsı-Yurt Müdafaası", Zafer, 9.8.1950
_____, "Şeâmet", Zafer, 28.8.1950
25. Dıranas, "Susuzluk Cehennemi", Zafer, 9.10.1951 ?

veren; mimârîye Süleymaniye, Şiire Mesnevi'yi, ilme İbn-i Sînâ'yi, Musîkîye İtrî'yi hediye eden" köklü moral değerlere sahip bir milletiz.

Dıranas'ın üzerinde durduğu moral değerlerimiz şöyle özetlenebilir:

1. Ergin İnsan

Dıranas'a göre ergin insan "hoşgörür tabiatlı bir uslu" kişidir. Geniş bilgisine değme adamın başından geçmez, büyük hayat tecrübeleri katılmıştır. Hani tam, feleğin germ-ü-serdini görmüş biri! Üstelik bütün bu hayat tecrübelerini ve dünya kadar kitap dolduran bilgisini sadece kendisine temiz bir yürek yaratmaya harcamış, özünü kötülüklerden arıtmayı belli başlı iş edinmiştir. Bu da onun ergin tarafıdır. Gözleri çocuk gibi bakar, kendisi de içinde, bütün insanları sever. Çevresinde iyilik, uyanıklık, ferahlık dağıtmaktan tad alır" birisidir.²⁶

2. Âdetler ve Gelenekler

Dıranas'a göre âdetler ve gelenekler "bir millet yapısının temel kıymetleridir." Bir milletin âdetleri, ananeleri tarihten ve dededen kalma özelliklerdir. Bu kıymetleri bir millet koruduğu nisbette "kuvvetli, güvenli" ve medenî olur. Medeniyetin teknik mucizesi milleti millet yapan âdet ve gelenekleri ortadan kaldıramaz. Aynı medeniyete, batı medeniyetine, mensup milletlerin âdet ve gelenekleri birbirinden ayrıdır. Çünkü "millî ruh" medenî ruhtan daha üstün ve kuvvetlidir. Millî ruh milleti ayakta tutan "öz"dür.²⁷

3. Oruç

Oruç tutmak Dıranas'a göre "ibadet şekillerinin

26. Dıranas, "İyi Niyet Yokluğu", Zafer, 20.11.1949

27. Dıranas, "Âdet ve Medeniyet", Zafer, 25.9.1951

belki de en mükemmelidir." Orucun en önemli özelliklerini şöyle sıralamak mümkündür: "Oruç sağlık, oruç nefis arıtmak, oruç bizi varlığın mânâsına yaklaştıran en saf riyazet, ruhu iyiliğe ve selamete dâvet eden murakaba, oruç yoksula, fakire doğru yaklaşma, oruç en halis tevazu, oruç hattâ millî bir tasarruftur."²⁸

Allah'ın, ölümden sonra bize vâdettiği hayat, yaşarken erişilmesi mümkün olmayan mükemmellikte bir saadet ve ebediyettir. Ruhumuzu bu ilâhî saadete ve ebedî hayata lâayk kılmak için maddeyi hor görmesini bilmemiz gerekir. İnsana kaba saadetler ve zevkler veren dünya nimetleri tenle birlikte bir gün yok olur. "Yok olmasa da onlar senin için artık hiç bir mânâ ifâde etmezler. Fakat bizi Allah'ın huzuruna ulaştıracak, seni visale kavuşturacak olan ruh, günahı ve sevabıyla, hafifliği veya ağırlığıyla daima mevcut olacaktır." İşte oruç ruhun ebedî saadete ulaşmasını sağlayan dinimizin mükemmel ibadetlerindedir.

4.Eser Bırakma

Atalarımızın yaptıklarından alacağımız dersler ve onların bıraktığı eserleri anlayarak kuracağımız dünya için edineceğimiz bilgiler vardır. Milletimiz köklü ve şaheserler bırakan bir millettir. Biz de onların çocukları ve torunları olduğumuza göre onlardaki şaheserler bırakma özelliğini devam ettirmemiz gerekir. Dıranas'a göre atalarımız "şaheserler bırakmış" büyük insanlardır. Atalarımız vefakâr insanlardır. Onların bıraktığı şaheserler atalarımızın bu eserlere gösterdikleri vefakârlıkların çocuklarıdır.

Atalarımız "hayata bir bakışta kemal vermiş", iddiasız kişilerdir. Onların en önemli özelliklerinden biri de bir eser bırakmak için "bir esere vakf-ı hayat"

28. Dıranas, "Oruç", Zafer, 15.6.1951

edebilmiş olmalarıdır. Dıranas'a göre asıl insanlık tek bir maksada yönelebilmek ve büyük eserler bırakabilmektir. Atalarımızın bu yaptıklarının "altında, insanların kazandıkları zaferleri mucize olmaktan çıkaran bir sır gizlidir."²⁹

Eserlerimiz, âdetlerimiz ve geleneklerimizle varlığımızı, birlik ve beraberliğimizi sürdüreceğimizi ifade eden Dıranas'a göre hiç kimsenin vatanseverliğinden şüphe etmemek gerekir. Zaten hiç kimse, hiç kimse-den daha fazla vatanperver değildir; başkasının vatanseverliğinden şüphe etmeğe kimsenin hakkı yoktur. "Düşmanlarımızın ekmeğine yağ süren bu keşmekeş gayyasını vakit geçirmeden kapamağa, yok etmeğe mecburuz."³⁰

5. Nâmus

Dıranas'a göre nâmus, bir milleti millet yapan bütün moral değerlerin bir toplamıdır. Nâmus bir milletin temeli, özü ve en kutsal varlığıdır. Bir millette bozulan ve zedelenen her şey nâmusun zayıflamasındandır. Nâmusta meydana gelen ufak bir sarsıntı o milletin bünyesinde büyük yıkıntılara sebep olur. "Nâmus! O her şeydir, o bütün varlıktır, hürriyettir, demokrasidir, istikbâldir, vatandır."³¹

İnsan ilişkilerinde, vatanş devlet ilişkilerinde, milletin hayat anlayışı ve yaşayışı ile ilgili durumlarda olumsuz yönelme olmuşsa nâmus ibresinde oynama olmuş demektir. İnsanlarımıza "ne koparırsan kâr" zihniyetinin hakim olması nâmus değerlerimizin sarsılmasıyla izah edilebilir. Dıranas'a göre hassasiyetle üzerinde durulması ve korunması gereken en önemli konu nâmus konusudur.

29. Dıranas, "Baba Karpiç", Zafer, 28.5.1949

30. Dıranas, "Ağız Değil Pandor Kutuları", Zafer, 8.6.949

31. Dıranas, "İyiniyet Yokluğu", Zafer, 20.11.1949

Dıranas'a göre Lozan'dan sonra moral değerlerimizde meydana gelen çatlamalardan, içinde bulunduğumuz moral çöküntüsünden kurtulmak ve sosyal meseleleri halletmek için "dâvâları gözümüzde büyütüp dağ yaparak altından kalkamayacağımız vehmine kapılmaktan" vazgeçmeliyiz. Memleketimizde "A'dan Z'ye kadar ne varsa hepsini" elden geçirmeli, tasfiye edileceği etmeli, onarılacağı onarmalı ve topyekûn gayretle yeni bir Türkiye kurmalıyız.³² Her şeye rağmen ümidimizi kesmemeli, mucizelere inanmalıyız diyen Dıranas'a göre sosyal meseleleri halletmenin temel şartı millî ruhu muhafaza etmek medenî ruhu millî ruhun kontrolüne sokmaktır. Çünkü millî ruh medenî ruhtan daha üstün, daha kuvvetlidir. Millî ruhu kaybeden milletlerin kurtulması mümkün olamaz. Medenî dünya karşısında durabilmemiz ve "çağdaş medeniyet seviyesinin üstüne" çıkabilmemiz millî ruhumuzu muhafaza edebilmemize bağlıdır. Unutmamak gerekir ki "milletler medeniyete değil, medeniyet milletlere göredir."³³

32. Dıranas, "Sürüncemelerin Sebebi", Zafer, 27.4.1951

33. Dıranas, "Âdet ve Medeniyet", a.y.

II - H İ S D Ü N Y A S I

Bir san'atkâr öz benliğini eserleriyle ortaya koyar. San'atkâr, kendisini anlatmak için yaptığı nazari açıklamalarda yanlılabilir. Halbuki san'at eserinde, insan düşüncesini aşan veya düşünceden daha ileri eğilimler vardır ki, san'atkâr bunları bir takım sembollerle anlatmaya çalışır. San'at eserleriyle insanlığın, devirlerin temel eğilimleri ve hisleri ortaya konur. Okuyucusuna ve seyircisine güzellik ve mükemmellik duygusu hissettiren san'at eseri amacına ulaşmış demektir. San'at eseri bir bakıma, onu yazan san'atkârın karakter özelliklerinin yansıdığı bir aynadır. Eserlerinin incelenmesi, şüphesiz, san'atkârın his dünyasını aydınlatan yollardan biridir.

San'atın "bir iç güzelliği meselesi" olduğunu kabul eden Dıranas'a göre "san'atçı eserini yalnız düşüncesiyle yapmaz. San'atçı eserinin üzerinde bütün vücudu ve hayatı ile çalışır. Kâinatın yaratılışında yaratıcısının, Allah'ın varlığı bile bir ritm ve âhenk üzerinde mevcuttur." Şaire göre kâinattaki bu "esrarlı ritmi arayış demek olan san'atın da" bu düzene, bu sağlam yapıya ve bu âhenge ulaşabilmesi şarttır. San'atta daima en sağlam tarafı aradığını iddia eden Dıranas'ın eserlerinde de onun his dünyasının izlerini ve hattâ sezgilerini buluruz.¹

Eserlerinde insan kalbinin ve kafasının değişmez gerçeklerine yer veren şairin anlayışına göre hayat, yalnız ruh değildir. Hayat her şeyiyle beraber, insanlarıyla ve kendi benliğimizle birlikte bir mağaraya benzer. Sırlarla dolu bu mağaranın son sırrına insanoğlu belki de hiç varamayacaktır. Dıranas'a göre "işte böyle bir mağara olan hayat içinde ruhumuz da mağara içinde

1. Demir Kalabay, A.M.Dıranas, DTCF Basılmamış Lisans Tezi, s.164, Ank.1966.

bir mağaradır. Onun varlığını, ondan vakit vakit sesler duyarak, onun ağrısını çekerek, ondan alınımıza bir rüzgâr, bir serinlik vurarak anlarız."²

Dünyâ mağarası ve dünya mağarası içinde bir mağara olan insan ruhu, daha basit olarak ifâde edecek olursak, tabiat ve insan, Dıranas'ın san'atının gayesini teşkil eder. Dünya ve ruh mağarasının sırlarına erme, onlardan duyulan ağrılar, sesler, onlardan gelen serinlik, mutluluk; tabiat ve insanın sırlarına erememekten doğan âcizlik, hayret ve dehşet, şairin his dünyasını oluşturur. Eserlerini "bütün vücudu ve hayatı ile" çalışarak dolduran Dıranas'ın şiirlerinde şüphesiz çok değişik, karışık ve zengin duygular vardır. Bunları birbirinden ayırmak ve kesin olarak tesbit etmek mümkün değildir. Ancak eserlerinin incelenmesi ve değerlendirilmesi sonucunda san'atkâr hakkında bazı yargılara varmak mümkün olabilir. Biz çalışmamızın bu bölümünde Dıranas'ın duygu dünyasından devşirebildiklerimiz üzerinde kısaca duracağız.

1. Zaman ve Kaçış Duygusu

İnsanoğlunun gözünü açtığı dünya mağarasında, giderek tanıdığı "kesin gerçek" zamandır. Çocukluktan gençliğe, gençlikten olgunluğa ve ihtiyarlığa doğru her insanın farkına vardığı "zaman trajedisi"dir. "Köprüler altından su gibi akan zaman" karşısında insanoğlu çaresizdir. Hayatın bu affetmez gerçeği, insanın tepesinde saatler, günler, aylar, yıllar ölçüsü ile, bir sarkaç gibi sallanır. Her insan belli bir ömür müddetince zamanın elinde "tutsak" ve oyuncak olur. Zamana karşı bir tavır olan san'at eserinin varlığını yapan, ona sinen, ona hakim olan da zamandır.

Dıranas eserlerinde kendi zamanlarının tesbitini

2. Dıranas, "Sevgi", Zafer, 22.5.1949

yapar. Daima kendi zamanlarının peşinde olan şairin eserlerinde, daha çok, ferdî olarak yaşanan mâzîdeki unutulmuş günler, eski aşklar, ebedî hatıralar ve çocukluğa duyulan özlem vardır.

Çocukluğa dönüş arzusu "Rüya" isimli şiirde bir masal atmosferi içinde ifâde edilir. Diğer şiirlerinde mâzîdeki güzel günlerin hatırlanışıyla birlikte verilen bu duygu en güzel şekliyle "Olvido" isimli şiirde belirtilir:

Dalga dalga hücum edip pişmanlıklar
Unutuşun o tunç kapısını zorlar
Ve ruh atılan oklarla delik deşik.
İşte doğduğun eski evdesin birden
Yolunu gözlüyor lâmba ve merdiven,
Susmuş ninnilerle gıcırıyor beşik.³

Çocukluğunda, babası Balkan ve Birinci Dünya Savaşlarına katıldığı için, daha çok annesiyle birlikte hatırladığı ilk çocukluk günleri, ninesinden dinlediği masallar ve ninesinin kulağına üflediği Yunus ilâhileri ve savaş ortamı "Rüya" şiirinde şöyle belirtilir:

Bir rüya vardı masamdaki güllerde:
Tomurcuklanıyordu bâhar dallarda;
Bizimkine benzemez olan illerde
Al bir at üstünde dörtnal gidiyordum.

Kurulmuştu benim adıma bir saray,
Çevresini dolanmış gümüşten bir çay;
Ve aqlar geçiyordu hep alay alay,
Sonra sayısız tutsaklarım ve ordum.

.....

Birden küçük çocuktum anne dizinde
Bir yazılar vardı annemin yüzünde

3. Dıranas, "Olvido", Şiirler, s.49, İst.1974.

Denizlerden yüzüme vuran esinde
Diz üstü Tanrıya dua ediyordum.⁴

Şairin "Çıkamaz" adlı tiyatro eserinin baş kişisi Emin, gece karanlığında eski mahallesinin karanlık sokaklarında yalnız başına dolaşır. Kendisine bu saatte, bu sokaklarda ne aradığı sorulunca Emin doğduğu evi göstererek: "- Ben o evde doğmuşum. Arada bir gelirim böyle... Geçmiş günleri gözetlerim zaman çatlağından... Anam babam... çoktan toprak oldular ya... Yaşar gibidirler. Öyle, kibar kibar..." diye cevap verir.⁵

Dıranas'a göre "zaman çatlağından" gözetlenmesi gereken geçmişin en güzel günleri çocukluk günleridir. Çünkü çocukluk "büsbütün bir masumiyet, saflık ve hattâ bir kemâldir." İnsanoğlunun hangi yaşta olursa olsun ruhunda taşıması gereken en büyük özelliği "ruhun çocukluğu" olmalıdır. Dünyadaki "en harikulâde şey ruhun çocukluğu"dur. "İnsanın bir tarafında, bakışlarında, sesinde, bütün davranışlarında ruhunun çocukluğu kalmalıdır." diyen Dıranas, kendi çocukluk günlerini hatırladığı zaman, bir çeşit menfaatsizlik ve iyilik içinde olduğuna inanır. Çünkü çocukluk günleri güzel günler, bahtiyar zamanlar, günahsız ve sorumsuz çağlardır. "Bu günleri hatırlamak, ömür merdiveninin alt basamaklarına inip her şeyin yalnız dış görünüşüyle şekil ve rengiyle memnun ve bahtiyar olmak, yalnız çiçekleri, hayvanları, iyi insanları, oyunları, kahkahaları, hediyeleri seyretmek; suların, kırların, yıldızların, salıncakların içine kurulmuş, havasında renkli etekler uçsan bir bayram yerinde ebedî çocukluğunu koşturmak ve eğlendirmek" her halde, her zaman ele geçen bir mucize değildir.⁶

Yaşadığımız günler, hatıralarımız, bizde piş-

4. Dıranas, "Rüya", a.g.e. s.119.

5. Dıranas, "Çıkamaz", Oyunlar, s.153, Ank.1977.

6. Dıranas, "Bayram", Zafer, 24.9.1950.

manlık duygusu bırakabilir. Bu duyguya karşılık geçmişin unutulmaz günlerini, geçmişteki sevgileri ve aşkları hatırlamak ancak bizi mutlu ve neşeli edebilir. Ama ne var ki bu mutluluk, bu neşe "hüzünlü bir neşe"dir. Hatırlama hüzünlü de olsa, güzel, hattâ neşelidir. "Niçin hüzünlü neşe olmasın?" diyen şairin şiirlerinde hatırlamanın bu hüzünlü neşesini bulmak mümkündür:

"Sönmemiş aşkın güzelliğiyledir
Kağıtlarda yarım bırakılmış şiir
İnsan yağmur kokan bir sabaha karşı
Hatırlar bir gün camı açtığını,
Duran bir bulutu, bir kuş uçtuğunu,
Çöküp peynir ekmek yediği bir taşı...
Bütün bunlar aşkın güzelliğiyledir.⁷

Bırak geçmiş günleri gönlüm hatırlasın;
Hâtırda kalan şey değişmez zamanla.⁸

Bir yerde, nereydi bilmem, hem var hem yok
Bir yerdeydik işte, ki ordan şimdi çok
çok uzaklara gittik.

Bizimle birlikte mutluluk, sevgiler,
Düşler, ilkbaharlar vardı, saf ezgiler...
Birden bir anda bittik.

Yarabbi, nasıl güzeldi o serüven!
Daha güzeldi, serüvende bir de sen;
Şimdi beyaz ve yitik...⁹

Tatlı zaman! Ne uzaklara kaçmışsın
Sanki bütün kadehlerimi içmişsin
Beni bir pencerede koyup akşamla
Zevki bol bir başka sofraya geçmişsin
Son aydınlığında yorgun gözlerime

7. Dıranas, "Olvido", Şiirler, s.49.

8. Dıranas, "Fahriye Abla", Şiirler, s.87.

9. Dıranas, "Bir Zamanda", Şiirler, s.100.

Yangın gibi bir de gökyüzü seçmişsin
 Bir rüzgâr, ağaç ve su kargaşasına
 Kapatamadığım bir kapı açmışsın
 Kısaca, bu alt üst, bu ıssız bahçeden
 Tatlı zaman! Derken nasıl da uçmuşsun."¹⁰

Yine "Aynalar" isimli şiirde de Dıranas, geçmiş zamanı simbolist bir üslupla ifâde eder, aynalarda "kaybolan gençliğini arar."¹¹ "Köpük" isimli şiirde ise şair hatıraların ebediliğini terennüm eder:

"Bir gün beni, hatırlayabilirsin ancak,
 Güzelsem soyabilirsin çırılçıplak,
 Oradayım ben, hep orada derinde,
 Gemilerin ihtiyar köbüklerinde."¹²

Zaman, "insanın içinde ve dışında" çalışır. İnsanoğlu, zaman ve hayat karşısında, birgün, alelâde duruma gelince, içinde bulunduğu durumdan memnun olmayınca, tutunacak dal ve sığınacak yer arar. İnsanın muhayyilesinin elverdiği ölçüde yaşanan pratik zamandan kaçması şiirimizin çok işlediği bir temadır. Yaşanılan zamanın zorluğu ve olumsuzluğu karşısında Dıranas'ın kaçtığı çocukluk günleri, geçmişin güzel ve mutlu günleri, sığındığı ise hatıralarıdır. Hâfıza geçmişi bir cümbüş içinde yaratabilmek gücüne ve san'atına sahipse, insan kendini aldatma pahasına da olsa, mutlu olmanın yollarını bulabilir. Şairin şiirlerinde zaman karşısında şikâyet edilen durumdan kaçışlara rastlamak mümkündür. Meçhul diyarlar nostaljisi diyebileceğimiz bir başlık altında şairin egzotik özlemlerini, dünyadan kaçış, sonsuza ulaşma gibi karışık duygularını toplayabiliriz. Bu gibi şiirlerinde şairin kötülüklerden kurtulma, arınma ve ferahlama arzusu çok kuvvetlidir. Bu duyguyu, özel

10.Dıranas, "Tatlı Zaman", Şiirler, s.185.

11.Dıranas, "Aynalar", a.e.s.152.

12.Dıranas, "Köpük", a.e. s.55.

ve güzel bir şekilde, şairin "Ayrılış" isimli şiirinde bulabiliriz:

"Gün batıyor...Gün batıyor;
 Vedalaşsam hepinize,
 Ufuk kanlı bir denize
 Dönüyor...sizi bıraksam.
 Gün batıyor...Gün batıyor.
 Evimi, eşyayı, paramı
 Nem varsa yaksam ve bir an
 Kaybetsem siyah bir duman
 Arkasında hafızamı,
 Koşsam, koşsam, koşsam
 Koşsam..."¹³

"Ve Böyle Biteviye" isimli şiirde de yine aynı duygular işlenmiştir:

"

Belirsiz bir âlemdede
 -Ekseri penceredede
 Bekliyorum-
 Bir bahar olsa gerek!
 Binmişim bir gemiye
 -Ve böyle biteviye
 Gidiyorum-
 Bir diyar olsa gerek!
" ¹⁴

Şiirleri iyi insanların şarkıları olan Dıranas'-
 ın, şiirlerindeki kaçıp gitme arzusu belirsiz ufuklara,
 gökyüzüne, denize yönelir. Bazen ölüme doğru, bazen de
 ölümden kaçış şeklinde tezahür eden kaçış duygusu, çoğu

13.Dıranas, "Ayrılış", Şiirler, s.34.

14.Dıranas, "Ve Böyle Biteviye", a.e. s.111.

zaman "Açıl ey kapı açıl sonsuzluğa"¹⁵ mısraında olduğu gibi, sonsuzluğa kavuşmak istegini açıkça belirtir. "Şehrin Üstünden Geçen Bulutlar" şiirinde sonsuz, "güzel ve yeni" olarak vasıflandırılmıştır:

"Biz de hafif olsaydık bir rüzgârdan,
Yer alsaydık şu bulut kervanında,
Güzele ve yeniye doğru koşan
Bu sonrasız gidişin bir yanında."¹⁶

Dıranas denizi, dağları ve gökyüzünü sonsuzluk ve sonsuz bir âlem olarak kabul eder:

"Aynalara bakma aynalar fenalık
Denizi, sonsuz olanı düşün artık."¹⁷

Yine şair, denize kavuşmanın hasretini, büyük bir coşkunlukla "Denizi Özleyen Çocuklar" isimli şiirinde teremnümler eder:

"Bu bahar toplayınca son güllerinizi,
Cosalım, coşalım, coşalım!.. Ve, rüzgâr
Gibi denize doğru koşalım, çocuklar!
Umut en güzeliyse dünyalarımızın,
Son cennetine değin rüyalarımızın,
Şahlanan bir at gibi sürelim denizi!..
Ve denizde bir temiz, yıldızlı gökyüzü
"Büyük su"yu özleyen çocukların yüzü."¹⁸

Günlük hayatın bunaltıcılığından kaçan Dıranas "hergün gözünün önünde duran gökyüzüne yönelir" Sonsuz ve ve büyük şeyler isteyen şaire göre "kapalı da olsa, açık da olsa gökyüzü harikulâdedir. İnsan gökyüzüne baktığı zaman ıstırapları hafiflediği için karamsarlıktan kurtulup iyiliğe döndüğünü hisseder."¹⁹ Bu duygu "Büyük Olsun" isimli şiirinde şöyle belirtilir:

15. Dıranas, "Aydınlıklar", Varlık, C.2, s.28, Eylül 1934.
16. Dıranas, "Şehrin Üstünden Geçen Bulutlar", Şiirler, s.109
17. Dıranas, "Köpük", a.e. s.55.
18. Dıranas, "Denizi Özleyen Çocuklar", a. e.s.107.
19. Dıranas, "Karamsar", Zafer, 19.2.1950.

"Ben büyük şarkıları severim; büyük olsun,
Deniz gibi, gökyüzü gibi her şey ve mahzun."²⁰

Yine "Gökyüzü" isimli şiirinde büyüklük ve sonsuzluğun belirtisi olan dağlara da işaret eden şair, insanoglunun hergün üstünü örten, onu besleyen ve koruyan "anne gökyüzünü" tercih eder:

".....
Görürsün, dağları yücedir;
Velâkin sen başını çevir,
Aldırma doruğuna düzüne
Buradan salt gökyüzüne bak
Bulutlar ağa , duru, uzak
Gökyüzüne, dost gökyüzüne.
O giderir susuzluğunu,
Gökyüzü; o, sonsuzluğunu
Sütü gibi emziren anne."²¹

Yaşanılan hayatın dağınık, parça parça menfaatler, fikrî, siyasî züppelikler, gününü gün etme aşağılığı karşısında Dıranas'ın kaçtığı mekanların başında, genel olarak, dağlar gelir. Şair kaçma, uzaklara gitme arzusunu "gemi, bulut" gibi unsurlarla ifâde eder. "Herkesin bir deniz şehrine koştuğu bugünlerde, ben dağları özler oldum; dağların yalnızlığını, ıssızlığını, Allah'a yakınlığını... Yaz aylarının beşerî denizini, bir et şeridi halinde uzayan "plaj" dedikleri kıyıları sevmiyorum."²² Şairin bu duygularının geniş ve estetik ifâdesini "Dağlar" ve "Ağrı" isimli şiirlerinde görürüz. "Dağlar" isimli şiirinde ayrıca sevgilisiyle dağlara kaçma isteği, alabildiğine hür yaşama ve orada yepyeni bir hayat kurma ve yaşama isteği de vardır.²³ "Ağrı" isimli

20. Dıranas, "Büyük Olsun", Şiirler, s.91.

21. Dıranas, "Gökyüzü", a.e. s.178

22. Dıranas, "Dağlar", Zafer, 30.7.1950.

23. Dıranas, "Dağlara", Şiirler, 129.

şairinde ise tam bir sonsuzluğa yöneliş sözkonusudur. Şair "Ağrı"da dünya ve insan ruhu gibi iç içe iki mağaradaki karanlıklar ve kötülüklerden dağ, güneş ve gökyüzü gibi sonsuzluk ve "tanrısallık" telkin eden duygularla arınır, kurtulur ve rahatlar.²⁴

İnsanoğlu dünyada, "köprü altından akan sular gibi olan zaman" trajedisi karşısında, geçmiş güzel günleri hatırlayarak, çeşitli teselli sığınaklarına kaçarak ve sonsuzluğa, din duygusuna ve Allah'a yönelerek avunmaya çalışır. Ancak Dıranas'a göre insan, zamanla çocukluktan ihtiyarlığa, en yüksek tepeye tırmanınca, asıl uçurumla karşılaşır. Ne yazık ki insanlar geçen zamanın büyük bir çileye dönüşeceğinden habersiz yaşamışlardır. Dıranas'ın bu duygularını tiyatrolarında, çeşitli dergi ve gazetelerdeki yazılarında ve özellikle şiirlerinde bulabiliriz. Şairin eserlerine sinmiş olan bu duygularını yine Dıranas'ın kalemiyle şöyle özetleyebiliriz: "Dedelerimiz, dünya vatanımızı yıpratın zamanın, geçtikçe çocuklarına daha büyük elemelere, yoksunluklara, ızdırıp ve acılara mal olduğunu bilmiş, anlamış olsalardı, sanır mısınız ki, geçen zamanı bayram şenlikleri ve sevinç âvâzeleriyle uğurlarlardı? Onlarınki, hayatın, yaşamanın mânâsını bizden daha iyi kavramak, hikmetine varmak imkân ve huzuru ellerindeydi; hayat kadar felsefede de yaşamasını bildiler ve buldular. Evet bunu bilmiş ve anlamış olsalardı, değil o, hattâ mânâsı yüce bir sessizliği, yılbaşı gecelerinin üstüne yıldızsız, sabahsız bir gökyüzü gibi gererler, bize fazla ümîde kapılmamak erdemlik ve akıllılığını aşılamağa bakarlardı. İnsanlar daima, çocuklarının kendilerinden daha bahtiyar olmasını istemişlerdir.

Asıl büyük çileyi düşünmekten zaman zaman kaçınmak, o esaretten halâs olabilmek için insanoğlunun

24. Dıranas, "Ağrı", Şiirler, s.129-137.

kendisini içine attığı çılgınlıklar, dünyamızın üzerinde yaşanılır bir hal almasına büsbütün engel oluyor. İnsan tırmandıkça kayıyor. Uçurum aşağıdadır sanırsınız değil mi? Hayır! Bir defa sırt üstü yatmaya gör! Uçurum yukarıdadır."²⁵

Yine şair aynı duygusunu "Gölgeler" adlı tiyatro eserinin baş kişisi "baba"nın ağzından şöyle belirtir: "Baba—insan tırmandıkça kayıyor; uçurum aşağıdadır sanırsınız değil mi? Hayır! Bi yol sırt üstü düşmeye gör. Uçurum yukarıdadır."²⁶

Dıranas'a göre zaman karşısında insanoglu dünya ve hayat denen "tutanaksız bir boşluğun kıyısında güzel bir şekilde dans eden ve hep sarhoş olan bir yaratıktır."²⁷

2. Ölüm, Yalnızlık ve İhtiyarlık Duygusu

Dıranas'ın eserlerinde, özellikle şiirlerinde, insan için mukadder oluşlar önemli bir yer tutar. Her insan için mukadder olan ölüm, şairin şiirlerinde ferdî duyuş plânından bütün insanlığa yükselen bir duyuş çizgisi takip eder.

Şairin 1932 yılına kadar yazdığı şiirlerde ölüm, çok karışık ve karanlık bir psikoloji içinde terennüm edilir. "Köpek Ulumaları" başlığındaki "Benim Arkamdan" ve "Cenaze Bekleyen" isimli şiirlerinde bu duyuş tarzının özellikleri görülebilir:

"Hiç ulumayın bu gece, susun:

Sanıyorum ki, ben öldüğüm zaman

Arkamdan siz böyle -hem uzun uzun-

Ağlayacaksınız, böyle durmadan..."²⁸

25.Dıranas, "Tebrik ve Düşünceler", Zafer, 1.1.1950.

26.Dıranas, "Gölgeler", Oyunlar, Ank.1977 s.90.

27.Dıranas, "Gölgeler", s.90.

28.Dıranas, "Köpek Ulumaları I Benim Arkamdan", S.Fünûn, C.64, s.203, 4 T.Evvel 1928.

"Kalbimde bir tabut kapağı açılıyor...
Duydum, odama onun kokusu saçılıyor!

Önüm kızgın bir çöldü, engin bir deniz ardım;
Gözyaşım la sırsıklam eder de her geceyi
Avucumda bir mendil gibi sıkar atardım!

.....

Ve söyle, öleceğim kıpkızıl bir akşamda...
O gece. Ay ışığı pencereme düşünce;
Yıldızların gözümde ağladığı o gece,
Gelsin, son nefesimle titreyen karanlıkta,
Bir gece, cenazemi beklesin bir taşlıkta."²⁹

Şaire bir şiir kitabı vererek onun şiire yönelmesini sağlayan, çok sevdiği dayısının bir gece ölümü üzerine, ölümün soğuk yüzüyle karşılaşması sonucu yazılan şiirlerdir bunlar. Daha ilk gençlik yıllarında "dünya mağarasında" karanlık bir gecede tanıdığı kesin gerçek ölüm, şiirlerinde hep "karanlık, gece ve güneşin batışı" şeklinde ifade edilir.

"Yağmurlar dindiği zaman
Geleceksin

Ki karanlık ölümdür

Işığım söndüğü zaman

Güleceksin

Ki karanlık ölümdür."³⁰

"Gece" isimli şiirde bu duygu daha geniş bir plânda ve bir vesîleden sembole yükseliş şeklindedir:

"Toprakta o baş döndürücü koku
Ve ölüm...Gece ucundaki çoban."³¹

29. Dıranas, "Köpek Ulumaları II, "Cenaze Bekleyen", S.Fünûn , a.y.

30. Dıranas, "Balad", Şiirler, s.36.

31. Dıranas, "Gece", a.e. s.59.

Şaire göre "hayatın iki büyük gerçeği vardır: Doğmak ve ölmek. Doğmak tesadüfe bağlı, ölmek kesin. Şu halde hayatın kaçınılmaz olan tek gerçeği ölümdür."³² Ve bu gerçek insana gölgesinden bile yakındır:

"Uzaktadır her şey, hep... yalnız ölüm,
Her yerde, her an yakınımız, ölüm."³³

Dıranas bu gerçeğin farkına vararak dünyayı ve insanları seyreder. Dünya "Allah'ın insanlara kiraladığı, Cennetle Cehennem arasında bir yerdir. Tamah edilecek bir yanı olmayan bu yerde insan ızdırıp ve acılar içinde mukadder sonuca doğru sürüklenir." Durmadan "el yıkamakla, burun silmekle, saç dökmekle" geçen dünyada bir takım mahlûkat insanın başına musallat olmuştur. Bunlar insanın ruhuna, kafasına, vücuduna hücum edip hayatı bir kat daha dayanılmaz hâle sokarlar. Bunlardan uzak bir hayat özleyen şair "ervâhın varlıklarıyla kirlenmemiş bir deniz ve bir yer" özler.³⁴ Bu duyguyu şairin "Kar" isimli şiiri, ölüme çok benzeyen bir tatlı uykuya dalış ve gömülme isteği şeklinde ortaya koyar:

"- Ne sabahtır bu mavilik, ne akşam-
Uyandırmayın beni, uyanamam
Kaybolmuş sevdiklerimiz aşkına
Allah aşkına, gök, deniz aşkına
Yağsın kar üstümüze buram buram."³⁵

İnsanoğlu zaman geçtikçe ihtiyarlar, yaşlanır, içine ihtiyarlık duygusu düşer. Dünyadan ve insandan gördüğü sadece vefasızlıktır. Buna karşılık ihtiyarların "etraflarından alâka toplayabilecek şeyleri, hatırlamalarının cennetinden bize tattırmaya çabaladıkları yemişlerdir, hazin ihtiyarlığın varlığı yokluğu."³⁶

32. Dıranas, "Tek Dilim", Zafer, 16.10.1950.

33. Dıranas, "Her Şey Uzaktadır", Şiirler, s.57.

34. Dıranas, "Adsız Fıkra", Zafer, 31.5.1949.

35. Dıranas, "Kar", Şiirler, s.76.

36. Dıranas, "Hatırlama", Zafer, 5.6.1949.

Özellikle günün belli saatleri, bazı mevsimler ihtiyarlık ve yalnızlık duygusunu yoğunlaştırır:

"Ne kadar yalnızız şu akşam vakti,
Bir selâm bile yok artık verilen;
Anlamsız turistler gibiyiz şimdi
Kapalıçarşıda sen, köprüde ben."³⁷

Yine insanoglu, Birinci Dünya Savaşı'ndan beri, dünyada, bir garip şeytan değneğiyle karıştırılan döndürülen bir ortamdadır. Savaşlar, ihtiraslar ve çalgınlıklar insanı insanlığından uzaklaştırmış, dünya "Allahsız, peygambersiz, velîsiz; cehennemî kudret ve kabiliyetlere sahip beş on merhametsizin eline kalmıştır. Oysaki bu dünyadan öyleleri de gelip geçmiştir ki, böyle kanlar, ölümler, yıkıntılarla hayata düzen vermeğe kalkışan cehennemî ruhları bile huzura vardırıyor ve sadece bir ney nefesiyle bütün insanlığı birleştirebiliyordu. Geçmişteki dünya Mevlânâ gibi büyük veliler dünyasıdır. Şimdiki dünya ise bir zebanîler dünyasıdır. Böyle zebanîler dünyasında yaşayan insan, bir tarafından komedi, bir tarafında facia yatan dünyada alelâde olmaktan kurtulamaz ve yalnızlığa düşer."³⁸ Böyle bir ortamda yaşayan insanda yaşlandıkça yalnızlık duygusu daha da yoğunlaşır. Dıranas'a göre "insan, bir yaştan sonra hep yalnızdır."³⁹

Mevsimlerin değişmesi, çevredeki, mekandaki değişiklikler; hattâ eşyaların yer değiştirmesi bile şairde yalnızlık duygusu doğurur. "Peyzaj" isimli şiirinde akşamla yalnızlık duygusu işlenir. "Sisli, insanı hüzne düşüren" akşamlarda mekân ve evler bu yalnızlığı ifâde edecek şekilde düzenlenmiştir. Günün batımıyla gelen

37. Dıranas, "Yağma", Şiirler, s.226.

38. Dıranas, "Zebanîler Dünyası", Zafer, 17.12.1950.

39. Dıranas, Gölgeler, s.10, TTK Basımevi, Ank, 1977.

karanlık şaire bazen ölümü hatırlatır. Mistik bir hava içinde her şey "güyâ·ellerini duâya kaldırmıştır."⁴⁰

Bir çok kişinin kabul ettiği "asıl yalnızlık, kalabalık içinde, başka insanlar arasında, hattâ en yakınların yanında duyulan yalnızlık" fikrine katılmayan Dıranas'a göre o yalnızlık "zoraki, marazî, dar, Allahsız bir yalnızlık"tır. Ruhun duyduğu yalnızlığın ne demek olduğunu anlamak için mesafe içinde bir madde yalnızlığına ihtiyaç vardır. İnsanın bir cürümlük gövde içine sığdırdığı büyük yalnızlığını ancak açık denizde duymak mümkündür.

Sinop'a yaptığı bir deniz yolculuğu sırasında şair böyle bir yalnızlık duyar. "Hayatımda yalnızlık duyduğum nice anlar vardır, fakat hiç birisi açık deniz karşısında duyduğum yalnızlığın azametine denk değil. İnsan böyle yalnız, yapayalnız kaldığı zaman, kâinatın meseleleri önünde, ondan bir sır çözebilmek için, minicik bir sır dahi olsa, çıldıracak raddeye gelebilir. Daima çocukça kalmaya mahkûm bir garip yaratık olan insan hayata gelmeden hayatı düşünmediği halde, ölmeden önce ölümü niçin düşünmeli?" Şairin bu konudaki düşüncesi de şöyledir: "Ölmeden bahsedişim, ölümü kâinatın bize sır olan ötesinin büyük kapısı zannettiğimizdendir. Yoksa güneşin ertesi sabah tekrar doğmayacağı, doğmayabilir olacağı hatırımdan bile geçmez. Güneşe nisbetle gece için, ölümle doğum arası bir boşluk diyebilirdim. Bu kadar şaşmaz tabiat kanunları içindeyiz de hâlâ büyük korkumuzu, kâinatın sırrı diye, ukalâca bir felsefe içinde kendi kendimizden saklamağa çalışırız. İnsan güneş misalidir. Çocuklar doğan güneş, ölenler batan güneş." Açık denizde güneşin batışı karşısında yalnız kalan şair "batan güneşe göz alabildiğine bir denize, gözümüzden hiç kaybetmediğimiz tek şey

40. Dıranas, "Görünü(Peyzaj)", Şiirler, s.60.

olan gökyüzüne karşı, uzun zaman öylece kalır ve insan-
oğlunun heplik ve hiçliğini aynı anda ve bir arada his-
seder.⁴¹

Mevsimlerin değişmesi de Dıranas'da yalnızlık ve ölüm duygusu uyandırır. Özellikle sonbahar mevsimi şairi yalnızlık ve ölüm duygusuna götürür. Gölgeler piyesinde baba en çok sonbaharda yalnızlık duygusuna kapılır ve gölgeler arasında kalır. Hayatı bir ölüm töreni gibi gören babanın duyguları, otuz sene önce sevdiği ve bir türlü unutamadığı "Nar Çiçeği Giysili Kadın"ın ağzından dile getirilir: "- (uzak, tatlı, yumuşak, sanki dünya ötesi bir sesle) Güzel bir sonbahar akşamı. Bulutları sever misiniz? (pencereden bulutların geçtiği görülür) Bir vakit hep gökyüzüne daldardınız. Yaşam gibi geçip gidiyorlar...(Bulutlar kaybolur) Bu saatleri seviyor musunuz? Bu ânı? Ne kadar yalnızlık kokuyor."⁴²

"Sonbahar" isimli şiirde yalnızlık ve ölüm duygusu mevsime uygun motiflerle belirtilir. Sonbaharın gelişyle tabiatta meydana gelen değişiklikler, tabiatta alıştığımız yapının değişmesi bizi yalnızlığa götürür. "Karanlıkların içine gömülürüz, bulutlar alnımızı biraz daha sarartır."

"Kara sevdalarını türkölüyor uzaklarda
Çıplak kalan ağaçlar.(Yalnız kalan ağaçlar)

Sürüsüz çoban ve deniz.

Artık solan kırlarla yaprakla örtüleceğiz,
Ağlayan bir göz gibi gök dökcek ruhumuza
Serin gözyaşlarını bulutlardan, damla damla,
Ve gönül yalnızlığın dolacak hüznüyle, sessiz."
(43)

Şair yalnızlığı "alıştığımız bir şeyi kaybetme hâli" diye tarif eder. Alıştığımız şey ise, ona göre

41. Dıranas, "Nereden Gelir Nereye Gidersin," Zafer, 9.9.1949

42. Dıranas, Gölgeler, s.46.

43. Dıranas, "Sonbahar", Şiirler, s.74.

"insan, manzara, ev, hayvan, bir kalem, bir çakmak, hepsi! Hattâ yaşamak. Cahit Sıtkı'ya sorarsanız: "Alıştığımız bir şeydi yaşamak" diyor. Öyleyse ölüm, yalnızlıkların en büyüğü olacak. Belki duyulmayan, duyulmayınca da var olmaması lâzım gelen fakat, aslında yine de yalnızlık demek olan bir yalnızlık."

Dünyada münasebette bulunduğumuz, beraber olduğumuz her şey "insan, hayvan, eşya" bizden kolayca koparılıp alınan şeyler değildir. "Yalnızlık âşına bir sesi dinlediğimiz tek plağın, bir daha bulunmamacasına elimizden düşüp kırılmasına benzer."

"Kedisinden manzarasına kadar, hergün, durmadan o kadar çok şey kaybettiğimize göre, bu dünyada çoğunu farketmediğimiz ne müthiş, ne devamlı, ne birbiri içinde bir ebedî yalnızlık içindeyiz."⁴⁴

Makândaki günlük değişmeler Dıranas'ı yalnızlığa ve onu takip eden ölüm duygusuna götürür. Hayatın geçiciliğini, insanın büyük yalnızlığını ve ebedî yalnızlık olan ölümü bilen insanda; ihtiyarladıkça yalnızlık ve ölüm duygusu yoğunlaşır. Dıranas da yaşlandıkça şiirlerinde ihtiyarlık duygusunu dile getirir. Aklın biliciliğine rağmen duygularıyla bildiğini belirterek biraz daha yaşamak ister. Şairin "Biraz Daha" isimli şiirinde bu duyguyu bulabiliriz:

"Yaşlandım; güneşim batıyor. Gece
Yaklaşmada sinsi, sessiz ve sonsuz.
Biliyorum; her şeysiz, sensiz, bensiz
Yiteceğim, karanlıklar içinde
Biraz daha her şeyle haşır neşir,
Biraz daha kendimle bilişmemiz,
Biraz daha seninle başbaşa, bir...
Biraz daha gök, biraz daha deniz."⁴⁵

44. Dıranas, "Yalnızlık", Zafer, 10.12.1950.

45. Dıranas, "Biraz Daha", Şiirler, s.227.

Giderek ölüme, büyük yalnızlığın kapısına yaklaştığını bilen şair kendisiyle bir hesaplaşma yapar. Son günlerinin güzelliklerini, haz çalkantıları içinde, doya doya yaşamak ister. Ömrünün son güzelliklerinin "onuruna bir şenlik olduğu" duygusuyla yaşar. Ancak onuruna tertiplenmiş bu son şenlikte "acı ve gözyaşı" istemez.

".....

Gün batıyor görüyor musun?
Her vakit böyle hoş bir akşam olmaz;
Be koştur içkici, bize içki sun!
Hepsi bir arada; gül ve söz ve saz
Ve sevgili...çağlar boyu o hüznü;
Bütün görkemiyle yeryüzü -ey şans!-
Uzun bir yaşam akşamında ve ün
Onuruna her şey şu Dıranas'ın!
Gözyaşı ve acı katma tek. Bir yas
Evreni değil bu, şenlik bu biraz."⁴⁶

Yalnızlık ve ölüm, Dıranas'a göre, doğan, yaşayıp büyüyen, ihtiyarlayan; dünyaya gelen her insanın acı kaderidir:

"Tanrı çekip gitmiş, koyup beni yapıyalnız.
Odsuz ocaksız, yolsuz yordamsız, dermansız
Yönlerim de yitmiş geceyle, yüzüm silik;
Ya son bu, batıyorum, ya doğuyorum, ilk
Dağlardan bir yankı yok, ne de denizlerden,
Beni yeryüzüne üfleyen ağızlardan
Hiç biri konuşmuyor artık, hepsi ölü;
Kim bilir nerde; üstleri neyle örtülü?"⁴⁷

Dünyadaki yalnızlığı ve ölümle gelecek ebedî yalnızlığı, aşırı bir san'atkâr hassasiyetiyle duyan Dıranas, dünyadaki yalnızlığı da, ölümle gelecek yalnızlığı da akıyla kabul eder. Ölümü de bir "ilk" belki

46.Dıranas, "Kendimle", Şiirler, s.128-229.

47.Dıranas, "Parçalar", a.e. s, 232.

de bir "doğuş" olarak kabul etse bile onu da yalnızlığıyla birlikte düşünür. Ölümde de hayatta yalnızlığını paylaştığı "put" "güzel yüz" dediği kişinin yokluğunu dünyanın sonuna kadar duyacaktır:

"Ve ben bir gece ucunda, bir kıyıda, tek,
Bakıyorum bulutlara, ufuk dolusu,
Bir bardak su verse birisi, bir yudum su.

.....

Ya Ahmedim, ya Mehmedim, ya Durmuşum,
Bu akşam üstü, bu kıyıda oturmuşum.
Hoş haldeyim burda artık, iyiyim, özgürüm;
Sınırım yok, taa sonsuzluğa dek yürürüm.
Artık ne gece kaygısı bende, ne gündüz.
Sen bile yoksun yanımda, ey put, güzel yüz!
Bir eksikim sensin, ama ne kadar büyük!
Bu sensizlik, evren bitene kadar büyük!"⁴⁸

3. Tabiat Sevgisi ve Yaşama Sevinci

Dıranas bir "mağara" olarak nitelediği dünyayı tanıdıkça tabiata da büyük hayranlık duymuştur. Daha çocukluk günlerinde başlayan bu tabiat sevgisini ve tabiat karşısındaki derin hayret ve hayranlığını hemen her vesile ile şiirleştirir. Bu tarz şiirlerinde şair, genel olarak tabiata karşı olan aşkından doğan kuvvetli bir yaşama sevincini de ifâde eder, ortaya koyar.

Değişen mevsimlerle tabiattaki renkler, kokular ve görüntüler de değişir. Bu değişimler şairin his dünyasını sarsar ve onu etkiler. "Bahar denen saray" yer-yüzüne kuruldu mu şairde bin türlü arzular uyanır. Özellikle bahar kelimesinde bile büyü bulan Dıranas, "başını alıp dağlara kaçmak, garip bitkilerin dilinden anlamak, sularla ağaçlarla kaynaşmak, bulutların o nâzenin salınışlarında düşler kurmak" ister.⁴⁹ Bu dünyada

48. Dıranas, "Parçalar", Şiirler, s.239.

49. Dıranas, "Bahar Denen Saray", Zafer, 2.5.1949.

biz insanlardan başka ağaçlar, taşlar, topraklar, papatyalar, köstebekler ve saire bulunduğunu kavramanın zamanı olduğunu düşünen şair bu duygularını "Bahar Gökleri" isimli şiirinde güzel mısralar halinde tesbit eder:

"Havada kavuşmanın bayıltıcı kokusu var,
Durma, durma gözünün alabildiği kadar,
Sar, bu şarkı söyleyen, bu dans eden evreni
Ve ayırma güzel gökyüzünden gözlerini
Yaşamak kadar güzel, mavi gökyüzünden
Bahşeden gökyüzünden, ebedî gökyüzünden."⁵⁰

Bahar sarayında kendinden geçen şair yaşama sevincini ve heyecanını duyar. Âdeta hasta olur, duyguları ve görüşleri değişir. Ancak bu geçici bir "maraz"dır. "Bu marazın doktoru yoktur... Sebebi de, bana öyle gelir ki, bu hastalık dünyanın nimetlerini, yaşamının lezzetlerini, nihayet sevmek denen o harikulâde altın meyvayı tatmasını bilen ruhlara musallattır. İnsanoğlu yaşadığını, hattâ yaşayabildiğini; ruhunun selametini, gönlünün aşkla dolu olduğunu vakit vakit kurtulmaya mahkûm olduğu bu hastalıktan anlamalıdır."⁵¹

Hastalık hâlinde beliren bu yaşama sevinci ve tabiat sevgisi şairi tabiatın güzelliği karşısında çıldırtacak duruma getirir. Gölgeler piyesinde "Oğul"un ağzından bu duygu şöyle belirtilir: "Oğul -Kırmızıyı severim; sağlık rengidir. Coşturur insanı. İlkbaharda gelincik tarlaları deli eder beni. Bir kez böyle bir tarlada çıldırıyordum. Nasıl kızıl... Kan denizi. Kor-
kuñ bir şey. Sahiden çıldırıyordum, renk tuttu. Kan kokusu da alıyor gibi oldum."⁵²

Ölümün kesin oluşu, hayatın sıkıcı ve bunaltıcı oluşu şairi tabiata ve yaşama sevincine götürür.

50. Dıranas, "Bahar Gökleri", Şiirler, s.78.

51. Dıranas, "Sevgi", Zafer, 22.5.1949.

52. Dıranas, "Gölgeler", Oyunlar, s.25.

Hayatın tadına varmak, ölüm gelmeden her türlü güzelliklerden istifade etmek isteyen Dıranas, dünyayı, renkleri, kokuları çok güzel bulur. Tabiatı olduğu gibi sever, tabiat her zaman güzeldir. "Hava da ne kadar güzel! Şu yalım yalım dökülen güneşe bir baksanıza! Şu baygın akasyaların gölgede dinlerdirdiği asfaltta şarkılarla, oyunlarla kırlara dağılan çocukları sevmiyor musunuz? İşte şu renk renk çocuk tarlası..."⁵³

İnsanları gömüldükleri yaslardan ancak tabiat sevgisi kurtarır. Onlara yaşamak isteğini ancak tabiat aşılabilir. İnsan, tabiat vasıtasıyla birdenbire dünyanın zengin hayatına karışır ve kendini yaratılışın sırrına ermiş sanır. Gündelik hayatın hay hüğundan kurtulan insan, ancak yaşamak sevincini tatmak ve hür olmak imkânını bulabilir. Özellikle Dıranas tabiata ait unsurlardan, denize, güneşe, gökyüzüne ve dağlara vurgundur. Böyle alıştığı dikkatlerin ve münasebetlerin sıkıcılığından kurtulmak isteyince tabiata sığınır, orada düşüncelerinden kurtulur, bitkiler gibi düşünmek, bitkiler gibi yaşamak vehmine kapılır.⁵⁴

"-Hayır! Unutulmaz bir şarkı söylemek,
Su içmek inekler için çeşmelerden
Ve uyumak otlar üstünde."⁵⁵

Baharda yoğunlaşan duygu, yaşama sevinci ile tabiatla haşır neşir olmak ve tabiata dağlara taşmaktır. Tam yaşama sevinci ve hürriyet ancak tabiatta, dağlardadır:

"Gel! Seninle yüce dağlara çıkalım;
Yalnız yüce dağlar benim aşkıma eş.

.....

Köroğlu gibi hür yaşarım orda ben.
Ne isteklerime vurulmuş pıranga

53. Dıranas, "Yağma Yok", Zafer, 12.6.1949.

54. Dıranas, "Bahar Havaları", Zafer, 8.3.1951.

55. Dıranas, "Ben ve O", Şiirler, s.25.

Ne de aşkın sonu vardır o dağlarda;
Sen var, ağaçlar gibi her yıl yemişlen!

.....

İnsan çilesini almaz oldu aklım
Soyun, şehrin sana giydirdiği gömlekten,
Yakın dostlarına bahs aç ölmekten
Ve gel benimle, kaçalım kaçalım."⁵⁶

Dıranas hayat ve ölüm karşısında insanın daima bayramda bir çocuk gibi olmasını ister. İnsan ne kadar yaşlansa da "ruhunun çocukluğunu" öldürmemelidir. Ancak mutluluk da öyle kalıcı bir şey değildir. "Kız- Kaldı ki mutluluk, kelebek gibi... tutunca ölür, parmaklarında bir şey, yıldız kalır, o kadar.

Delikanlı- Ben yaşamayı sevinç diye anlarım.
Bayramda bir çocuk gibi olmalı insan yaşam karşısında!"⁵⁷

Dıranas'da yaşamaya kesin bağlılık, tabiattaki değişikliklerden ve insanların ölümünden, akıyla ders çıkarsa bile, sarsılmaz. Hele insan gençse, güçlüyse, hayata ümitle bakarken değişen mevsimler, sert esen rüzgârlar onu hiç etkilemez:

"Bu ne yeşil, ne mavi bu, ne sarı? Yolumuzda
Nasıl koyup gitmeli bu denizi, bu kırları?
Uğulda, uğulda, uğulda sonbahar rüzgârı,
Bir dal kırabilir misin bakalım gönlümüzde?
Bu şarkılar, bu halis sözler varken dilimizde."
(58)

Dıranas'ın yaşarken duyduğu sevinç ve coşkunluğu ölüm korkusu hiç etkilemez. Aksine hayata daha sıkı sarılır; "daha bütün yemişlerin dallarda sarktığı, umutların dolup taşıdığı" bir zamanda, ölümü düşünse

56. Dıranas, "Dağlara", Şiirler, s.127.

57. Dıranas, "Gölgeler, Oyunlar, s.89.

58. Dıranas, "Rüzgâr", Şiirler, s.81.

bile, ondan etkilenmez. "Daha gökyüzü bir sonsuz rüya denizidir." Hayata hayalleriyle daha çok hayat katmak, Dıranas'ın kırk yaşına kadar tabiat karşısında aldığı duygu tavrıdır.⁵⁹

"Ne hoştur insanın bir gül açası,
Geniş göklerde bir kuş olup uçası;
Bulutlarda yağmur olup ağlamak.

.....

Lâkin sen ey nûrun boşandığı pencere!
Sen ey bütün zamanı kucaklayan buse;
Yaşamak... eken insan, veren toprak."

Yaşama sevincinin bütün genişliği ve açıklısıyla ortaya konulduğu bu şiirde Dıranas yavaş yavaş ölümü de hatırlayarak korkmaya başlar:

"Sarhoş eden, dâvet eden bu iklim
İçinde, ben yalnız bir âdem oğluyum,
Korkan, ölümü hatırlayarak."⁶⁰

Şairin tabiat aşkından doğan yaşama sevincini ifâde ettiği "Ben ve O", "Sen ve Gökyüzü" isimli şiirlerinde aynı durum, realist bir şekilde birbirine karşılarak tesbit edilir.⁶¹

Tabiata ait unsurlarda Dıranas genişliği, tabiatla insan arasındaki büyük mekânı ve zamanı bulur. Genellikle sonsuzluğun sembolü olarak kabul ettiği güneş, deniz, gökyüzü ve dağlar şaire tabiatla insan arasındaki ilişkiyi düşündürür. Özellikle "gözümüzden kaybettiğimiz tek şey olan" gökyüzü ve ona uzanan dağlar karşısında insanoglunun heprik ve hiçliğini aynı anda ve birarada hisseder. Mesafeler içindeki maddede duyulan bu insan kaderi, insanın tabiat ve hayat içindeki

59.Dıranas, "Yaşarken", "Ve Bulutlar", Şiirler, s.11-16.

60.Dıranas, "Gerçek", a.e. s.168.

61.Dıranas, "Ben ve O", "Senle Gökyüzü", a.e. s.24-96.

bütünlüğü; özellikle sonsuzluk ifâde eden deniz ve dağlar karşısında şiirleştirir. Dıranas'a göre insan, deniz ortasında, yüce dağların karşısında kendisini Tanrının civarında hisseder. Şair deniz, gökyüzü ve dağlarda, kâinatın bütün esrarı ve insanoğlunun kaderini -nereden gelip nereye gittiğini- hissetmeye, sezmeğe çalışır.

"İnsan açık denizin karşısında biteviye Allah'ı düşünüyor. Bir de "Ağrı" dağının karşısında bu yalnızlığı ve bu Allah yakınlığını duymuştum."⁶² diyen "Ağrı" şairi, sonsuzluğa ulaşmış bir tabiat sembolü durumunu gösteren Ağrı dağı karşısında insanoğlunun nereden gelip nereye gittiği scrusunda, kâinatın bütün esrarını ve insanoğlunun içinde gizli yüce ağrı durumundaki kaderini hisseder. "Ağrı" şiiri, aynı zamanda, bütün Cumhuriyet nesli san'atkârlarımızın ve aydınlarımızın ruh ve his dünyasını, onların hayat ve tabiat içindeki durumunu aydınlatması bakımından da üzerinde durulması gereken bir şiidir. "Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Eşik" isimli şiiriyle "Ağrı" arasında yapılacak her hangi bir karşılaştırma sonunda; Cumhuriyet devrindeki şiirimizde, iki büyük eser halinde, insan ve insan kaderini, onun tabiat ve hayat içindeki bütünlüğünü şiirleştiren örnekleri modern görüşlerle uzlaşmış olarak görmek mümkündür."⁶³

Tabiat karşısındaki insanın durumunu ortaya koyan "Ağrı" şiirinde her yönüyle insan ve bütün görünüşüyle tabiat vardır. "Ağrı"nın sonsuz ve görkemli görünüşü karşısında "Allah yakınlığını" duyan Dıranas, varır onun "eteğine secdeye kapanır." Koşar bir koluna sımsıkı abanır. Allah'ın beş duyu ile algılanmasına yardım eden bu sonsuzluğun somut sembolü olan dağın "karlı

62.Dıranas, "Nereden Gelip Nereye Gidersin", Zafer, 9.9.1949.

63.Ayhan Doğan, "A.M.Dıranas", Türk Sanatı Dergisi, C.III, s.49, Eylül 1956.

başı yüce dedikleyin yüce, sükun içindeki heybeti" şairin tam "gönlünce"dir. Şair "devce" yapılı bu dağ karşısında kendisini Allah'ın etrafında hisseder ve "ilk rahatlığı" duyar. Ruhunun "karanlık mağarasında" aydınlanma olur. Geçmişte yaşadıklarının "hayâl arkasında boş çirpinişler" olduğunu itiraf eder:

"Şifa mı ne ki bu ilk yudum
Hayâl arkasında boş çirpinişlerin."⁶⁴

"Ağrı" karşısında Dıranas kendisini merkez yaparak bütün insanlığın gününü, geçmişini, geleceğini; nereden gelip nereye gideceğini hissetmeye, sezme-ye gayret eder. Ağrı dağı yüce sırların hissedilmesi için en uygun bir vasıtaadır. "Sonsuzluğa doğru kalkmak için rüzgâr bekleyen sihirli bir gemi"olan Ağrı gökle yeri âdeta birleştirmiştir. "Göklerde demirli" olan bu gemi ile rıhtımda bekleyen tek yolcu olan şair bu gemi ile sonsuzluğa, Allah'a ve onun ulvî büyüklüğüne ulaşmak ister. Şairin duygusu ve akli en gergin dikkat durumuna girer. Akıl,sonsuza götüren "Ağrı" karşısında her zamanki "şüphe" alışkanlığından kurtulamaz.

Şüphe: İnsanoğlunun "düşüncesinin en korkuncu, en haksızı ve delilikte açan agulu bir çiçektir. Cesetle birlikte toprağa giren sır ve "bin bir çeşit çilenin yemişi", "yılan ağzındaki elma"dır. Şiirde bu şekilde tarif edilen şüphe Dıranas'a göre insanın ruhunda "bir engerek gibi çöreklenmiştir."⁶⁵ Tabiatda "Ağrı"da seyredilen, insanın görmesi imkânsız olan manzara karşısında "aklın uçsuz bucaksız" sarayı yıkılır ve duygu bir kartal hızıyla engine "sevinç âvâzıyla" fırlar. Çünkü, sonsuz olan güneşi ancak kartalın gözü görebilir. Duy-

64.Dıranas, "Ağrı", Şiirler, s.129.

65.Dıranas, "İyiniyet Yokluğu", Zafer, 20.11.1949.

gularını "kartal gözüyle" gören, sezen şair, aklına ve şüphesine rağmen mutlu olur. Ağrı dağının güzel manzaraları, gökteki bulutların altındaki gecede "akşam kıyılarına doğru" gider. "Akşam gecenin kapısıdır ve onda uykuyu, huzûrun sarayını bularak" rahat eder."⁶⁶

"Ağrı" Dıranas'ın diğer eserlerine parçalar halinde bulunan his dünyasının ip uçlarını bir bütün halinde toplayan bir şiidir. Bu şiirin ikinci bölümünde de şair, "Ağrı" karşısında, ruhunun mağarasındaki geçmişte kalan "karşı şahsiyet" özelliklerini, "yüzünün maskesiz" özelliklerini itiraf eder. Bu bölüm bir çeşit itiraflarla rahatlama bölümüdür. Burada şair, geçmişte yaşadığı hayatın bir özeleştirisini yapar. "Beden ötemin ormanlarındaki hayvanları, bataklıklarındaki lüzûcetli yılanları, çiyenleri -hepsini değilse bile birazını - bilirim. Bir vakitler korkarak, amana düşerek seyredirdim. Şimdi ona da alıştım."⁶⁷ İşte Ağrı şiirinin ikinci bölümünde şairin karanlık ruhunun beden ötesinin geçmişine ait itiraflar vardır. Bu da şair için bir arınma ve kurtulma vesilesidir.

"Ağrı" şiiri Dıranas'ın "bütün vücudu ve hayatı ile" çalışarak yazdığı bir şiidir. Bu şiir "her şeyiyle, insanlarıyla, kendi benliğiyle hayat denen mağaradan" yine bir "mağara olan" ruhundan duyulan seslerin, ruhunun çektiği ağrının ve ruhundan alınma vurran rüzgârın ve serinliğin ortaya konduğu bir şiidir."⁶⁸

Dünyaya gelen insanın yaşadığı zaman ve mekân içinde karşılaştıkları ve yaptıkları, destanlardan günümüze hep aynıdır. İnsan ve tabiata ait gerçeklik daima aynı kalır, hiç değişmez. Değişen sadece insanlardır. "Köprüünün altından akan sular gibi" zamanla insanlar

66. Dıranas, "Dinleniş", Zafer, 8.5.1949.

67. Dıranas, "Yaranma Üzerine", Zafer 19.6.1949.

68. Dıranas, "Sevgi", Zafer, 22.5.1949.

doğar, büyür, yaşar ve ölürler. Onları bir akış halinde diğer insanlar takip ederler. İlk insanlardan bugüne tekrarlanan hep aynı şeydir. Yalnız hayatta her insan kendi yalnızlığını duyarak kendi gerçeğini yaşadığı vehmine kapılır. Dıranas'da dünyada kendi kaderini yaşama ve bir ömür sürecek, ebedileşecek yalnızlık duygusu vardır. "Parçalar" başlığını taşıyan şiirinde bu duygularını şöyle belirtir:

"Bir akşamüstü bir kıyıda oturmuşum;
Tanrı çekip gitmiş, koyup beni yalnız
Odsuz ocaksız, yolsuz yordamsız, dermansız.
Yönlerim de gitmiş geceyle yüzüm silik,
Ya son bu, batıyorum, ya doğuyorum, ilk.
Dağlardan bir yankı yok, ne de denizlerden,
Beni yeryüzüne üfleyen ağızlardan."⁶⁹

Hayatta insanın zamanla yaptıklarından duyduğu sıkıntılar ve pişmanlıklar vardır. İnsandaki iç sıkıntısı ve pişmanlıklar onu perişan eder. Şairin bu iç sıkıntısı ve pişmanlıklar hiç yakasını bırakmaz. İç sıkıntısıyla şair "bir yosma kadın gibi zevkin elinden, ayaküstü günah işlenen gecede, susuzluk kadehi içmiştir. Zevkin karşısında aynada "maske" olan yüzünün altındaki gerçek yüzünü görmüştür." Şair geçmişte yaptığı bu olumsuz davranışların "yel alsın götürsün" diyerek yok olmasını ister. Ancak, insanın ruhundan gelen bu sıkıntıyı ve ağrıyı kim veya ne dindirecektir? "Dünyâ, gemi ve rüzgâr uğramaz bir kıyıdır. İnsanın kendini dünyaya üfüren ağızlardan, dağlardan ve denizlerden hiç ses almadan bu yolculuğu nasıl devam edecek ve nerede sona erecektir? Dahası "ruhu bedenden acıtmadan ayıracak bir cerrah" var mıdır? Zaten yolculuk yapacağı teknesi de delik olan insanın tek dostu gökyüzüdür. Gözünün önünden gitmeyen, her pencereden görülen "ahretlik" dost

69. Dıranas, "Parçalar", Şiirler, s.233.

gökyüzü insanın tek sığınağıdır. O da, ne yazık ki, güneşin denizin dibine, uçuruma düşmesiyle simsiyah ve güneşten habersiz kesilir. Gece olur, her adım atılan yeri de sis kaplar. İnsan hangi yöne baksa insanların kaydığı bir uçurum görür, günah kapıları aralanır. Çabaladıkça batan, bunalan insanı, dünyada kurtaracak bir sığınak yoktur.

Dünya, Dıranas'a göre, savaşlar, huzursuzluklar içinde, Allah'ın bile ilgilenmediği, bir "zebanîler" dünyasıdır. Böyle bir dünyada insan hiç bir şey anlamaz, korkar, bunılır, şaşırır ve küçüklüğünü, çaresizliğini itiraf eder.

Ruhunun inançla rahatlayamadığı, inanç güneşinin giremediği karanlık mağarasında bunalan şair kurtuluşu, rahatlığı yine tabiatta ve güneşte bulur. Güneş aydınlatıcı, rahatlatıcı ve mutlu edicidir. Karanlık mağaraları ancak o aydınlatabilir. Allah'a iman ve din duygusu ile insan olarak rahatlayacağını belirten Dıranas'a göre Allah'tan ayrı düşen insan insanlığını yitirir ve hayvandan da aşağıya düşer. Bu duyguyu "Maşar Dağı" isimli şiirinde şöyle belirtir:

"Boşluklarda seni arıyor
Dağ bir yanda, kişi bir yanda;
Bir yaralı hayvan bağırlıyor
Senden ayrı düşen insanda."

Şairde tabiata ait mesafeler, dağlar ve maddî diğer görüşler karşısında din ve Allah duygusu uyanır. Tabiatta Allah'ı arar:

"Sen bu doyulmaz evrendesin;
Ama nerdesin? Hangi pınar
Başında, hangi ormandasın?
Nerde bahçenden uçan kuşlar?"⁷⁰

70.Dıranas, "Maşar Dağı", Şiirler, s.181.

Dıranas'a göre insan için en büyük sığınak tabiattır. İnsanları kötülüklerden ancak tabiat arındırır ve insanlara en müşfik davranan yer de yine tabiattır. Din duygusu uyandıran tabiatta Allah'ı araması da bu anlayışının bir sonucudur:

"Burada salt gökyüzüne bak
Bulutlar ağan, duru, uzak
Gökyüzüne, dost gökyüzüne
O giderir susuzluğumuzu
Gökyüzü, o, sonsuzluğunu
Süt gibi emziren anne."⁷¹

İmanı olan insanın kalbi Allah'ın sığıdığı yerdir. Ancak imanı zayıf olan insan onu büyük ve sonsuz tabiat unsurlarında sezmeye çalışır. Eğer Dıranas'ın da içinde "Ağrı"ya eş bir iman dağı olsaydı, Allah'ın dostluğunu yakından hisseder ve büyük yalnızlığa, sıkıntıya, bunalıma düşmezdi. Dıranas ve Cumhuriyet sonrası neslin hayat karşısındaki bunalımı, iç sıkıntısı bir iman zayıflığının sonucudur. Geçmiş yıkılmış, geleceği de karanlık görünen bu neslin "karanlıklar içinde kalma" ve "bunalma" ana özelliklerinden biridir.

Ağrı dağı en yüksek dağ olduğu için güneş önce onun tepesini aydınlatır. Dağ güneşle "haşır neşir" olur, mutlu olur, aydınlanır. İnsanoğlunu aydınlatacak, saadete götürecek olan da iman dağıdır. Tabiata ait sonsuzluklar ve yücelikler karşısında ise insan çok "cüce"dir. Tabiata göre "cüce" ve "kirlenmiş, bozulmuş olan" insanın her ufkunu da umutsuz ve zifirî bir karanlık ve gece korkusu kaplamıştır. Şüphe, insanın ruhuna çöreklenen o engerek insana bu dünyada mutluluğun kapısını kapatır. Dünyanın üzerine ne kadar aydınlatıcı güneş doğup batsa, gökyüzünde ne kadar çok yıldız ve ışıklar oynassa da insan nasipsizse o ışıktan istifade

71. Dıranas, "Gökyüzü", Şiirler, s.177.

edemez. Ancak bu tabii yücelikler ve güzellikler, tabiatın şaşmaz düzeni karşısında din ve Allah duygusuna kapılır:

"Uyandığı zaman gökte yıldızlar
İnsan düşünür; belki de Allah var!
Tanrısal bir öpüştür söken şafak."⁷²

Ağrı şairi, şiirin üçüncü bölümünde bütün insanlığın düştüğü nasipsizliği dile getirirken, daha önceden insanlığın sahip olduğu fakat, sonra yitirdiği mezziyetleri sayar. "Bütün insanlık güneşsiz; âteşi yitirmiş, yaralı, karanlıklar ve sisler içinde bunalmış, insanlar yiğitliğini kaybetmiş, dört bir yanı bir çirkin ağıt kaplamış ve mutsuzdur." "İnsanlar vefayı, sevgiyi, dostlukları yitirmişler, hiç bir şeyi görmez olmuşlar, insan yerine her birinde, birer korkunç hayvan ve iğrenç yaratıklar girmiştir. Aşk, dostluk ve insanlık yok olmuştur."⁷³ Cemiyetlerde itimat müessesesi çökmüş, herkes karşısındakine şüpheli gözlerle bakar olmuştur. Ölesiye, kıyasıya bir dünyadır bu dünya. "Bu gidişle düzelmesine, hani merhamet diye bir nesne var ya edebiyatta bol bol adı geçer, onun insan yüreklerinde gerçekten filiz verip dünyamızın bir İsa'lar, bir barış dünyası olmasına imkân yok. Ne olacaksa Atom mu, İdroyen mi, işte öyle bir cehennem bombasının patlamalarından sonra olacak."⁷⁴ Oysa "üstümüzde deniz gibi gökyüzü" varken, "aydın ferah ve rahat gök altında" Allah'ın bize küraladığı bu bolluk dolu dünya sofrasında "doyulmaz yemeği niçin bir zehirli kaşıkla yiyoruz?" "Biz neyiz, biz insanlar? Bu dünyayı yiyerek yaşıyoruz. Durmadan toprağını, suyunu, havasını, ateşini kemiriyoruz. Hem öylesine azıtmış bir açlıkla ki, yemek üzere el attığımız bir parçasına şayet iki kişi birden saldırmış-

72. Dıranas, "Gerçek", Şiirler, s.168.

73. Dıranas, "Vefa", Zafer, 2.8.1950.

74. Dıranas, "Barış Umidi", Zafer, 11.2.1950.

sak, birimizden biri ölecektir....

Çünkü dünyayı şarkılarla, şiirlerle, cümbüşlerle yemek daha güzeldir."⁷⁵

Dıranas'a göre insanoğlunu bu karanlık, bu vefasız, bu zebanîlerle dolu dünyada rahatlatan tek şey tabiattır: "Gökyüzü, deniz, bulutlar, güzel kokular, renkler dolu dünya, her kazaya uğrayanın sığınağı olan bu yer."

Ne yazık ki insanoğlu bu dünyaya ait güzellikleri görmenin bahtiyarlığına erememiştir. "Dünyada kibriti elinde tutan adamlar, sigaralarını yakma yerine dünyayı yakmayı uygun bulmuşlar, oynadıkları oyunu kendilerine oynamışlardır."⁷⁶ Onun için insanlar sevgiyi, güneşi yitirmişler, bir faciayı yaşıyorlar.

Şair, askerlik ödevi dolayısıyla, şarkın en uzak köşelerinde tam iki yıl, köy köy gezmiş, yatıp kalkmış olduğu için, Doğu faciasının içyüzünü yakından, bütün safhalarıyla bilir.⁷⁷ Ağrı dağının bulunduğu bu bölgenin insanların ve insanlığın ağrısını şiirin bu bölümünde dile getirir: "Ova boyunca vurulmuş yatan, avucu bir kan çeşmesine açılmış, çile pazarında cana pey sürümü hayat, geçmişte yitirdiğimiz cennetten" arta kalan facialardır. Hem doğuda, hem dünyada yaşamak mazereti ile, ölümler, savaşlar, eşkiyalıklar, kan davaları ve binlerce insanın bir "toz parçası ile" yanıp kül olması, medeniyetin getirdiği, insanlığın yüzünü kaplayan ölüm, şairin tesbit ettiği görüntülerdir.

İnsanlar her oyunu "kendileri için oynarlar"ken Ağrı dağı oyununu kendi için oynayan, insanlığın kaybettiği "sevgiyi, barışı, kutsal ateşi -inançları- ru-

75.Dıranas, "Dünya da Bir Canlıdır", Zafer, 4.2.1950.

76.Dıranas, "Akşam Yarenliği", Zafer, 24.7.1950.

77.Dıranas, "Topyekün Vatan", Zafer, 6.6.1950.

hundan fıskırıp duruyor." İnsanların ruhunda ise bütün bu değerler çoktan ölmüş, onlar ruhunun karanlık mağaralarında yaşarken Ağrı, şairin ruhunda insanlığın bütün kaybettiklerini geri getirir, hayatı tekrar geri getiren, yaşamayı gerekli ve geçerli kılan tabiatın temsilcisidir:

"Dirilttin nasıl bir mucizeyle tekrar
Her şeyi, dostluktan düşmanlığa kadar.
Ve geri getirdin o sürgünlerini!
Nerde buldun tekrar eski günlerini?
Zamanlar içinde yitmiş kardeşlerin
Ve en güzelini sönmüş ateşlerin
Kalbimin sevdiği o gülü,
Ölüm ötesinin mutlu tahayyülü."

Şairin Ağrı'daki hayatı Ağrı dağı vasıtasıyla bir yaşama şevkine, ümide ve "şafak kanatlı neşeye, aşka -tada- gülümsemeye" yeniden kavuşur. Bu kavuşmada şairin özel hayatındaki değişimin de rolü vardır. "Askerlik vazifemizi şarkın en ücra bir hudut köyünde iki yıl kalarak yaptık. Genç bekar subayların yalnızlık ve tatminsizlik ıstıraplarını, bu ıstırapın doğurduğu ruhi yıkıntıyı, bezginlik ve bedbinliği yakından müşahade ettik. Bu yüzden subayların, bozulmuş yuvaları tehlikeye atar gayri meşru hallere düşebileceğine de şahit olduk.

Nitekim biz, yine aynı yerde, bir kısım bekârlık hayatımızla, ailemizin bize katıldıktan sonraki hayatımız arasındaki farkı, siyahla beyaz kadar birbirinden ayırabiliriz. Şu kadarını söyleyeyim ki, ailem yanımda olduğu zaman birliğime daha iyi hizmet ettim, daha faydalı oldum. Çünkü, hayatıma şefkat girdi, ihtimam girdi; ocağımda tencere, odamda muhabbet kaynadı. Hem sağlık hem enerji kazandım."⁷⁸ İşte bu psikoloji içinde

78. Dıranas, "Genç Subayların Derdi", Zafer, 30.11.1949.

tekrar yaşama sevincini duyan Dıranas bu duygularını şöyle ifâde eder:

"Evrensel cümbüşü, yaşama şevkini,
Bizden gidenlerin bir gün, en yakın
Ümidi ve şafak kanatlı neşeyi,
O aşkı, o tadı, o gülümsemeyi..."

Ancak, bu neşede de, şairin bütün hayatı boyunca eserlerine ve ömrüne hâkim olan, ayrı bir başlık altında ele alacağımız, hüznün vardır. "Ağrı" isimli şiirde içten içe bu hüznün şöyle belirtilir:

"Ey boş gecelerin dadı ayışığı!
Salla, salla hüznün uyuyan beşiği
Sögütlerin nazlı dalları içinden
Bir sabahı özleyen şu taze kadın
Yatsın baş yastığına anılarının;
Bir makine sesiyle işleyen kalbi
Alıp gezdirsin onu bir gemi gibi
Düşlerinin durgun mavi denizinde."⁷⁹

Kendi çocuğunun beşiğini sallaması gereken taze kadın, ne yazık ki, "hüznün uyuyan beşiği" sallamak mecburiyetindedir. Bu konu şairin "İki Yalnız Ağaç" isimli şiirinde daha açık olarak belirtilir. Bu hüznün sebebi "iki yalnız ağaç" gibi yaşayan Dıranas ailesinin hayatının hüznüdür. Bu "iki yalnız ağaç" ne yazık ki yeşillenememişler, yapraklanıp gürleyememişlerdir. Bir su kenarında büyüyen iki ağaç gibi "genç, dinç, anaç" ifâdeleriyle belirtilen gürbüz, sağlıklı Dıranas çiftinin, ne yazık ki, hiç çocukları olmamıştır. "Diyecekleri bir şey var; varsa da" onlar söylemeyip "ölü yahut sağ" susmayı tercih etmişlerdir.

"Gör ki, gün batıncayıldızlara karşı
Salınışı

Ağaçların, söyleyecek nesi varsa
 Neyi yoksa apaçık- ölü ya da sağ.
 Bir su kenarında iki ağaç hali,
 Yere mihli
 Diyecekleri bir şey var; varsa da
 Demişler, dememişler -ölü ya da sağ."⁸⁰

Huzurun kapısı olan gecede Dıranas da hep "kendi kendisinin izinde, feneriyle yolunu aydınlatarak" insanlık için "barış çeşmesini aramaya" koyulur. Ömrü boyunca -çalışmamızın giriş bölümünde de belirttiğimiz gibi- hep insanlık için iyi şeyler düşünüp yapmak gayreti içinde olan "bir düşünce ve san'at" adamı olma idealinde olan Dıranas "Şiirler" adlı kitabının ithaf yazısında da belirtildiği gibi hep "barış ve evrensel sevgiyi" atlatmayı amaç edinmiştir. Bunun için de geceleri okuduğu kitaplar velîleri ve veliler dünyasını anlatan kutaplardır. Dıranas'a göre "Mevlana'nın üflelediği rüzgâr" insanları kurtarıcı olarak hâlâ esmektedir. "Dünya da her gece daima" bir sabaha kavuşur. İnsan için "avunuş testisi" daima serin durur. İnsanlar isterlerse, avunuş testisinden doya doya içebilirler.

Yine Dıranas'a göre insanlar, fânî varlıklar, tabiatın saf güzelliği ve görkemliği yanında âciz ve çirkindirler. Bu yüzden huzursuzdurlar ve karanlık içindedirler. Fânî insanın durumunu ifâde eden şair, karşısındaki tabiatı ve onun ölümsüz ve muhteşem bir parçası halindeki "Ağrı"yı daha başka bir büyüklük içinde görür ve Allah'ı hisseder. Allah'ın yarattığı düzenin tabiattaki yüceliği ve insanları korkutan ölüm, şairi tevekküle sevk eder.

Ağrı şiiri Allah'a götüren, bir ucu Allah'ta olan, sonsuzluk yolculuğuna çıkan "sonsuzluk gemisinin" özellikleriyle sona erer:

"Ey sonuca doğru ilk uçtan gelen dağ!
 Göğü perde perde delip yükselen dağ!"

4 - Aşk Duygusu

Yaşantısını "şiire, şiirini de insanların barışına ve evrensel sevgiye" verdiğini söyleyen Dıranas'ın şiirlerinde tabiat sevgisinin yanında terennüm ettiği duygu aşk duygusudur. Bütün şiirlerinin "esinini" karısından aldığını söyleyen şair, aşkı tabiata ait elementler yoluyla belirtir. İlk şiirini yayınladığı 1926'dan 1932'ye kadar şiirlerinde daima idealize edilmiş romantik bir aşk duygusu ve romantik sevgililer vardır. 15 Eylül 1926 tarihinde Millî Mecmua'da yayınlanan ilk şiiri "Bir Kadına" adını taşır. Yine 1974 yılında yayınladığı "Şiirler" adlı kitabının başlıksız ve adsız ilk şiiri "Çıplak Kadın" adı ile 1928 yılında Servet-i Fünûn Dergisinin 207. sayısında yayınlanmıştır.

Dıranas'ın şiir kitabının ilk şiirinde sevgili-kadın- "beyaz alevden bir bütün, odaya dolan bir sabah"-tır, kusursuz güzeldir. "Sonsuz ak güzelliği" ile ebedî sevgiliyi düşündüren bu kadın "Allah'a götüren kusursuz güzellikte duyulan" aşkı temsil eder. Güzelliği ile sonsuz olan bu sevgili karşısında insan "tekrar tekrar ölüp dirilme" heyecanını duyar.⁸¹

Şair sevginin "ölmez"liğine ve onun insanlık tarihi kadar eski olduğuna inanır. "Selâm" isimli şiiri bu inancın ve bağlılığın sembolik bir hava içinde ifâdesidir. İlk insanlardan günümüze kadar aşk "sonsuzluğun aydınlık bahçesi" olarak bilinir. Şair bu aşk ve sevgi coşkunu ile "kalbe ışıklı hatıralar dökün, en sevgiliye, en iyiye, en güzele" selâm gönderir. Dıranas yaşadığı günde geçmişten beslenerek ebediyete uzanan bir aşkı dile getirir. Aşk çeşmesinin suları ezelden ebede bol bol akar ve "cömert memesiyle" yeni sevgilileri emzirir, onları mutlu eder. Onların ufuklarına aşkın

81. Dıranas, "Selâm", Şiirler, s.18.

baharının zengin renklerini döker. Böylece "senelerce, senelerce öteden" gelip senelerce sonraya, sonsuzluğa kadar sürecek olan tek değer sevgi ve aşktır.⁸²

Daha önce de belirttiğimiz gibi şairin tabii detaylarla örülü, 1932 yılına kadar yazdığı şiirlerinde idealize edilmiş sevgi ve aşk anlayışı ve bu anlayışa uygun, yine idealize edilmiş romantik sevgililer vardır. 1930 yılında yayınlanan "Serenad, Bahar Şarkıları, Aşkım" adlı şiirleri bu tarzın başarılı örnekleridir.

"Serenad" şiirinde sevgili, "kalbin içini ışıklarla doldurur, yaprak yaprak açılan bir güldür." Tabiata ait bütün güzelliklerin kaynağı, merkezi olarak düşünülen sevgili, âşığının kapısına getirdiği bahar ve bahara ait her güzelliğe karşılık penceresinden bir gül atacaktır ve âşığını memnun ve mutlu edecektir. Yine aynı yılda yazılmış olan "Bahar Şarkısı" şiirinde sevinci ve hüznüyle idealize edilen ve tabiata ait unsurlarla ifâde edilen sevgiliye karşı duyulan aşk;

"Dudağında şarkı ben olsam;

Gözlerinde damla ve içinde gam,

Eriyen renk olsam yanaklarında."⁸³

mısrala-

riyla çok romantik bir şekilde ortaya konur.

"Şiirler" kitabına alınmamış olan Muhip Atalay imzası ile Servet-i Fünûn Dergisinin 341. sayısında, 1928 yılında yayınlanan "Aşkım" adlı şiirde aşkı "göğüsteki yeşil fidan" olarak niteler. Bu aşk "yirmi yaş gençliğinin ilk gururudur." Hasret ve hicran suyu ile beslenen bu fidana şairin ızdırabı güneş, derdi ise ışık olur. İşte, her ayda bir yıl kadar büyüyen bu fidan iyi bir gün veya bir bahar aramadan büyür, içeriden dışarıya taşıkça taşar; şair elem çektikçe büyüyüp dün-

82.Dıranas, "Şiirler, s.11-12.

83.Dıranas, a.e. s.18-22-23.

yayı doldurur. Bu şiirde de gördüğümüz gibi denilebilir ki, Dıranas'ın bu ilk şiirlerinde aşk, sevgi ve sevgili tamamen idealize edilmiş, romantik bir atmosfer içerisindedir.

1934 yılında Varlık Dergisininin 20. sayısında yayınladığı "Ayışığı" adlı şiirinde yüz ve ruh üzerindeki bütün duyularını dekor veya peyzaj halindedir. Duygu bu şiirde, tabiata ait güzelliklerden tesbit edilen peyzajlarla paralelleştirilmiştir. Tabiat ve insanın birbirine katılmasıyla bir üçüncü boyut kurulmaya çalışılmıştır:

"Her yanın avuçlarıma dökülüyor
Çeşmeden akan suyun berraklığında."

"Dolaşan bir dudak mı var saçlarını?
Ay tırmanıyor zeytin ağaçlarını.
Sürü bulutlar gece yamaçlarını
Otlayıp yayılıyor gök kırlığında.

.....

Seyrine doyulmuyor ruhunun, güzel
Bu manzara gibi, bu ayışığında...⁸⁴

Şairin şiirinde ve his dünyasında 1926-33 ile 1933-35 yılları iki ayrı bölüm özelliği gösterir. Aşk duygusu bu devrelerde genellikle ideal ölçüdedir. 1933'e kadar tamamen romantik özellikler yoğun bir şekilde devam eder. 1933'ten 35'e kadar sembolik anlatım özelliklerinin hâkim olduğunu gördüğümüz şiirlerinde yine idealize edilmiş duygular ve sevgililer vardır.

Aşk duygusunun ve sevgilinin yerlileşmesinin ilk örneği, şairin şiir hayatında bir dönüm noktası sayılacak şiiri "Fahriye Abla"dır. Varlık dergisininin 39. sayısında, 1935 şubatında yayınlanan bu şiirde idealize edilmiş romantik sevgilinin yerini tabii, yerli, bir Anadolu kasabasının delişmen kızı alır. Fahri-

ye Abla "gözleri, dişleri, buğdaysı teni, ak pak gerdanı ve bileziklerle dolu bilekleriyle" bizimdir. Ortaçağın romantik, şahsiyetsiz, yeşil penceresinden bir gül atması beklenen sevgilinin yerini alan Fahriye Abla'nın yaşadığı yer de "Bahar Şarkıları ve Serenad"daki idealize edilen yabancı dekora karşılık;

"Eviniz kutu gibi küçüçük bir evdi,
Sarmaşıklarla balkonu örtük bir evdi;
Güneşin batmasına yakın saatlerde
Yıkanırdı gölgesi kuytu bir gölgede;
Yaz kış yeşil bir saksı ıtır pencerede,
Bahçede akasyalar açardı baharla,
Ne şirin komşumuzdun sen Fahriye Abla."⁸⁵

mısralarında olduğu gibi, bizim dekorumuz ve duyuş tarzımızdır. Bu duyuş ve davranış tarzını şair, giderek yerli ve gerçek motiflerle devam ettirir. Ancak hiç bir zaman şiirde estetik tedirginliği elden bırakmaz. Şiirlerinde daima "üstün bir güzelliği arama" ilkesine uyar. Şairin 1937 yılında yayınlanan "Kezban"adlı şiiri zamanın şiir eğilimine uygun olarak kaleme alınmıştır. Yine estetik plânda kalınarak ve aşk duygusuna, biraz da yerlileştirilmek istenen şiire, bir erotizm katılmıştır. Anadolu genç kızının sembolü olan "Kezban" Anadolu insanının ve Anadolu'da hayâl edilen üstün güzelliğin de sembolü olarak belirtilmiştir:

"Aşkın avlandığı bir zaman,
Sevinçli mevsimi hasadın;
Uzanmış döşegine Kezban
Uyurdu saçlar darmadağın.

Yalnız uyku örterdi onu:
Cırçıplak; meme, karın, kalça.

85.Dıranas, "Fahriye Abla", Şiirler, s.87.

Kır perilerininin oyunu,
Başucuna alçalan rüyâ;

Bir sonsuz şenlikti bu uyku,
Ay güler avluda bakraçtan
Ve onu gözlerdi Köroğlu
Pencereye sarkan ağaçtan."⁸⁶

Anadolu'nun güzeli "Kezban" da, şairin diğer şiirlerindeki kadınlar gibi "çırçıplak"tır. Eski Yunan mitolojilerindeki tanrıçalar gibi etrafında "kır perileri" dans eder. Kezban'ın rüyası ise sonsuz bir şenliktir. Bu yerli ve yabancı malzemenin oluşturduğu dekor "pencereye sarkan ağaçtan Kezban'ı gözleyen Köroğlu" ile tamamlanır. Her ne kadar yerli motifler ve Anadolu'ya ait mekân ve insan unsurlarına yönelinmişse de erotik doğrultudaki tavrı yerli duyuş tarzını ve yerli dekoru tarihin, bizim olmayan derinliklerine götürmüştür. Sağlıklı, saf bir köylü kızı ve onun saf hulyâları, yirmi dokuz yaşındaki eski "Yunan atletleri", eski "Yunan tanrılarına" benzetilen Dıranas'a göre, böyle ifâde edilir.

1935'ten sonraki şiirlerinde aşk ve kadın ya realiteye bağlı kalınarak, ama estetik tedirginlikten ayrılmadan veya tamamen ferdî, romantik, hattâ, ideal ölçülerde karşımıza çıkar. 1936 yılında Kültür Haftası dergisinin 6. sayısında yayınlanan "Son Aşk" şiiri tamamen ideal bir sevgiyi ve ebedî beğlilığı dile getirir:

"Son aşkımdır bu -sen- ve son çile,

.....

Onu sevmekle geç, ey yaşamak!"⁸⁷

Dıranas'ta aşk, sevgi ölmez ve ebedîdir. Zaman zaman pratik ve erotik özellikler gösterirse de, şairin şiirlerinde geçmişten güne ve geleceğe -her zamanın özel-

86. Dıranas, Şiirler, s.93.

87. Dıranas, a.e. s.26.

liklerine uygun- ebedî olacak bir aşk ve sevgi inancı vardır. Bu inancı ve ideali hemen her şiirinde öz olarak bulmak mümkündür. Bu ideal bazen "O Şarkı"(Beste)⁸⁸ şiirinde olduğu gibi -bu ebedî aşk- sese indirilmiştir:

"Aşkıdır elbet hiç durmadan
Her görüntüde ve her seste
Kendi kendine tekrarlanan
O şarkı.... Ve de her nefeste."

Şair pratikte sevgisini, aşkını belirtirken de yine âşık olduğu güzelliği ebedî, kalıcı olan kavramlar ve kozmik unsurlarla ifâde eder. "Ülkerin Gözleri"(x) adlı şiirde bu özellikleri görmek mümkündür:

"... gökte diz çökmüş iki titrek ışıklı yıldız
olan gözlerinize âşıkım, Bayan Ülker!

.....

Ölümün güzelliği, özlemin yorgunluğu
Dolan gözlerinize âşıkım, Bayan Ülker!

Kalbinizin sezilmez parıltıcıklarını
Bir büyük ateş gibi göstermenin sırrını
Bulan gözlerinize âşıkım, Bayan Ülker!"

Yerlileşen dekor ve sevgili ile ilgili şiirlerinde de aşk ve sevginin ebediliği değişmez. Genellikle 1940^{den} sonraki şiirlerinde bu özellikler açık seçik hale gelir, netleşir. 1947 yılında, Anadolu'yu ve Anadolu insanını tanıdıktan sonra yazdığı "Elif" adlı şiirinde güzel bir köylü kızını aşk tanrıçası halinde vasıflandırır. Destanî bir derinlik taşıyan bu şiirde "Elif" eski mutlu devirlerin ve gelecek zamanların sembolüdür. Doğu Anadolu'nun "kara taştan bir köyünde yaşayan Elif, masalların altın beşiğinde uyumuş, eski destanlardan

88. Dıranas, Şiirler, s.28.

(x) "Ülker" şairin hanımı Münire Hanım'ın kızlık soyadıdır.

süt emmiş, mağarada geçmiş zamanlardan, uğrun uğrun esen ninniyle" büyümüştür. Güzel Elif, "dağın kızı, derin ıssızlığın kokulu çiçeği" ve "sevincinde bir büyük geleceği muştulayan içki, bin yılın kırmızı"dır. Elif "sonsuz gebe kız, tek tanrıçadır". Anadolu'yu ve Anadolu insanını, askerliği müddeti içinde, yakından tanıyan Dıranas, modern şiir tekniğiyle yerli özellikleri şiire sindirmiştir.⁸⁹

"Olvido(unutuş)" adlı şiir de ebedileşen aşk duygusunun vasıflarını ortaya koyması bakımından ilgi çekicidir. Ayrıca "Balad" adlı şiirde de aşk aynı vasıfları taşır.⁹⁰ "Olvido" adlı şiirde sevgili aşkın aynasında ölümsüzleşir:

"Bir gülüşü olsun görülmemiş kadın,
Nasıl ölümsüzsün aynasında aşkın;
Hatıraların bu uyanma vaktinde
Sensin hep, sen, esen dallar arasından."

Dıranas'ın şiirlerinde erotik özellikler taşıyan aşk sahneleri de mevcuttur. "Ben ve O" adlı şiirde aşk sahnesi teatral hâle konulmuştur.⁹¹ "Parkta Sere-nad" şiiri de aynı dokuda ve kuruluştadır. Özellikle aşk ve vuslat için seçilen gece dekoru ve daima o dekoru tamamlayan ayışığı, bu şiirde de mevcuttur. Kadın ve erkek arasındaki bu erotik aşk, sembolik ve tabii unsurlarla ortaya konulmuştur:

"Birleşelim bu gece tek bir göğüste atan
Kalbinde bin sevişmenin.
İçsem şu damlayan ayışığını dallardan
Ak südü sanki memenin.

.....

Erkek susamış yılan gibi sakulgan, kıvrak
Uzanıyor gözlerine;

89.Dıranas, "Elif", Şiirler, s.140.

90.Dıranas, "Balad", a.e. s.36.

91.Dıranas, "Ben ve O", a. e. s.24.

Bir şey boşalıyor lık lık lık, kadında sıcak
Bir kan gibi ta derine."⁹²

Dıranas'ın şiirlerinde sevgili ya idealize edilmiş, her türlü güzelliğin kaynağı, merkezidir veya yerli ve gerçek çehresi ile bilinen kadındır. Aşkı "her günkü şarkısı" olarak kabul eden şairin sevgilisi "yalnızlığın sofrasında ekmeğini bölüştüğü, yarasını bağlayan, aynı yorgan altında üşüyen", "her güz ve bahar beraber olduğu" kendisini tamamlayan parçasıdır. Ancak bu parça, şair gönlünce "gülme görevinde"dir. Yine şair ağlarsa o da gözlerinden yağmur gibi yaşlar döken, sevilen, ancak biraz da hükmedilen, eğitilen ve kontrol altında tutulan fakat esir olmayan bir kadındır.⁹³

Görünüşte "uzun yıllar öncesinden, yüzlerce yıl ötesinden bir tutsak" olsa bile "elinde ilk bahçeden alınma solmamış bir kırmızı gülle, kutlu, eskil aşk"ı temsil eder. Her zaman "kızoğlan kız" olarak çağları aşan bu sevgili "öyle güzel, öyle gizli"dir ki, "bir yankı hep öp diye ağlar."⁹⁴

Şaire göre bu sevgili çehresi değişmeden aşk ve sevgi gibi ebedî ve ezeldir. Çağlara göre çeşitli kılıklara girer, farklı maceraları olur, ancak ebedî olarak kalır. "Bir güzel" sevgilidir ki, bir de "gökyüzü"dür. İkisinin de ortak tarafı sürekli ve ebedî oluşu, insanları rahatlatıcı ve mutlu edici oluşudur.⁹⁵

Dıranas'ın şiirlerinde sevgili insanın yalnızlığını gideren, her ihtiyacına cevap veren "her doğruyu bilen" bir "güzel"dir.⁹⁶ Hemen her konuda rahatlatıcı bir arkadaş, eş olan sevgili "bir sabahı özleyen taze bir kadındır."⁹⁷ Dıranas'ın yanında ve her zaman

92. Dıranas, "Parkta Serenad", Şiirler, s.44.

93. Dıranas, "Her Günkü Şarkım", a.e. s.13.

94. Dıranas, "Tutsak", a.e. s.98.

95. Dıranas, "Sen ve Gökyüzü", a.e. s.96.

96. Dıranas, "Yağma", a.e. s.226.

97. Dıranas, "Ağrı", a.e. s.135.

onunla bir bütün teşkil eden sevgili, ona itaat eden, ona bağlı, daima genç ve dinç özelliklere sahip bir hüviyetle tesbit edilir. Ebedî sevgili, her devirde değişik mekânlarda, değişik kıyafetlerle ortaya çıkar. İşte Dıranas'ın sevgilisi de, kendi zamanının özelliklerine uygun olarak, ilhamını karısından alan, onun özelliklerinin ağır bastığı bir yapı ile belirir.

5 - Hüzün

Dıranas'ın bütün hayatı boyunca, hayatına, eserlerine yerleşmiş; bir çizgi halinde, giderek büyüyen ve gelişen bir hüzün vardır. Hüzün, şairin his dünyasının içinde yeşerip, gelişip boy attığı bir atmosfer gibidir. Hemen her his sanki ondan fışkırır ve yine sonunda onun koynunda ebediyetine ulaşır. Hüzün, Dıranas için tohumun düştüğü toprak, âdeta, teneffüs ettiğimiz havanın oksijenidir. Hüzün duygusunu, ayrı bir başlık altında almamız, ondaki bu duruma dikkat çekmek içindir. Yoksa Dıranas'ın his dünyasının bir mahfazası olan hüzün, hemen her hissinin ortağı gibidir. Yaşamak, sevmek, heyecan ve coşkunluk insan hayatının en güzel yanlarıdır. Ancak hayatın bütün güzel yanlarının etrafını bir hüzün tabakası kaplar. Hüzün Dıranas'ın duygu dünyasının, duygu cevherlerinin mahfazasıdır.

Dıranas'a göre hüzün "ebedî bir baş belâsıdır. Ondan değil yirmi beş yılda, bir saniye bile kurtulmamız mümkün değildir."⁹⁸ Kendi ruhunda insanî hadiseyi kavramak hassasiyetini duyan şaire göre "yaşamak" garip bir yolculuktur. İnsan başını eline alıp bir düşünmeye görsün; yaşamının bütün nimetleri, tatları ve rüyalarının üstünde değişmeden kalan sadece bir hüzün vardır.

98. Dıranas, "A.M.Dıranas Diyor ki", Hisar, S.135 Mart 1975.

"Hüzün insanın çocukluğu ile başlar. Belki ilk ağlamalarımız bile idrak edilmemiş hüznlerle doludur. Dudagını büke büke, içini çeke çeke, melûl baka baka ağlayan çocukların hüznünü hangimiz tatmamışızdır. İlk büyük ayrılıklarımız küçük ayrılıklarımızdır."⁹⁹ Şair en mutlu olduğu zamanda bile arkasından gelecek ayrılıklara hüznlenir. "Esmer I ve Esmer II" adlı şiirlerinde bu duyguyu görebiliriz:

"Her ısırdığım meyvayla bitiyor
Neşe mevsimi...Gönlüm! Yaz gidiyor
Güneşle, denizle ve yaprak yaprak.

Ah! Yazın gittiğini duymaktayım
Virâne olacak güneş sarayım,
Ya aşklarım, ümitlerim n'olacak?

.....

... Esmersin ama güzelsin,
Gözlerinde mutluluğu gülersin,
Ama benden sızan bu keder niçin
Bilemem. Keder de yel gibi eser
Ve bir gün ya bu yol ya şu gemiler
Seni elimden alır gider niçin
Bilemem."¹⁰⁰

Sezen, anlayan, duyan bir insan olan Dıranas' da her gördüğü nesne bir bitiş duygusu doğurur. "Bugün bana yeter mutluyum" diyemez. "Yolu", "gemi"yi kavuşturan, mutlu eden göreviyle değil de, onları ayıran, mutsuz eden olarak görür. Dünya denen sofrada yiyip içip unutup mutlu olmanın bahtiyarlığına eremez. Onu daima takip eden hüznün büyük gözünü "Demokles'in kılıcı" gibi tepesinde hisseder. "Unutuşun tunç kapısını bir türlü kapatamayan Dıranas'ın yakasını hatıralar, gamlar hiç bırakmaz. Devamlı pişmanlıklar ve hatıralar arasın-

99.Dıranas, "Hüzne Dair", Zafer, 18.6.1950.
100.Dıranas, "Esmer I, Esmer II", Şiirler, s.31.

da "delik deşik" olur ve bu gamlardan kurtulmak ister ve "Ey unutuş! Kurtar bu gamlardan beni" diye bağıırır.¹⁰¹

Dıranas'ın hüznlenmesinin sebepleri genellikle dışarıdadır. Şairin hüznlenmesinin dıştaki sebeplerinden birisi çocuklardır. Özellikle şairin içine hüzn "çocuklardan gelir. İnsanlığın, büyük adamların bitmez tükenmez ihtiraslarından, sadizmlerinden, menfaat mücadelelerinden" çocukları korumak gerekir. Ama, "gide-rek savaşa giden dünyada, kan selleri akmaya, bombalar yağmaya başladığı zaman, çocukları, yeryüzünün bütün çocuklarını masumluklarının, saffetlerinin, suçsuzluklarının yüzü suyu hürmetine ve nihayet insanlığın son şeref ve haysiyeti adına, hangi dünyaya, hangi çimenliğe, kanın ve ölümün ulaşamayacağı hangi diyara götürüp de koyacağız?"

"Zaman ilerledikçe her şeyin değişmesine karşılık hüzn yine olduğu gibi" durur. "Bizim büyümemiz dünyanın ve çevremizin küçülmesi demektir. Hüzn ise çevremizden bize geldiği halde çevremize değil bize ait ve bu yüzden bizimle birlikte büyüme ve gelişme halindedir."¹⁰²

Çevrenin, mevsimlerin değişmesi insanın duygularının değişmesine sebep olur. Özellikle sonbahar Dıranas'ı hüznlendiren bir mevsimdir:

"Ekseri sonbahar gecelerinde
Sızarken camlardan ince bir yağmur,
Düşününüz, her şey yerli yerinde
Ama gözleriniz niçin doludur?"¹⁰³

Şairde sonbahar hüzn doğururken ilkbahar onda bir yaşama sevincine yol açar. Ancak bu sevinçte de ilkbahardan ayrılacak olmanın hüznü de beraber bulunur.

101.Dıranas, "Olvido", Şiirler, s.49.

102.Dıranas, "Hüzne Dair", Zafer, 18.6.1950.

103.Dıranas, "Yağmur", Şiirler, s.62.

"Bahar Gökleri" isimli şiirde bu duyguyu görebiliriz:

"Meltem mi ki bu esen, renk mi ki, şarkı mı ki?
Şu dağdan aşağı ak bir bulut salkımı ki
İçime bir buruksu sarhoşluk akıtmada.

.....

Ah, bu gökyüzünden bir gün ayrılmanın hüznü."¹⁰⁴

Yaş ilerledikçe insanın hüznü de büyür. Dıranas'a göre bir yaştan sonra "dağdan dağa hüznün fışkırır." Çünkü insan yeniden küçülmeye, dünya ve çevresi büyümeğe başlar. Fakat insanın hüznü bir daha küçülmez ve azalmaz.¹⁰⁵

Hele ihtiyarlıkta "toptan ayrılışa doğru" gidişte hüznün hiç "uyumaz" olur. Göz pınarları da kurumuş olan insanın ruhuna bir serinlik katması ümidi olan "güz yağmurlarının yerini inatçı, lüzûcetli bir hüznün sâsi kaplar. Çevredeki her şey değişmiş gibi görünür, herkes, her şey ilgisiz kalır ve insan başlangıca ve alelâdeliğe döner:

"Ne kadar yalnızız şu akşam vakti
Bir selâm bile yok artık verilen;
Anlamsız turistler gibiyiz, şimdi
Kapalıçarşıda sen, köprüde ben.

Her zaman sonsuz elbet, İstanbul bu
Körelen belki de biziz... kalbimiz."¹⁰⁶

İnsan ve kendisi için acı sonu bilen Dıranas yine de yaşadığı günün tadına varmaya gayret eder. Fakat elinde kağan yaşadığı, belki de son güzel gün diyebileceği günü bile hüzensüz değildir:

104.Dıranas, "Bahar Gökleri", Şiirler, s.78.
105.Dıranas, "Hüzne Dair", Zafer, 18.6.1950.
106.Dıranas, "Yagma", Şiirler, s.226.

"Hepsi bir arada; gül ve söz ve saz
 Ve sevgili... Çağlar boyu o hüznün;
 Bütün görkemiyle yeryüzü -ey şans-
 Uzun bir yaşam akşamında ve ün."¹⁰⁷

Sonunda Dıranas yakasını bırakmayan hüznünü de güzel bulur ve onu hayatın özü olarak duyar. "Hayata yücelik veren de hüznün olsa gerek. Hüznle sevdiğimiz zaman büyük sevmişizdir. Hüznle bakan gözler güzeldir. Hüznü şarkılar, hüznü şiirler, ağlayan kadın vesaire..."¹⁰⁸

6 - Vatan Sevgisi ve Kahramanlık Duygusu

Bir insanın, dolayısıyla bir san'atkârın kendi mizacı ve şahsiyeti, kendi coğrafyasının ve ikliminin havasında olgunlaşır şekillenir.

"Vatan topraklarının, bir milletin hayatında elbet çok önemli bir yeri vardır. Millet fertlerine şahsiyetlerini kazandıran vatan toprağıdır; ormanları, dağları, ovaları ve gökleriyle vatanın coğrafyasıdır. Millet fertleri bütünüyle kendi tarih ve coğrafyalarının, vatan toprağında şekillendirip ruh verdiği insanlarıdır. Fertler vatanın bağrında doğar, onun üstünde yaşar, ölünce de ebedî uykularını vatan topraklarında uyurlar. Ona "anavatan" deyişimizin sebebi de galiba bu olmak lâzım gelir."¹⁰⁹

San'atkâr insanın fikrî ve hissî şahsiyeti de milletin bu vatan toprağında yaşadığı maceranın çeşitli olayları arasında teşekkül eder. Dıranas'ın ço-

107.Dıranas,"Kendimle",Şiirler,s.229.

108.Dıranas,"Hüzne Dair",Zafer,18.6.1950.

109.Mustafa Özbalcı,"Kendi Gökubbemiz'de Duygu" Ba-sılmamış Yük.Lis.Tezi.(G.U) Ank.1985 s.68.

cukluğu, ilk gençlik günleri Balkan, Birinci Dünya ve Kurtuluş Savaşı yıllarına rastlar. Şair savaş yıllarının getirdiği zorlukları; yoklukları ve acıları duymuş, vatanın son yarım asırlık felâketlerle dolu olan bitişi-ni ve yeniden kuruluşunu yaşamıştır. İki yaşındayken babası Balkan Savaşına giden Dıranas'da Çanakkale, Kafkasya, Çöl ve Kurtuluş savaşlarının etkili olduğu ortamda gelişen ve bestelenen bir vatan sevgisi teşekkül etmiştir. Cephelerden gelen kara haberlerin, uzun savaş yıllarında babasından hiç haber alamamanın, savaşın çevresinde sebep olduğu felâketlerin, "topyekûn" vatanın üzüntüsünü hassas bir çocuk kalbiyle duymuş, "kurtuluşun zafer davulları çalındığı zamanlar" kâh "Sinop surları altında" kâh Ankara'nın "Hamamönü sokaklarında düğün bayram" etmiştir.

Hiç şüphesiz Dıranas'ın his dünyasını oluşturan çizgilerden birisi vatan sevgisidir. Şairin bütün eserlerinde belli bir ölçüde "topyekûn" vatan tedirginliği vardır. Türk vatanının geçirdiği tehlikeleri ve yeni Türkiye'nin bütün dünyaya rağmen kuruluş mücadelesini yaşayan Dıranas hayatı boyunca düşünen bir aydın, duyan bir san'atkâr olarak "bağırmeden" vatanın ızdırabını çekmiştir.

Dıranas'a göre vatan bir bütündür. Bu bütünlük vatani köşe bucak dolaşınca anlaşılır. İlk sevgisi a-nada başlayan insanın sevgisi giderek eve, soya sopa, semte, semtten şehire genişler. "O sevginin vatana, gerçekten vatan sevgisine yükselebilmesi için şehir şehir, köy köy gezmek hattâ her varılan yerde bir müddet yaşamak lâzımdır."110

Türk vatani dünyada yaşayan diğer milletlerin vatani gibi sıradan bir toprak parçası değildir. Bu topraklarda taa Orta Asya'dan başlayan Türk'ün toprağı

110.Dıranas, "Seyahata Dair", Zafer, 30.8.1949.

vatanlaştırma mücadelesinin sonucu vardır. Türk'ün toprağı vatanlaştırma mücadelesi ve bunun yanında bütün dünyaya karşı insanlığa hakkı adaleti götürme savaşı, Anadolu'da, Avrupa'da, Afrika'da yüzyıllarca sürmüştür. Vatanımız olan bu topraklarda yatan "milyonlarca şehit bizim vatan üstünde ikinci bir vatanımız olmuştur. Kıyamette Çanakkale dolaylarındaki mezarsız ölümler ayağa kalktıkları zaman, orada Allah'ın huzuruna, balta girmemiş bir şehitler ormanı sunacaklardır. Ve kara parçalarına sığmayıp denizlere doğru taşacaklardır. Bu vatan Çanakkale'deki öylesine bir şehadetin bahasına bizimdir."¹¹¹

Çeşitli cephelerde savaşan babasını dört yıl bekleyen Dıranas'ın memleketin insanının çektiği sıkıntılara, vatan için yapılan fedakârlıklara şahit olması ondaki vatan sevgisini pekiştirmiştir. Bu memleketin "son yarım asırlık anaları ya tam dul, ya yarım dul yaşayıp gitmişlerdir." diyen şaire göre anaların tam veya yarım dul olarak yaşamaları, babaların kanlı yolculukları, çocukların öksüzlükleri ve nihayet "mahşer günü topraklarımızın üzerinden ormanlar gibi fışkıracak şehit ölümleri yüzü suyu hürmetine" üzerinde hür ve bağımsız yaşadığımız vatanımız bizim en kıymetli en sevgili varlığımızdır. Onu sevmek ve korumak en önemli vazifemizdir. Onun için "biz bu topraklar kadar, bu toprakların azmız ölümlerini de gerekirse canımız bahasına koruyacağımıza, her zaman and içeriz. Bu vatan da doğan bu vatan için ölür."¹¹²

Vatan sevgisi Dıranas'a göre "mücerret bir şey" olmalıdır. Bir insan için en gerekli ve en önemli bağlılık vatana olan bağlılıktır. Vatana bağlılık duygusu da bir insanda "bir hasislik" haline gelmelidir.

¹¹¹.Dıranas, "And ve Ümid", Zafer, 18.3.1950.

¹¹².Dıranas, a.y.

Çünkü "dünyada en güzel şey, vatan hasisliğidir şüphesiz. Sınırı bekleyen Mehmetçiğin duyduğu hasisliktir."¹¹³

Vatanımızın güzelliklerini gezerek yaşayan, gören Dıranas hemen her gittiği yerde yurdunun tabii güzelliklerinden faydalanmaya çalışır. Gittiği çevrenin insanlarıyla dost olur, halktan her çeşit insanla kolayca anlaşır, kaynaşır ve onlarla dertleşir. Gazetecilik yaptığı ve politikaya atıldığı yıllarda Dıranas Anadolu'nun çeşitli bölgelerini gezmiş, Anadolu'ya ve Anadolu insanına hayran kalmıştır. Yaptığı yolculuklarda "gönülle görmek" san'atını öğrenen şair vatanına insanlarıyla, tarihiyle, tabii güzellikleriyle hayran olur. Bunun sonucu olarak da vatanını "sefaletiyle, sıkıntılarıyla, haksızlıklarıyla" sever. Dıranas'a göre bunlar "bizim kendi üzüntülerimiz, kendi dertlerimizdir." Memleketteki iç huzursuzlukları midesinden hasta olan insanın durumuna benzeterek çare aramak gerektiğine işaret eden şair, hastalığın tedavi edilmesinin de vatani sevmekle olacağına inanır.

Dış dünyaya karşı bir bütünlük içinde "delinmez bir zırh" gibi olmamız "vatan-perver olmamız" gerektiğini savunan şaire göre "her insan vatanın acısını, hüznünü duymak" zorundadır.¹¹⁴

Vatan için beliren iç ve dış tehlikeler karşısında çok hassas olan Dıranas yazılarıyla tehlikelere işaret eder, halkı, umursamaz duruma düşen politikacıları uyarmayı bir görev sayar. Ayrıca memleketin içindeki ferdî hırslardan ve menfaatlerden doğan çekişme ve çatışmalara çok üzülür. İnsanların insanlıkla ilgili yüce değerler adına yaptıklarından toplumda "sevginin hınca" dönüşmesinden şikâyet eder. Toplumdaki çatışmaları kınar:

113.Dıranas, "İktidar Hasisliği", Zafer, 5.1.1950.

114.Dıranas, "Sükûn İhtiyacı", Zafer, 26.7.1949.

"Kötülük, zırhlar içinde baştan aşağı,
Öldüren silaha, elinde, özgürlükler.
Kardeş kardeşe, ulus ulusa körlükler..."

Nedir bu belâ, yarabbi, bu sen ben, ben sen
O nasıl ekmek ki sadece kanla yenen?
Tanrının almaya kıymadığı canları
Ellerimizle çıkardık... İşte kanları!
Salt katık olsun diye özgürlüğümüze.

"Adamdan kurban veriyorduk dağlara,
..... çekiliyorduk sehpalara
..... mavi bayraklar gibi
.....

"Su...." ama boşunadır, avuntu aramak!
Mümkün mü, kan susamışlığını suvarmak?"¹¹⁵

Dünyada insanın en önemli sığınağı vatanıdır.
Çünkü "insanın bu ölüm denizi ortasında bir tek bahtiyarlığı ve tesellisi vardır; herkes, hepimiz ölüp gideriz, vatan ebedî kalır."¹¹⁶

Bu toprağı "ebedî vatan" haline getirenler atalarımız, dedelerimizdir. Bu vatanın "en büyük şehrindeki en muhteşem yapıdan, en ücra köyündeki en basık kulübeye kadar, her çatısı altında en az bir şehidin hatırası yatar. Atalarımız, insanoğlunun durmadan aradığı ölümsüz yaşamının tilsimine bürünmenin yolunu, vatan için ölmekte bulmuşlardır. Onlar bir dâvâ, vatani kurtarma dâvâsı uğruna kendilerini feda etmişlerdir.

Savaş aleyhtarı olan Dıranas "vatan müdafaasını" savaş saymaz, vatan savunmasından şeref ve gurur duyar. "Tarihimizin kurulduğu günden bu yana, bize şerefimizi veren kahramanlıklarımız ve şehitlerimizdir. Dünyada kardeşlik ve ebedî barış gerçekleşene kadar, vatanımız-

115.Dıranas,"Parçalar",Şiirler, s.237.

116.Dıranas,"Fosforlu İktidar",Zafer,2.11.1949.

da bütün ana karınları hürriyet ve istiklâlimizi koruyacak kahramanlara gebe kalmasını bileceklerdir."¹¹⁷

Türk milleti hürriyet ve istiklâle âşıktır. Kahramanlığının en önemli besleyici kaynağı da bu aşktır. Bu kahramanlığı besleyen hak, hürriyet ve istiklâl aşkı mucizesi, topraklarımızın şehit kanlarıyla sulanmış olmasındandır. "Bu mucize şehitler ve kahramanlar arkasından asırlar boyu akmış gözyaşlarındadır. Bu vatanda hemen her hafızada yakın bir şehidin hatırası vardır. Bu memlekette her ana gönlünün bir köşesi bir evlât, bir koca, bir kardeş, bir baba şehidinin türbesidir. Vatanlar ölüleriyle kuvvetli ve büyüktür."¹¹⁸ Yurdumuz tarihinin başlangıcından bugüne kahramanların ve şehitlerin türbesidir. Şair "Yurt" isimli şiirinde tarihî kahramanlık duygumuzu ve vatan sevgimizi özümlemiştir:

"Doğuda bir yurdu vardı ozanların
Her gece uykumda bir nal şakırtısı;
Serüvenlerini anlatır şarkısı
At üzerinde ölen kahramanların.

Egemen olduğu yer eski hanların
Elden ele bir bayrağın yalkısı;
Havada yalın bir kılıç parıltısı
Korur düzenini geçmiş zamanların.

Yaşadım sanırım ben orda bir zaman
Çıplak atlarda bir kadınla yanyana
Bozkırlar boyunca çıkmışız akına.
....."¹¹⁹

Türk Milleti tarih boyunca kahramanlığını dünyaya kabul ettirmiş ve bu sayede "ebedî vatanımız" ömrümüzün tek bahtiyarlığı olmuştur. Asırlarca vatanını, di-

117. Dıranas, "Ruhların İndiği Gün", Zafer, 16.5.1949.

118. a.y.

119. Dıranas, Şiirler, s.196.

nini, namusunu, bayrağını korumuş olan atalarımız, bayrağını daima zafer burçlarında, ebedî olarak dalgalandırmalarını bilmiştir.

Vatan müdafaasında dünyaya örnek olan Türk kahramanları sancakları ve vatanları için canını seve seve fedâ etmiştir. Dıranas'ın "Üç Kahraman" adlı tiyatro eserinde bir alaydan arta kalan üç kahraman Türk askerinin alayın sancağını korumak için gösterdikleri fedakârlıkları anlatır. Bu kahramanlar için sancağı düşmana vermek "düşmana dilden dile gezecek, tarihlerine şan verecek bir ganimet vermek" demektir. Onun için az kalan cephaneleriyle mücadele ederler. Gelecek bir yardım ümidi bile olmadan açlık, soğuk ve düşman kuşatması altında "üç kahraman" "Evvel Allah biz Türküz. Yardım gelmese de bu posta kolay kolay deldirmeyiz."

diyerek süngülerine güvenirler. Dıranas'a göre süngü "o çelik parçası, erkek silahıdır. Bütün tarih boyunca atalarımız zafer ve şerefleri süngünün ucuyla kazanmışlardır."¹²⁰

"Üç Kahraman" da dövüşüp ölmeyi tercih eder ve sancağı düşmana kaptırmaz. Dıranas sancağa karşı olan sevgi ve bağlılığımızı "Mehmet Çavuş"un ağzından şöyle dile getirir: "Mehmet Çavuş - Sancağımı canımdan çok severim. Onun için ölürüm, Alayımıza verildiği gün gördümdü. Işıl ışıldı. Alev gibi dalgalanıyordu. İnsanın göğsü kabarıyor. Evlendiğim gün Emine'nin beyaz dallı al gelinliği bile bana bu kadar güzel, parlak görünmediydi."¹²¹

Türk askerinin yüceliği, kahramanlığı Dıranas'ı çok duygulandırır. Bayram günlerinin resmî geçitlerinde seyrettiği askerlerimizi gören Dıranas, yaratılışı gereği çok heyecanlanır. "Bando İstiklâl Marşını vurmaya başlar başlamaz bütün vücudum buz kesiliyor, boğazı-

120.Dıranas, Üç Kahraman, İst.1942. s.4.

121.Dıranas, a.g.e. s.6.

ma bir hıçkırık tıkanıyor ve önlenmezcesine ağlamaklı oluyorum... Askerlerimiz bana alelâdeden insanlarmış gibi gelmiyor. Onlar bambaşka bir şey. İnsan dışı, insanüstü bir bütün. Yüzyıllarla, savaşlarla, şehitlerle, kanlarla, kahramanlıklarla, dullarla, yetimlerle, yoksulluklar ve dayanırlarla gelip geçiyorlar. Orta Asya'dan vuruyor, Bizans surlarında düşüyor; kalkıp Yemen'de bir daha ölüyor, oradan kalkıp Sakarya'da, oradan kalkıp Dumlupınar'da şahlanıyor... Ebedîbir ölme ve yeniden dirilme hali; hayatın kendisi, sırrı gibi! Hürriyet ve istiklâlin sırrı olduğu kadar."¹²²

Dıranas Mehmetçiğin asırları aşır ebediyete doğru devam eden kahramanlığına ait duygularını "Atlılar" isimli şiirinde dile getirir:

"Nehir gibi akıyor nalları altında yer
Geliyor köye doğru kan rengi biniciler;
Bir an miyop gözlerim yanılmıyorsa eğer
Yanıp söniyor bakır gökler kılıçlarında.

Bulutlar atlarının yelelerinde uçar
Gül gibi bir gülüşle dudaklarında rüzgâr
Kanatlarıyla bize doğru gelen atlılar
Zafer getiriyorlar alınmış hıçlarında."¹²³

Şair "Bayrak" isimli şiiriyle de hak, hürriyet ve istiklâl uğrunda sancağını asırlarca zafer burçlarında dalgalandıran Mehmetçiğin Kurtuluş Savaşında bütün dünyaya karşı -aynı moral değerleri için- bir daha yaptığı ebedî mücadelesine ait duygularını dile getirir:

"Şehirlerden şehirlere
Uçtu, kuş gibi, bir haber.
Bayraklar açmada fecre
Şarkının her vardığı yer.

122. Dıranas, "Bayram Gününden Notlar", Zafer, 30.10.1950.
123. Dıranas, "Atlılar", Şiirler, s.193.

Kaldı birdenbire step
Yalın ayaklar altında;
Yürü! bayraklar altında,
Yürü! davullar çalsın hep.

Önden gidene bir kurşun,
Aldı bayrağı ikinci...
Ve yiğitlerin en genci
Düştü sonunda yokuşun.

İnsan doğunca bir defa
Andırır kırılacak dalı
Ölecektin nasıl olsa,
Öldün, alınından vurulu.

Ne toprağa gömülmeştir,
Ne ruhun uçması tenden!
Ölüm, ölüm, gülerekten
Bir bayrak altında ölmektir."¹²⁴

III - SONUÇ

1909 yılında İstanbul'da doğan Ahmet Muhip Dıranas ilk çocukluk yıllarını babası Balkan ve Birinci Dünya Savaşlarına katıldığı için annesi ve kızkardeşiyle birlikte İstanbul'da yaşamıştır. Bu yıllar Balkanlar, Çanakkale, Kafkasya ve Çöllerde savaşılan babasından hiç haber alınmadan yaşanan kıtlık, korku ve acı dolu yıllardır.

Mütarekede İstanbul yerine Sinop'a dönen, orada ikinci bir evlilik yapan babasının yanına giden Dıranas, ilkokula yaşı biraz geçmiş olduğu halde Sinop'ta başlamıştır. Sinop'ta yarım kalan ilköğrenimini ve ortaöğrenimini Ankara'da tamamlayan Dıranas iki sene Ankara Hukuk Fakültesi'nde, iki sene de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde okumuştur. Şairin okullardaki bütün öğrenimi bunlardan ibarettir. Savaş yıllarına rastlayan çocukluğunu mutlu ve düzenli şekilde yaşayamayan Dıranas'ın düzenli bir yükseköğrenim hayatı da olamamış, öğrenimini sürdürürken bir taraftan da çalışmış, memuriyetlerde bulunmuştur.

Ortaöğrenim yıllarında Faruk Nafiz ve Ahmet Hamdi gibi hocalarda okumak şansına kavuşan Dıranas, onların yardımlarıyla şiire ve sanata yönelmiş, Fransızca öğrenme imkânını da bulmuştur.

Sanatı bir iç güzelliği meselesi olarak gören şairin şiirlerinde muhtevaya ait motifler hayatının ipuçlarıyla doludur. Eserlerini bütün vücudu ve hayatıyla çalışarak meydana getirmiş olan şair, sanatı, kâinatı yaratanın, kâinattaki esrarlı ritmini arayış olarak kabul eder. Dıranas'ın sanatının temelini insan ve tabiat teşkil eder. Bu yüzden bütün eserlerinde insan ruhunun ve tabiatın değişmez gerçeklerini sezme gayret eder.

Dıranas'ın bütün eserlerinde düzenli ve sağlam bir yapıya ve ahenge ulaşma çabası vardır.

Sanatkâr olarak Dıranas hiç bir şiir kavgasına girmemiş, hiç bir şiiri yıkmaya çalışmamıştır. Yıkıcı bir şair olmaktan çok Dıranas, yapıcı bir sanat adamı, sanatında, sanat anlayışında ayak direyen biridir.

Bütün sanat hayatı boyunca çok sıkıntı çekmiş, değerinin anlaşılamadığı zamanlar çok olmuştur. Ancak, asîl bir ruhla sabırlı ve tam bir Türk olduğu için sanatını olumsuz görüşlere, gündelik kırgınlıklara âlet etmemiştir. Bir sanatkâr olarak kolay alkışlara ve şöhret avcılığına yanaşmamış olan şair Dıranas, sıkıntılı veya müreffeh, bir sanat adamı olarak kalmasını bilmiştir.

A. Muhip Dıranas'ın şiirle ve sanatla sıkı ilgisi 1949 yılına kadar sürer. Bu yıla kadar Dıranas şiirleriyle devrin sanat politikasına yön veren yazıları ve çalışmalarıyla tam bir şair ve sanat adamı hüviyetinde görünür. 1960'tan sonra şiirler yazmışsa da bu yıllarda yazdığı şiirlerinde 1949'a kadarki şiirlerinde görülen estetik tedirginlik ve sanat heyecanı yoktur. Bu şiirler daha çok ferdî ve toplumsal eğilimlerin, toplumun içinde bulunduğu çalkantıların izlerini taşır.

1949 yılından sonra toplum hürriyetinin gerçeğine varan şair gazetelerdeki fıkraları ve makaleleriyle hürriyet ve demokrasi mücadelesine atılmış, şiiri bir yana bırakmış; şiirine dedi-koduyu ve siyasî hayatın münakaşalarını sokmamıştır.

1949 yılından sonra hayatın günlük, pratik ve politik yönleriyle ilgilenmeye başlayan Dıranas artık bir fikir adamı olarak karşımıza çıkar. Hürriyet ve demokrasinin faziletlerinden söz eder, onları kamuya benimsetmeyi bir vazife bilen Dıranas, politikaya atılır.

Bütün eserlerinde insanın değeri, insanlığın hürriyeti ve refahı konularında hassasiyet gösteren Dıranas hiç bir politika ve politikacıyla anlaşamaz. Kalıplaşmış fikirlerden daima uzak kalmak ister, bir çok maddî kayıplara uğrar fakat, hayatta kişiliğini satışı çıkarmamak gibi büyük bir kazanç elde eder.

Hürriyet ve bağımsızlığı prensip edinen Dıranas'a göre bizim sanatımız da iç ve dış politikamızda olduğu gibi, millî bir sanat olmalıdır. Nasıl millî bir iç ve dış politikayı yönlendirecek iyi yetişmiş aydın politikacılara ihtiyaç varsa millî sanat fikrini işleyecek değerli sanatkârları da yetiştirmek gerekir.

Memleketimizin hemen her konuda yetişmiş ve faziletli insanlara ihtiyacı olduğunu belirten Dıranas, demokrasinin kurulmasını ve memleketin demokrasinin faziletlerinden istifade etmesini ferdî hırslardan, bencillikten kurtulmuş aydınların yetişmesi şartına bağlar. Çünkü demokrasi faziletli insanların sayesinde gerçekleşecek bir rejimdir. İnsanları yetişmemiş milletlerde demokrasinin uygulanmasında ya o memleket veya demokrasi zarar görmüştür. Yurdumuzun hürriyet ve demokrasiyle medenî milletler seviyesine çıkacağını belirten Dıranas'a göre medenî ölçülere ulaşamayan milletlerin sanatı, edebiyatı, kültürü gelişemez.

Sanat adamı olan Dıranas için dilde, edebiyatta, kültürde etki altında kalma ve bozulma bir millet için en büyük tehlikedir. "Milletler medeniyete değil, medeniyet milletlere göredir." diyen Dıranas'a göre sanat vasıtasıyla kurulacak devletlerarası ilişkilerden de faydalanmak, Doğu'yu ve Batı'yı tanımak ve ona göre bir tavır ve üslûba bağlı kalmak gerekir.

Bir gazeteci ve politikacı olarak gezdiği ve tanıdığı Anadolu ve Anadolu insanının meselelerini gündeme getiren Dıranas orman dâvâsı, yol, su, sağlık vb.

meseleler üzerinde duran ilk gazetecimizdir. Memleket cahili aydınlarımızın Türk inkılâbına uygun bir politika takip edip Cumhuriyet temeli üzerine hürriyet ve demokrasi âbidesini oturtamadıklarını belirten Dıranas'a göre Türk inkılâbının ancak edebiyatı yapılmıştır.

Vatan, millet ve insan sevgisi, toplum hürriyeti ve demokrasi şuuruna sahip olan Ahmet Muhip Dıranas sanat, sosyal ve siyasî konulardaki fikirlerinden şahsî ve politik çıkar uğruna fedakârlık yapmayan, kendi şahsiyetini satışı çıkarmayan, şiirlerinde ve tiyatro eserlerinde insan ruhunun ve tabiatın değişmez gerçeklerini sezme gayret eden bir sanat ve fikir adamımızdır.

B İ B L İ Y O G R A F Y A

a) Kitaplar, Antolojiler, Tezler:

1. Dıranas, Ahmet Muhip, Şiirler, İş Bankası Kültür Yayınları, 145, İst. 1974.
2. _____, Oyunlar, Gölgeler, Çıkamaz, İş Bankası Kült. Yay. 182, TTK Basımevi, Ank. 1977.
3. _____, Halkevleri Amatör Resim ve Fotoğraf Sergileri, C.H.P. Halkevleri Neşriyatı, Ank. 1941.
4. _____, Üç Kahraman, Cumhuriyet Matbaası, İst. 1942.
5. Antologie Des Ecrivains Turcs d'Anjourd'ui, publié par la Direction Générale de la Presse au Ministre de l'Intérieur, Devlet Basımevi, İst. 1955.
6. Özbälci Mustafa, Kendi Gökkubbemizde Duygu, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniv. Ank. 1985.
7. Kalabay Demir, A. Muhip Dıranas, Basılmamış Mezuniyet Tezi, Ankara Üniv. DTCF, 1966.

b) Makaleler, Fıkralar:

1. Aygün İhsan, "Anketimiz, Gençler Diyorlar ki, A. Muhip", Yücel, C.2, S.7, s.13, Eylül 1935.
2. Çağlar, Behçet Kemal, Edebiyatçılarımızla Sohbetler, "A. Muhip Dıranas ile", Yücel, C.13, S.78 s.246. Ağustos 1941.
3. Çınarlı Mehmet, "Hatıraların Işığında A. Muhip Dıranas", Hisar, S.273 s.5, Ağustos 1980.
4. Doğan Ayhan, A. Muhip Dıranas, Türk Sanatı Dergisi, C.III, S.48-49-51, 1956.

5. Dökmeci Tarhan, "A. Mühîp Dıranas'la Karşı Karşıya", Kaynak Dergisi, S.37, Temmuz 1941.
6. Dıranas, A. Muhîp, "Köpek Ulumaları I, Benim Arkamdan", Servet-i Fünûn, C.64 s.203 4 T.Evvel 1928.
7. _____, "Yunus Emre Divanı Hakkında", Varlık, S.5 15 Eylül 1933.
8. _____, "Menfî Bir Zihniyet", Varlık S.10, s.147 1933.
9. _____, "İnek Gözleri", Ülkü, S.2 s.15, 1941.
10. _____, "Sanat ve Yurt Bütünlüğü", Ülkü, s.4, 16 2. Teşrin 1941.
11. _____, "Türk Resmi", Güzel Sanatlar Dergisi, S.4, Haziran 1942.
12. _____, "Elmalara Dair", Türk Sanatı Dergisi, S.36, s.5, Haziran 1955.
13. _____, "Resim Sanatı Üzerine Düşünceler", Türk Sanatı Dergisi, S.34, s.5, Nisan 1955.
14. _____, "Akvaryum", Türk Sanatı Dergisi, s.5, Mart 1955.
15. _____, "Sinop", Sadırvan, s.8, 1 Nisan 1949.
16. _____, "A.M.Dıranas Diyor ki", Hisar, S.135, Mart 1975.
17. _____, "Bahar Denen Saray", Zafer, 2.5.1949.
18. _____, "Vâdeden İşsizlik", Zafer, 4.5.1949.
19. _____, "Herhangi Bir Bakan Şamaroğlanı Değildir", Zafer, 6.5.1949.
20. _____, "Demoklesin Lânet Olası Kılıcı", Zafer, 7.5.1949.
21. _____, "Dinleniş", Zafer, 8.5.1949.
22. _____, "Bir Mihr-i Vefa Varakası", Zafer, 13.5 1949.
23. _____, "Ruhların İndiği Gün", Zafer, 16.5.1949.
24. _____, "İşçiye Grev Hakkı", Zafer, 17.5.1949.

25. Dıranas, A.Muhip, "Sevgi", Zafer, 22.5.1949.
26. _____, "Yazık Yazık!", Zafer, 23.5.1949.
27. _____, "Görünen Köy", Zafer, 24.5.1949.
28. _____, "Karakola Dâvet mi?", Zafer, 25.5.1949.
29. _____, "Baba Karpiç", Zafer, 28.5.1949.
30. _____, "Adsız Fıkra", Zafer, 31.5.1949.
31. _____, "Hatırlama", Zafer, 5.6.1949.
32. _____, "Zenaat Mahsulleri", Zafer, 7.6.1949.
33. _____, "Ağız Değil Pandor Kutuları", Zafer, 8.6.1949.
34. _____, "Rüyasına Gir Yeter", Zafer, 10.6.1949.
35. _____, "Yağma Yok", Zafer, 12.6.1949.
36. _____, "Ben Ling'in Hikâyesi", Zafer, 15.6.1949.
37. _____, "Topyekûn Demokrasi", Zafer, 17.6.1949.
38. _____, "Yaranmak Üzerine", Zafer, 19.6.1949.
39. _____, "Beşerî Dev", Zafer, 22.6.1949.
40. _____, "Millî Siyaset", Zafer, 27.6.1949.
41. _____, "Demokrasiye Giderken Tutulacak Yol", Zafer, 30.6.1949.
42. _____, "Çocuk Sağlığı", Zafer, 1.7.1949.
43. _____, "Şehir Yolları", Zafer, 6.7.1949.
44. _____, "Sükûn İhtiyacı", Zafer, 26.7.1949.
45. _____, "Halkla Oynanır mı?", Zafer, 2.8.1949.
46. _____, "Memleket Cahilliği", Zafer, 3.8.1949.
47. _____, "Bir Kârî Mektubu", Zafer, 4.8.1949.
48. _____, "Son Cevap", Zafer, 10.8.1949.
49. _____, "Aldı Kanun Bakalım Neyledi", Zafer, 6.8.1949.
50. _____, "Sanki Babil Kulesi", Zafer, 12.8.1949.

51. Dıranas, A.Muhip, "Yola Çıkarken", Zafer, 24.8.1949.
52. _____, "Seyahata Dair", Zafer, 30.8.1949.
53. _____, "Kel Başa", Zafer, 6.9.1949.
54. _____, "Nereden Gelir Nereye Gidersin", Zafer, 9.9.1949.
55. _____, "Güneş Batarken", Zafer, 10.9.1949.
56. _____, "Dönüş", Zafer, 6.10.1949.
57. _____, "Van Gogh'un Yolu", Zafer, 16.10.1949.
58. _____, "Enis Behiç Koryürek", Zafer, 20.10.49.
59. _____, "Yırlayalım Bakalım", Zafer, 26.10.949.
60. _____, "Yine Musikî", Zafer, 27.10, 1949.
61. _____, "Üniversite ve Siyaset", Zafer, 28.10.49.
62. _____, "Klakson Kıyameti", Zafer, 31.10.1949.
63. _____, "Şoförlerden Rica", Zafer, 1.11.1949.
64. _____, "Fosforlu İktidar", Zafer, 2.11.1949.
65. _____, "Klakson Klakson", Zafer, 3.11.1949.
66. _____, "Hayli Siyasî", Zafer, 6.11.1949.
67. _____, "Zavallı Necdet", Zafer, 7.11.1949.
68. _____, "Kaide Hazır Ama", Zafer, 16.11.1949.
69. _____, "İyi Niyet Yokluğu", Zafer, 20.11.1949.
70. _____, "Çirkin ve Hazin", Zafer, 23.11.1949.
71. _____, "Her Günümüz Bir Olmaz ya!", Zafer, 29.11.1949.
72. _____, "Genç Subayların Derdi", Zafer, 30.11. 1949.
73. _____, "Türkiye'nin Yanardağı", Zafer, 4.12.949.
74. _____, "Şehrin Emniyeti", Zafer, 5.12.1949.
75. _____, "65. Yıl", Zafer, 10.12.1949.
76. _____, "Geçerli İnancalı, Muhammen Bedelli", Zafer, 13.12.1949.
77. _____, "Karadenizdeki Kıtık ve Kıran", Zafer, 16.12.1949.
78. _____, "Vaid Agrandizman", Zafer, 27.12.1949.
79. _____, "Peyik Kurultay", Zafer, 21.12.1949.
80. _____, "Bakanların Selâhiyeti" Zafer, 28.12. 1949.
81. _____, "Tebrik ve Düşünceler", Zafer, 1.1.1950.

82. Dıranas, A.Muhip, "İktidar Hasisliği", Zafer, 5.1.1950.
83. _____, "İnönü Armağanı", Zafer, 18.1.1950.
84. _____, "Hürriyeti Çekemeyenler, Fikirsizler, Kısırlar", Zafer, 2.2.1950.
85. _____, "Dünya da Bir Canlıdır", Zafer, 4.2.1950.
86. _____, "Sanat mı, Zavallı", Zafer, 5.2.1950.
87. _____, "Maksut Bir Amma", Zafer, 6.2.1950.
88. _____, "Dil İşi", Zafer, 9.2.1950.
89. _____, "İşte Fark" Zafer, 10.2.1950.
90. _____, "Barış Ümidi", Zafer, 11.2.1950.
91. _____, "Karamsar", Zafer, 19.2.1950.
92. _____, "Tenzih ve Taharet", Zafer, 6.3.1950.
93. _____, "Bir Dergi ve Bir Şair", Zafer, 9.3.1950.
94. _____, "And ve Ümid", Zafer, 18.3.1950.
95. _____, "Yârenlikten Yârenliğe", Zafer, 16.4.1950.
96. _____, "Topyekûn Vatan", Zafer, 6.6.1950.
97. _____, "Hüzne Dair", Zafer, 18.6.1950.
98. _____, "Bir Sergi Üzerine", Zafer, 12.7.1950.
99. _____, "Bir Resim Galerisi", Zafer, 13.7.1950.
100. _____, "İd-i Saîdimiz Mübarek Olsun", Zafer, 16.7.1950.
101. _____, "Akşam Yârenliği", Zafer, 24.7.1950.
102. _____, "Dağlar", Zafer, 30.7.1950.
103. _____, "Nâsir Hâşim", Zafer, 1.8.1950.
104. _____, "Vefa", Zafer, 2.8.1950.
105. _____, "Orman Davası", I-II-III-IV, Zafer, 4-5-6-7, 8.1950.
106. _____, "Orman Dâvası Yurt Müdafaası", Zafer, 9.8.1950.
107. _____, "Tiyatro ve Te'lif Eser", Zafer, 17.8.1950.
108. _____, "Tiyatro Yazarı", Zafer, 18.8.1950.
109. _____, "Bir İran Gazetesinin Yayını", Zafer, 15.8.1950.
110. _____, "Tevfik Fikret", Zafer, 23.8.1950.
111. _____, "Şeâmet", Zafer, 28.8.1950.
112. _____, "Sanat", Zafer, 31.8.1950.

113. Dıranas, A. Muhip, "Bir Kaç Not", Zafer, 6.9.1950.
114. _____, "Alfabenin 'T'si", Zafer, 9.9.1950.
115. _____, "Yazmanın Zorluğu", Zafer, 10.9.1950.
116. _____, "Dil ve Şair", Zafer, 11.9.1950.
117. _____, "Bayram", Zafer, 24.9.1950.
118. _____, "Fikir ve Sanat Üzerine", Zafer, 8.10.1950.
119. _____, "Yücel", Zafer, 9.10.1950.
120. _____, "Hürriyetin İklimi", Zafer, 13.10.1950.
121. _____, "Tek Dilim", Zafer, 16.10.1950.
122. _____, "Dergiler Üzerine", Zafer, 23.10.1950.
123. _____, "Bayram Gününden Notlar", Zafer, 30.10.1950.
124. _____, "Vicdan Buhranı", Zafer, 8.11.1950.
125. _____, "Hazin Bir Ölüm", Zafer, 16.11.1950.
126. _____, "Doğru ve Güzel Yol", Zafer, 19.11.1950.
127. _____, "İsa Geçinen Yehuda", Zafer, 20.11.1950.
128. _____, "Garp Dillerine Tercüme Dâvâmız", Zafer, 21.11.1950.
129. _____, "Fransızcaya İlk Şiir Tercümemiz", Zafer, 23.11.1950.
130. _____, "Emin Büleld", Zafer, 4.12.1950.
131. _____, "Mantık Zelzelesi", Zafer, 7.12.1950.
132. _____, "Yalnızlık", Zafer, 10.12.1950.
133. _____, "Nefis Bir Kitap", Zafer, 14.12.1950.
134. _____, "Zebanîler Dünyası", Zafer, 17.12.1950.
135. _____, "Esat Arar'ın Resim Sergisi", Zafer, 19.12.1950.
136. _____, "Yine Garp Dillerine Tercüme Dâvası", Zafer, 20.12.1950.
137. _____, "Kan Verme", Zafer, 6.1.1951.
138. _____, "Sabahleyin", Zafer, 10.1.1951.
139. _____, "Kaleme Geldiği Gibi", Zafer, 14.1.1951.
140. _____, "Ateşi Körüklemeyelim", Zafer, 17.1.1951.
141. _____, "Büyük Yardıma Dâvet", Zafer, 21.1.1951.
142. _____, "Bir Köyün Verdiği Örnek", Zafer, 25.1.1951.
143. _____, "Mesken Tazminatı", Zafer, 26.1.1951.

144. Dıranas, A. Muhip, "Sanaçoğlu Mahallesi", Zafer, 30.1.1951.
145. _____ "Resim ve Heykel Müzesinde Politika",
Zafer, 31.1.1951.
146. _____ "Beliren Tehlike", Zafer, 6.2.1951.
147. _____ "Tasfiye", Zafer, 9.2.1951.
148. _____ "Memur Enflasyonu", Zafer, 13.2.1951.
149. _____ "Bahar Havaları", Zafer, 8.3.1951.
150. _____ "Bizim Münevverler Bizler", Zafer,
29.3.1951.
151. _____ "O Gemi", Zafer, 30.3.1951.
152. _____ "Benderlioğlu'ya", Zafer, 6.4.1951.
153. _____ "Dağlarca'dan", Zafer, 21.4.1951.
154. _____ "Sürüncemelerin Sebebi", Zafer, 27.4.
1951.
155. _____ "Talihsiz Şey Kitap", Zafer, 2.5.1951.
156. _____ "Sanata Dair", Zafer, 18.5.1951.
157. _____ "Te'lif Hakkı", Zafer, 19.5.1951.
158. _____ "Tehlikeli Tipler", Zafer, 5.6.1951.
159. _____ "Bir Sergi Münasebetiyle", Zafer, 6.6.
1951.
160. _____ "Yine Resim Üzerine", Zafer, 7.6.1951.
161. _____ "Oruç", Zafer, 15.6.1951.
162. _____ "Bir Sergi Münasebetiyle", Zafer,
23.6.1951.
163. _____ "Âdet ve Medeniyet", Zafer, 25.9.1951.
164. _____ "Avdet", Zafer, 8.10.1951.
165. Engin Sabahattin, "Ahmet Muhip Dıranas'la Bir Ko-
nuşma", Hisar, S.275. Ekim 1980.
166. Geçer İlhan, "Hamit Macit Üzerine Ahmet Muhip'le Bir
Konuşma", Hisar, S.124, s.15. Nisan 1974.
167. Menemencioğlu Muazzez, "Ahmet Muhip Dıranas'la Ko-
nuşma", Çağrı, S.13 s.36, Ocak
1959.
